

A P O S T R O F

Câștigătorii Concursului național de proză
scurtă și eseu „Pavel Dan“, ediția 2008

Premiul special: Radu Țuculescu (Cluj)

Premiul „Pavel Dan“: Alexandru Jurcan (Huedin)
Dan Marius Drăgan (Cluj)
Alexandru Pop (Alex Porc)
(Baia Mare)
Livia Sfărăilă (Arad)
Tincuța Horonceanu Bernevic
(Bacău)Mențiuni: Roxana Veronica Georgiu
(Corbu/Harghita)
Alexandra Emilia Bucur
(București)
Andreea Balint (Baia Mare)

Premiul Filialei Cluj aUSR: Andrei Fischof (Israel)

Premiul revistei *Tribuna*: Otilia Vanda Pop (Baia Mare)Premiul Fundației Culturale
Carpatice și al revistei *Orașul*: Lucian Pop (Cluj)

Simpozion cerchist

UNIVERSITATEA „BABEȘ-Bolyai“, CNCIS (prin Unitatea executivă pentru finanțarea învățământului superior și a cercetării științifice universitare) și Uniunea Scriitorilor din România (cu sprijinul financiar al Companiei Naționale „Loteria Română“, în cadrul programului dedicat CentenaruluiUSR) au organizat la Cluj, în perioada 10-12 octombrie a.c., coloctiul *Spiritul critic la Cercul Literar de la Sibiu*, la care a participat cerchistul Nicolae Balotă.

ÎN DATA de 9 octombrie 2008, la Muzeul de Artă din Cluj, a avut loc lansarea volumului *Noi studii ale avangardei*, ediție îngrijită de Călin Stegorean. Volumul cuprinde comunicările prezentate la simpozionul internațional „Noi studii ale avangardei“, desfășurat la Muzeul de Artă în perioada 9-10 noiembrie 2006.

Ars Nova a împlinit 40 de ani

ÎN 8 octombrie, în sala de concerte a Conservatorului, Ars Nova a lui Cornel Țăranu și-a sărbătorit, fastuos, 40 de ani de avangardism muzical. Sau poate nu trebuie să îl numim neapărat „avangardism“, cum l-a numit Ion Pop, ci muzică extrem-contemporană. Concertul aniversar a avut însă un minuscul detaliu avangardist: pe scena de concert, plină de instrumente, microfoane și cabluri, lângă pupitrul dirijorului a fost uitată (lăsată?) o geantă: mare, neagră, probabil plină de partituri... O să se împiedice sau nu o să se împiedice cineva, poate dirijorul? m-am întrebat, și am pariat, antidostoievskian, că nimeni nu va sparge în seara asta de gală vaza chinezească... (Nu s-a împiedicat.) În programul serii, piese dificile de D. Cojocaru, Ștefan Niculescu, Tiberiu Olah, D. Dediu, I. Xenakis și Cornel Țăranu. A dirijat Cornel Țăranu. Au participat soliștii Lavinia Cherecheș, Iulia Merca, Marius Budoiu, Gheorghe Roșu, Aurel Marc și actorul Anton Tauf.

„Muzica nouă“ seamănă cu poezia extrem-contemporană – prin tăceri, comenta după concert Nicolae Balotă; prin sunetul însuși, credem noi, căci e „sfărîmată“, „nemuzicală“, contorsionată și dramatică. Când are și forță – iar programul serii a avut, prin câteva compoziții, și piese pline de forță –, „te prinde“ și te copleșește. *Anaktoria* lui Xenakis este copleșitoare. *Invocațiile* lui T. Olah erau de asemenea puternice, iar *Cîntecele nomade* ale lui C. Țăranu, pe versuri de Cezar Baltag – compozitorul știe poezia contemporană ca un istoric literar și o iubește ca un poet –, frumoase și provocatoare ca muzica lui Stravinski.

Toamna clujeană

DEODATĂ CU elevii pentru care s-au deschis școlile, deodată cu studenții pentru care s-au deschis universitățile, s-au deschis, pentru toți, și sălile de spectacole de orice fel din Cluj.

La Teatrul Național, stagiunea are ca primă premieră a toamnei spectacolul *Un caz clinic*, de Dino Buzzati, în timp ce la Teatrul Maghiar se joacă Cehov.

Filarmonica a debutat în forță, cu *Toamna Muzicală Clujeană*, în mai multe săli de concert, la Conservator, la Muzeul Etnografic al Transilvaniei (sala asta totuși ar trebui să se numească, ținînd cont de trecut, Sala Liszt!), la Casa de Cultură a Studenților. La Operă, stagiunea s-a deschis cu *Turandot*. Cîțiva cîntăreți, printre care și Marius Budoiu, erau pe scena ambelor instituții.

La Universitate, viața academică s-a deschis cu o conferință despre filosofia din lumea de azi, a prof. Andrei Marga – așa că ne-a fost dat să auzim un îndemn pe placul lui Blaga: „Înapoi la sistem!“

Tot la Universitate, două simpozioane umaniste, desfășurate în concurență: unul despre „Rațiune și credință“, altul despre „Cercul Literar de la Sibiu“. Așa că l-am văzut pe Nicolae Balotă, ultimul cerchist, alergînd între cele două, pentru că la amîndouă avea cîte-o „vorbire“ (cum îi place să spună).

Călin Stegorean le făcea însă amîndurora concurență, cu lansarea unui volum despre avangardă, iar Ion Pop, uitîndu-și de cumințenie și amintindu-și doar de pasiunea lui pentru avangardiști, prezenta cartea.

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, ca să uităm că tot românul s-a născut poet, a organizat „Zilele Prozei“. Cu lansarea unui volum aferent.

Urmează „să ieșim cu cartea în calea trecătorilor“, gest avangardist propus pentru al nu știu cîtelea an de Centrul Cultural Francez, și la care se solidarizează toate editurile clujene. – Și nu știu cum se face că Clujul, ale cărui străzi sînt pline de pietoni, exact în zilele cînd noi ieșim cu cărțile în stradă e pustiu ca Macondo înainte de a veni vîntul sfîrșitului...

Geniul subtil și inanalizabil al inteligenței

Omagiu lui Aurel Stroe

H.-R. Patapievici

„Mie îmi place cel mai mult să fac asemenea structuri muzicale care, formalizate, să-mi imaginez că mai modelează și alte lucruri pe fața pământului, sau spirituale. [...] Pe mine asta mă interesează, dacă se poate face.“

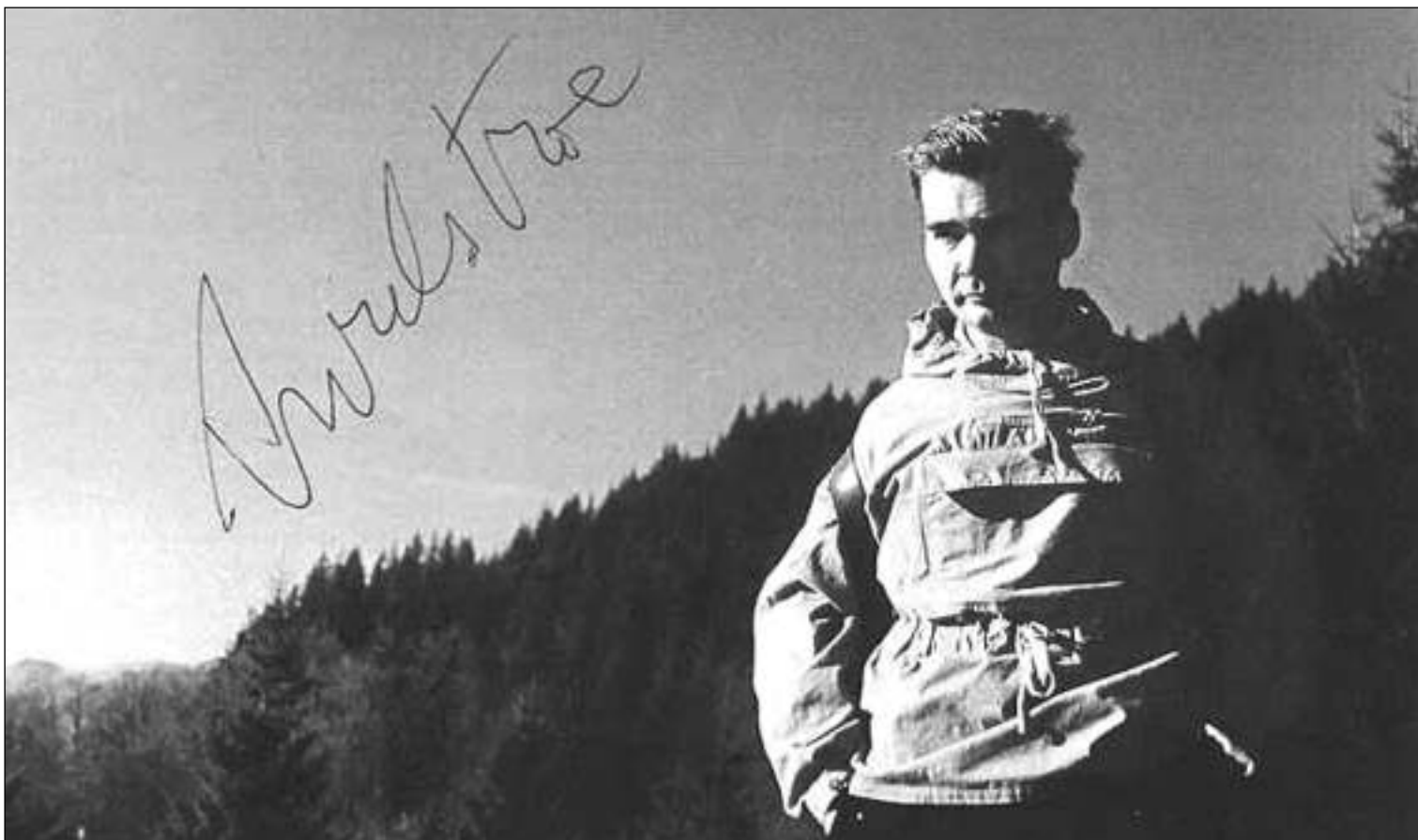
AUREL STROE, „... așa cum a stat Nietzsche în fața unei pietre...”, *Secolul 21*, 1-6 (2001), p. 438

AUREL STROE a fost dintre acei compozitori care erau marcați nu doar de geniul muzicii, ci și de cel al inteligenței. Compozițiile sale, dincolo de frumusețe – o frumusețe austeră, enigmatică, provocatoare și *stălmă* –, mobilizează dorința de a face filozofie, iar considerațiile sale filozofice (referitoare la orice) suscită dorința de a le transforma și înțelege muzical. Stroe crea filozofic muzica și înțelegea muzical gândirea. Pentru amândouă, muzică și gândire, era genial dotat. Cine l-a auzit ca profesor ori a asistat la prelegerile lui nu poate uita spectacolul uimitor, *fizic palpabil*, al inteligenței. Înțelegea fraza muzicală ori construcțiile muzicale ca pe niște argumente filozofice și reușea să priceapă ce se întâmplă în opera muzicală în termeni de dramă

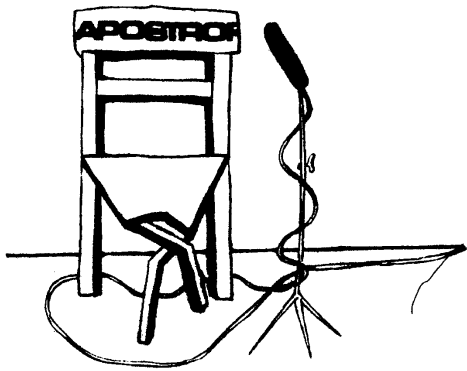
filozofică a omului. Pentru un cunoscător, un argument din Hegel poate da seamă de tragedia omului: relevanța unui astfel de argument bine înțeles nu este doar academică, ci, precum în epoca tragediei grecești (când se năștea filozofia), profund umană. Stroe știa să scoată din muzica lui Gustav Mahler, din madrigalele lui Gesualdo da Venosa, din muzica și mandalele tibetane ori din teoriile matematice ale lui René Thom un prilej filozofic de reflecție privitoare la condiția omului. Aurel Stroe își trăia vocația de compozitor nu ca pe o specialitate oarecare (fie ea universitară ori concertistică), ci ca pe o cale de acces la enigma filozofică a omului. În analiza simfoniilor lui Mahler, de pildă, Stroe era ghidat de percepția că în structura acestora (pe care o caracteriza prin termeni precum „herniile“, „anomaliile“ și „tumorile“ formei; ori „dezagregarea ontologiei formei muzicale“) funcționează același principiu de creștere și descreștere spre un punct de catastrofă precum li se întâmplă obiectelor matematice în teoria catastrofelor elaborată de René Thom. Avea nu numai capacitatea să simtă acest lucru: poseda și însușirea de a-l înțe-

lege teoretic, și talentul de a-l exprima verbal, și geniul de a-l reconstrui muzical. Avea, ca niciun alt muzician pe care l-am întâlnit, geniul subtil și inanalizabil al inteligenței.

Această inteligență formidabilă era, trebuie spus, angajată. Angajată în respectul etic față de caracter și în pietatea religioasă față de creație – în convingerea că justificarea ultimă a lumii nu este deloc estetică, ci este cumva, în mod misterios, și etică, și religioasă. Că a fost etică ne-o spun, pentru el, faptele vieții sale: Aurel Stroe a fost un veritabil caracter. Măsura în care a fost religioasă e mărturisită, pentru noi toți, de muzica sa – copleșitoare, ca și viețile noastre, în enigma ei. Când se va face bilanțul operei sale, se va vedea că muzica sa nu s-a mulțumit să fie doar un simptom al epocii noastre (cum sunt îndeobște operele geniale), a fost și un examen, și o critică a ei – un strigăt scos, parcă, de însăși dezagregarea *ontologiei muzicale* a tradiției. A fost, cum li se întâmplă numai celor mai mari filozofi, martorul privilegiat al enigmei noastre. ■

CONVERSAȚII CU...

Ana Blandiana

Ovidiu Pecican: *Stimată doamnă Ana Blandiana, aveți un site propriu postat pe internet, ceea ce mi se pare bine-venit pentru oricine ar dori să vă cunoască mai bine și, ca să zic așa, într-o formulă „autorizată”. Există și poeme de-ale dvs. pe alte site-uri, de care nu vă îngrijiiți chiar dvs., ceea ce marchează intrarea literaturii pe care ați scris-o și a autoarei ei într-o altă zodie, într-un alt circuit cultural decât cel tipărit. Credeți în viitorul literaturii în spațiul virtual?*

Ana Blandiana: Cred în viitorul literaturii pur și simplu. Spațiul virtual – oricât ar părea de imaterial – nu este decât un alt fel de suport material al gândirii, iar literatura n-a depins de-a lungul mileniilor de calitatea papirusului, a pergamentului sau a hârtiei, ci de calitatea gândirii celor care o creau și a celor care o citeau. Deci problema viitorului literaturii nu este dacă poate supraviețui în noile condiții tehnice, ci dacă poate supraviețui în noile condiții intelectuale și spirituale. Eu cred că da. De altfel, numărul mereu în creștere al festivalurilor de poezie în lume, ca și numărul impresionant nu numai al poezilor care participă la ele, ci și al celor care participă ca spectatori, este un argument: oamenii încep să simtă că interesul exclusiv pentru valorile materiale nu poate ține loc de viață.

În ceea ce privește ideea de a-mi face un site, ea s-a născut din spaima cu care am descoperit miile de referiri la numele meu pe Google, prezentând, cele mai multe, informații aproximative, întâmplătoare, fanteziste. Mi-am făcut un site nu pentru a deveni mai cunoscută, ci pentru a fi cunoscută mai corect.

O. P.: *M-a interesat foarte mult selecția fotografică pe care o puneți la dispoziția vizitatorilor, pentru că pozele sunt, de obicei, cele care pot spune mult în foarte puțin, evocând o atmosferă, o vârstă, o dispoziție, o clipă istorică, mode și relaționări între cei prezenți în câmpul fotografic. M-am bucurat să observ că nu ați operat selecții drastice în imaginile alese să vă reprezinte, descoperindu-vă și în poze mai puțin protocolare. Ce semnificație a avut și are fotografia în viața dvs.?*

A. B.: Nu fac parte dintre persoanele cărora le place să fie fotografiate și mă recunosc în destul de puține dintre fotografii. Îmi plac mai ales instantaneele și mai ales cele în care eu nu bănuiesc obiectivul fotografic. În ceea ce privește portretele, am nostalgia acelor portrete ale bunicilor în care cel fotografiat rămânea încremenit în fața obiectivului zeci de minute, cu sentimentul unui exercițiu de nemurire care

• Ana Blandiana. Foto: M. P.

reușea să îi fixeze pe peliculă nu numai trăsăturile, ci și caracterul și sufletul; acele portrete pe care, în cele din urmă, fotografii le semna ca pe niște opere de artă.

Nu atât scriitorul, cât cititorul care sunt m-a convins să pun pe site multe fotografii, pentru că țin minte bucuria cu care descopeream în adolescență fotografiile scriitorilor pe care îi citeam, și ale căror imagini le prindeam în jurul mesei mele de lucru. Am și acum un Caragiale tânăr în trăsăturile căruia citesc întreaga dramă a celui care nu fusese în stare nici să suporte lumea românească, nici să se desprindă de ea.

O. P.: *Nu cred că voi fi primul care să vă califice, pornind de la imaginile în care apăreți, drept o Nathalie Wood afirmată nu în film, ci în câmpul literaturii. V-ați gândit vreodată să pozați artistic, așa cum o fac manechinele marilor firme de modă, cele ce recomandă coafuri sau, pur și simplu, fetele care apar pe copertele unor reviste precum Vogue, Cosmopolitan?*

A. B.: Iată o întrebare cu adevărat anistorică! Cred că ar trebui să fiu flatată de faptul că uitați că la vârsta la care mi-aș fi putut pune o astfel de problemă revistele se numeau cu totul altfel și aveau pe coperte țesături frunțase în întrecerea socialistă sau pe Elena Ceaușescu. De altfel, încercând să răspund la modul „ce-ar fi fost dacă”, răspunsul n-ar putea fi decât negativ: verbul „a poza” este în mod violent străin de toate verbele existenței mele.

O. P.: *Acordați un spațiu amplu prezentării activității dvs. civice, deși, în anumite privințe, civismul dvs. nu era absent nici în vremea nașterii cărții despre motanul Arpagic. A copleșit această sferă de interes, după 1989, prestația dvs. literară ca efort și muncă sau ați căutat să păstrați un echilibru?*

A. B.: Am adăugat site-ului, care este unul aproape exclusiv literar, linkuri spre Centrul PEN Român și spre Memorialul Sighet, ca și o listă a principalelor documente de

principii ale Alianței Civice. În felul acesta am vrut doar să dau o idee despre zonele în care viața și ideile despre responsabilitatea față de lumea înconjurătoare mi-au concurat scrisul într-un mod aproape sinucigaș. Tocmai de aceea am căutat cu disperare să păstrez un echilibru în favoarea creației, drept centru al existenței mele, chiar dacă timpul pe care mi-l răpea contingentul era mai mare decât cel păstrat pentru scris. Tensiunea, uneori aproape de nesuportat, venea din certitudinea că, pentru mine, istoria literară este mai importantă decât istoria, dar că, din nefericire, istoria literară nu poate exista decât dacă istoria există. Am vorbit și am scris de mai multe ori despre asta.

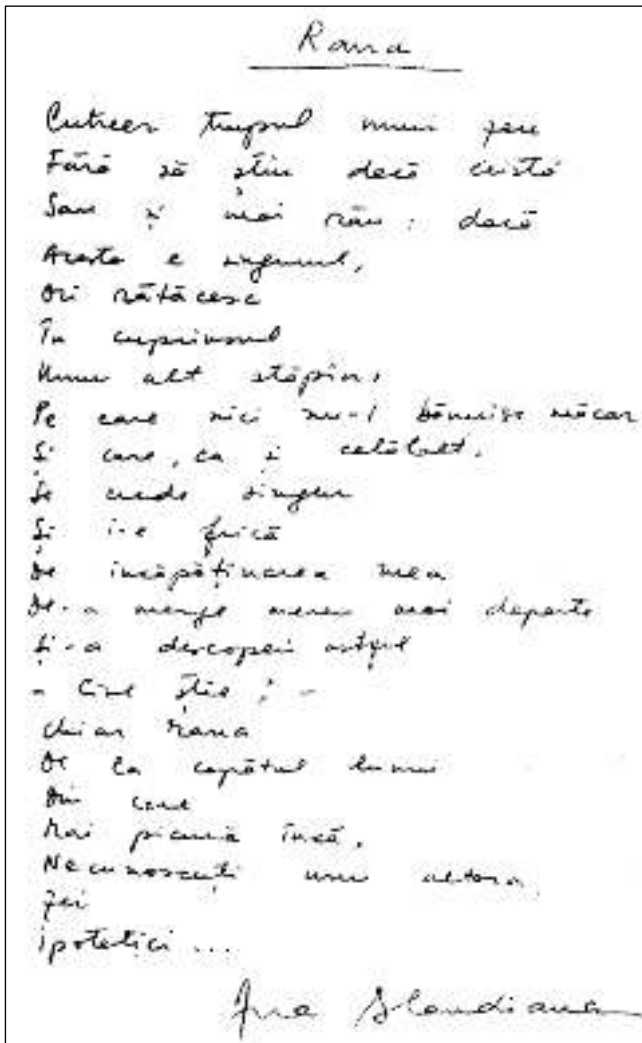
O. P.: *Ce a însemnat și înseamnă pentru dvs. PEN Clubul Român, de a cărui organizare v-ați ocupat și pe care l-ați coordonat mult timp, rămânându-i până astăzi președință onorifică?*

A. B.: PEN este organizația mondială a scriitorilor, care a luat ființă din inițiativa unor mari scriitori englezi și francezi la începutul anilor '20 ai secolului trecut, ca un fel de conștiință literară a lumii. PEN Clubul Român a fost înființat în 1924, având în conducere mari scriitori ca Rebreanu și Blaga și interzis imediat după război. Reînființarea unui PEN Club Român echivală în mod simbolic cu o reintrare, cel puțin din acest punct de vedere, în rândul lumii și am depus toate eforturile pentru ca acest lucru să se producă într-un mod cât mai demn de respect. Cele cinci conferințe internaționale care au fost organizate în România, ca și propunerea mea de către centrele francez și britanic la președinția Internațional PEN dovedesc că am reușit. Din păcate, în momentul în care m-am retras (titlul onorific nu înseamnă nimic), nu s-a mai găsit nimeni dispus să-și dea – într-un mod absolut gratuit – o parte din timp unui scop atât de teoretic și de lipsit de oportunități.

O. P.: *În calitate de lider al Alianței Civice, s-ar putea spune că ați pregătit condițiile pentru accesul la președinția României a primului președinte neocomunist și chiar ați fost implicată, fie și indirect, în nașterea unei noi forțe politice (de care s-au legat mari speranțe), Partidul Alianței Civice. Sunteți mulțumită de rezultatul strădaniilor dvs.?*

A. B.: Bineînțeles că nu. Vedeam Alianța și partidul, pe care l-a creat și căruia i-a dăruit numele, ca pe o stea dublă, cu miezul politic și marea aură civică (capabilă să scoată sute de mii de oameni în stradă în numele unor idei democratice și al unor principii morale). În loc de asta, locul ideilor l-au luat interesele, ambițiile și orgoliile care au început prin a vorbi ironic despre „angelismul” Alianței Civice și au sfârșit prin a dispărea de pe scena vieții politice.

Am pus pe site principalele documente ale Alianței Civice pentru a se putea vedea, acum când totul aparține istoriei, în ce măsură toate principiile și normele care au devenit după 2000 condiții ale integrării euroatlantice au fost, cu zece ani înainte, temele pledoariilor și protestelor Alianței Civice.

O. P.: *Vă mai ocupați de organismul civic pe care l-ați înființat odinioară, Alianța Civică? Care sunt marile câștiguri obținute în bătăliile publice de la tribuna acestui for?*

A. B.: Atunci când Memorialul de la Sighet a devenit o instituție internațională, necesitând eforturi de organizare și funcționare din ce în ce mai complicate, am renunțat atât la conducerea Alianței Civice, cât și a PEN Clubului. Alianța a inițiat nu numai PAC-ul, ci și Convenția Democratică, și chiar dacă și unul, și alta au fost dezamăgitoare în raport cu marile speranțe care s-au pus în ele, au reprezentat pași înainte față de lumea politică abia ieșită din dictatură și legată prin cordoane ombilicale de ea. Dar principalul merit și succes al Alianței a fost predarea alfabetului democrației de la tribunele mitingurilor care au contribuit, mai mult decât se putea spera, la schimbarea mentalităților.

O. P.: *Se știe cu ce violență a fost întâmpinată prezența dvs. în arena publică în cursul primilor ani de după căderea comunismului. Credeți că acest lucru se datorează misoginismului? A fost o manipulare securistă? A fost vorba despre o atitudine antiintelectualistă manifestată la nivelul mulțimii? Sau altceva?*

A. B.: A fost, evident, vorba de o manipulare menită să egalizeze nivelul de maculare a persoanelor publice, în așa fel încât să nu se mai știe cine e curat și cine nu, cine minte și cine spune adevărul, cine a fost victimă și cine a fost călău. A fost o mare și reușită operațiune de construire a confuziei bine organizate, la adăpostul căreia societatea să devină o păpușă de cârpe mișcată de degetele profesioniștilor vechilor servicii secrete. N-aș vrea însă să se creadă că am fost numai obiectul urii publice. Am fost, în egală măsură, sau poate chiar mai mult,

și obiectul unei devoțiuni și simpatii publice, cel mai adesea anonime, care m-a emoționat și mă emoționează profund. Chiar și azi, când efervescenta anilor '90 e de mult revolută, mi se întâmplă să fiu oprită și îmbrățișată pe stradă de persoane necunoscute, care adesea sunt și cititori.

O. P.: *Este limpede că, propunând șiducând la împlinire proiectul Memorialului Sighet, ați dorit să corectați erorile persistente ale manualelor de istorie și să oferiți o simbolică recompensă morală celor care au pățimit în închisorile comunismului. Colocvii, volume de lucrări și, desigur, un spațiu muzeal specific intră în cadrele acestui proiect mai vast. Se apropie ceea ce se vede de ceea ce ați dorit să se nască? Ce ar mai fi de făcut?*

A. B.: Primul Memorial al Victimelor Comunismului și al Rezistenței din lume, format din muzeul de la Sighet și din Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului de la București, este un punct de referință pe harta Europei, de la ghidurile turistice la publicațiile de istorie, o instituție unică în felul ei prin faptul că este, în același timp, muzeu, școală și laborator de cercetare. Marile universități europene își trimit studenții în practică la Sighet (din România fac același lucru doar studenții clujeni ai Ruxandrei Cesereanu), marile canale de televiziune, când

vor să vorbească despre România, filmează la Sighet. Memorialul a împlinit anul acesta 15 ani și nu cred că, în urmă cu 15 ani, am îndrăznit să visez tot ce s-a realizat între timp. Ar mai fi de făcut doar o copie a lui, esențializată, în București. Dar pentru asta ar fi nevoie să existe o clădire în care să putem transpune conținutul computerelor noastre pline de experiența Sighetului.

O. P.: *V-ați născut în Bihor și ați studiat la universitatea clujeană. Aveți proiecte care să intereseze direct aceste spații-matrice?*

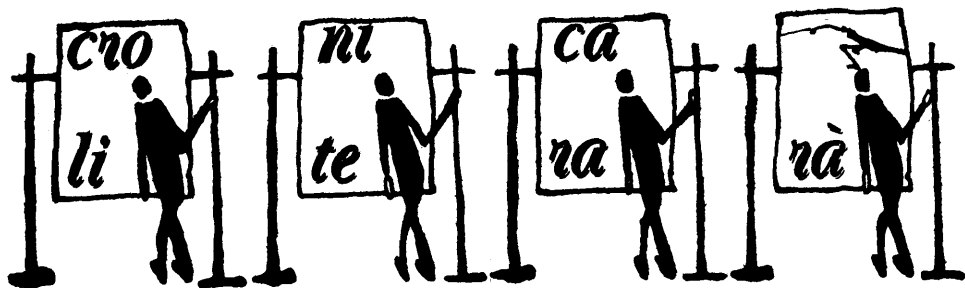
A. B.: Nu mai am și nu mai vreau să am decât proiecte literare. Și ele nu sunt doar regionale. Evident că sper ca volumele mele să fie bine primite și în Ardeal, după cum mi-ar face plăcere să văd că traduceri cărților mele în diverse limbi sunt anunțate și în revistele din Timișoara, Oradea sau Cluj, orașele în care m-am născut, am crescut și am învățat.

O. P.: *În fine, ultima întrebare: veți posta interviul de față pe site-ul dvs.?*

A. B.: Din păcate nu. Pentru moment nu pot să postez nimic pe site, pentru că am pierdut legătura cu Lucia Darian, autoarea lui, și nu am cheia de intervenție pentru completări. Așa se face că nu au fost introduse nici ultimele volume: *Proiecte de trecut* în versiune spaniolă și italiană.

Interviu realizat de

Ornela Șerban

Magul și măștile sale

Anna Tetaș

A APĂRUT o nouă carte asemnată Horia Gârbea: *Trecute vieți de fanți și de birlici: Viața și, uneori, opera personajelor* (Editura Cartea Românească, 2008, 204 pagini). Horia Gârbea este el însuși un veritabil „personaj” al literaturii contemporane, cu o *opemă* cât un raft de bibliotecă, doldora de premii și medalii. *Viața* sa, pe scurt, e și ea suficient de palpitantă, în stare să atragă atenția. Doctor în inginerie, specialist în fiabilitatea construcțiilor, e silit să suporte privirile lungi și îndoite ale filologilor care mai stăruie în trandafiria prejudecată că Literete te fac scriitor de talent cu cec în alb. A debutat ca poet în 1982, dar măsura talentului său literar o dă cu vârf și îndesat după 1989. Scrie, cu aceeași dezinvoltură și mereu expresiv – într-un mod atipic –, poezie, proză, teatru, critică literară și teatrală, eseuri. Traduce teatru (bun) și joacă bridge (bine), scrie scenarii de film. Deși știe exact cu ce se mânăncă literatura, iar teoria literară nu îi este străină, profită copios de statutul de „venetic” și încalcă reguli și canoane cu o delicatețe inteligentă a gesturilor iconoclaste gata oricând să fie citite drept legitime și chiar elegante licențe. Critica l-a întâmpinat de fiecare dată cu epitețe laudative, dar subliniindu-i mai ales excentricitatea, nu caratele literare pure și simple. Polivalența și polimorfismul sunt remarcate monoton, luciditatea de asemenea, ca și cum un „adevărat” scriitor s-ar conveni să fie cam năuc. Umorul, verva, disponibilitatea pentru ludic, „aventura fantastică și halucinantă” în care antrenează cititorul nu sunt nici ele, e adevărat, trecute cu vederea.

Caracteristică în primul rând îi e autorului o privire atentă și *prietenoasă* asupra lumii. O îngăduință ironică și usturătoare se lansează de pe poziția unui relativism de bună calitate, asumând slăbiciuni și îngustimi ale lumii cu sentimentul aparținătorului. Nu se împiedică în vorbe mari și perspective panoramice, nu are obsesia profundului și a înaltului, nici măcar a formeii neapărat noi și șocante. Tocmai de aceea, scrisul său e adânc cât încape, profund până la tăietura chirurgicală, deloc inocent (Alex Ștefănescu observă exact acest lucru), căci știe mereu despre-ce-e-vorba. Nu se amăgește nicio clipă, dar se joacă molipsitor de-a amăgire.

În cărțile sale de proză (*Misterele Bucureștilor*, *Căderea Bastiliei*, *Enigme în orașul nostru*, *Crime la Elsinore*), atrage, reține și construiește personaje realiste, de consistență haotică a oamenilor vii. Horia Gârbea este un realist fantast, nu invers. El observă

mișcarea-în-lume, printre obiecte, cutume și vremi, a oamenilor și exersează variațiuni pe aceeași temă. Nu patternuri, scheme, fiziologii inventariază în cele din urmă, căci inventarele sale de mistere, enigme și crime folosesc numărătoarea exclusiv ca pretext pentru joc. Într-una dintre definițiile sale, jocul nu e altceva decât voioasă derogare de la real. În formele sale desăvârșite, se numește artă. Jucătorul Horia Gârbea își privește cu un ochi enorm și monstruos, de sorgințe caragialiană, semenii și le tulbură anume așezările pentru a extrage sensuri secunde, devieri și creșteri în marginea cotidianului. Realismul său are o doză serioasă de magie jucăușă în rețeta sa. Lumea văzută de Horia Gârbea, prozatorul cu instrumentar de dramaturg, e, din nou, o scenă. Dar una strict personalizată de actori. Omul este ființa care își creează și își secretă neobosit mediul și se străduiește, apoi, să se adapteze la propriile „secreții”. *Principiul antropic* despre care vorbesc fizicienii și cosmologii de azi nu funcționează fără piedici și împotmoliri. *Acordul Fin* (și necontrolabil) al parametrilor și constantelor, pe o bandă extrem de îngustă de manifestare, care „lucrează” pentru a face cu puțință *viața* presupune zbateri și rupturi. Însă, dacă lumea reală e finită și duce inevitabil spre moarte, lumea ficțională e *altă* lume, liberă și fără limite. *Viața* nu e labirintică, în schimb textul este. Secundat de imaginație, prozatorul identifică la fiecare cotitură descoperiri cu rest, pe seama cărora poate face un pas „lăturiș” după bunul-plac și după puterile visului său verbalizat. În prozele sale gureșe, dar și în teatru, promite să conserve ambiguitatea și deci carnea/respirația caldă a comunicării umane. Situat dezinvolt în preajma promițătoare și aiuritoare a semnelor, se joacă. Oricât de acid îi este tonul, atitudinea sa e fundamental pozitivă. Cum spune el singur într-un interviu, literatura „te ferește de gloanțe, dar numai cu condiția să stai mereu de partea armei unde se află trăgaciul”. Dar:

Eu scriu cu iluzia că poate, totuși, într-un fel, o parte a răului din lume poate fi alungată astfel? Cine mă citește? Cineva care, cu aceeași naivitate, crede că va găsi în scrisul meu un antidot magic împotriva agresiunilor din jur, măcar compensația că, în lumea mea de hârtie, cei buni triumfă câteodată asupra celor răi.

Omul fascinat de *spectacolul* propriei sale vieți reprezentat de personaje și/sau actori e „adrisantul” predestinat al literaturii. Horia Gârbea repetă uimirea unui Simenon, cel care vedea în reprezentarea scenică și în vizionarea ei fascinată semnul cel mai tipic uman dintre toate. Neastâmpărul autorului se conjugă cu ieșirea din matcă a lumii contemporane, rezultatul fiind o înlănțuire de tablouri vivante, trecute prin mai multe rânduri de oglinzi incoade, deformatoare, dar și, oarecum, re-forma-

toare. Forfota amețitoare a personajelor e acutizată de forfota cuvintelor încântate de libertatea lor de a îmbrăca și dezbrăca realități inconsistente și alunecoase. Proza sa lucrează după reguli holografice, are ambiția de a sugera întregul în și din cioburi, acestea multe, colorate, fojgăind de subînțeleșuri și de trimiteri străvezii ori absconse. Pe scurt, tihna e exclusă pentru cititorul său, alerta e obligatorie, participarea, de asemenea, fie ea pro sau contra.

Cât despre *Trecutele vieți...*, nu e nicidecum prima dată când personajele literare sunt luate în serios, ca ființe în carne și oase. Dimpotrivă, tocmai ne-noutatea abordării e provocatoare. Că un personaj sau altul de bună literatură are „stare civilă” și că ne raportăm la el ca la semenii noștri e deja un loc comun al existenței noastre de cititori. Ce mai poate spune nou Horia Gârbea? Nouă mi se pare modalitatea scoaterii în evidență a lucrurilor deja știute din „preontologia” lecturii. De la comentariul preocupat de construcții, structuri și psihologii, Horia Gârbea mută obiectivul pe detaliile de epocă, cele care, citite atent, pot susține sociologii și antropologii. El propune, și aici, un inventar rapid, vioi, dezinvolt. Jucăuș. Face un soi de „fixare” metodică a cunoștințelor. Toate detaliile pe care le subliniază acum și le pune în ramă făceau deja, pentru toată lumea, oricât de discret, *atmosfera* cărților respective și intrau tacit în portretul recompus în orele de literatură. *Trecute vieți...* e proiectul comentat al societății românești scripturalizate. Ca în „alfabetele” Ioanei Părvulescu, frumusețea cărții lui Horia Gârbea stă și în tensiunea dintre două forțe și două tângiri. Pe de-o parte, nostalgia (discretă) a unei sinteze, inventarul său visând să reconstituie lumi trecute, să le retrăiască în concentrate de recuzită și atmosferă: „O istorie a vieții personajelor literare românești, în datele ei cele mai palpabile, se confundă cu viața societății românești, ea însăși, din ultimii 150 de ani”. Pe de altă parte, plăcerea analitică de a degusta „metehne”, moravuri, temperamente, psihologii, sărind de la una la alta, ca într-o bătăfă amicală despre cunoscuți. Studiul său nu se așază, autorul scormonind febril mereu în alte locuri și din alte perspective, toate lăsa-te într-o incitantă suspendare. Reconstituirea lumii reale e, desigur, intermediată, viața și opera personajelor sunt inevitabil truate, căci sunt urmarea ficționalizării. O privire subiectivă și personalizată (cea a autorului cărții luate ca martor) a reținut un anume detaliu din puzderia de manifestări „costumate” ale realului și l-a propus drept simptom. Diagnosticul e manipulat, măsluit în cel mai bun – fiindcă omenesc – sens al cuvântului. Anamneza la care recurge cu sârg și vioiciune Horia Gârbea întocmește o „fișă” însoțită de interpretări minime. Libertatea pe care o lasă cititorului de a continua pe cont propriu radiografia face parte din farmecul acestui ghid ingenios al „jocurilor din societatea românească”, scris cu chef, cu poftă și cu o rară seninătate, căci „scriitorul nu e niciodată nedreptățit”. Subscriu.

Excelentă ideea lui Radu Răileanu de a alege pentru copertă o lucrare a lui Jean Béraud. „Ilustratele” sale ironic-șagalnice, veritabile concentrate de atmosferă, consumă perfect scrisului lui Gârbea. ■

Celan și avangarda

ȘTEFAN BORBELY

GERMANIST PRIN pregătire, dând dovadă de o foarte nuanțată cunoaștere a hermeneuticii lui Gadamer, a avangardismului european și românesc, Mircea Țuglea (*Paul Celan și avangardismul românesc*, Constanța: Ed. Pontica, 2007)

a optat ca subiect al cărții sale pentru un domeniu relativ puțin cunoscut al interfeșelor literaturii române cu blocurile culturale din imediata sa proximitate lingvistică și tematică, relațiile autorului bucovinean cu suprarealismul românesc al grupului din '47, format din Gellu Naum, Gherasim Luca, Trost, Paul Păun și Virgil Teodorescu, bazându-se până acum, sub aspect exegetic, pe extrapolarea a opt poezii și opt poeme în proză, scrise în limba română, date publicității de către Petre Solomon. Acestea îl îndreptățesc pe Marin Mincu, realizatorul antologiei de referință *Avangarda literară românească*, să vorbească de un soi de „mimetism“ tematic și de atmosferă (ideea este preluată și de către Mircea Țuglea), purtat de textele în proză ale lui Celan într-o direcție autentic pulsională: în ele – precizează Mincu –, „se rezolvă și se depășește timiditatea lingvistică și reținerea expresivă a scrisului [în altă limbă decât cea maternă] prin plonjonul liber în abisul semiotic, în direcția unei experiențe violente“, promovate și de către ceilalți membri ai grupului '47.

Dificultatea temei asumate de către Mircea Țuglea derivă și din faptul că, prin tradiție, asimilarea lui Paul Celan suprarealismului tardiv postbelic românesc este de dată relativ recentă: prima ediție, din 1983, a antologiei deja citate a lui Marin Mincu nu îl include pe Celan, acesta fiind adăugat abia la a doua ediție, din 1999, ceea ce duce, dincolo de nuanța restituitivă foarte oportună a gestului, și la sugestia unui anexionism cultural corectiv, bazat pe notorietate. Oricum, există încă exegeți ai avangardismului românesc pentru care participarea la experimentalismul suprarealist a lui Paul Celan nu trece de intensitatea decentă a unei simple note de subsol: într-un asemenea context relativizant, dublat de respectul pentru o operă – tematic vorbind – foarte „datată“ prin valorificarea culturală a Holocaustului, decizia lui Mircea Țuglea de a consacra o întreagă teză de doctorat (din care s-a născut cartea) unei relații culturale care și pentru Paul Celan a reprezentat, poate, doar o nostalgie inaugurală denotă curaj intelectual, echilibru și obiectivitate. Cu atât mai mult cu cât Mircea Țuglea conferă adeziunii literare a lui Celan la tehnicile destructurante ale suprarealismului românesc rolul de spațiu de trecere esențial între lirica ușor ezitantă din tinerețe și patetismul textelor postbelice (*Tangoul morții*, *Stretto*), sugestia foarte incitantă a autorului fiind aceea că Celan a avut nevoie de o ieșire din propria sa limbă de cultură pentru a configura o estetică personală de tip nou, descentrată, deformalizantă.

Realizarea cărții trădează, precumpănitor, ponderație și o bună dozare a accentelor diferențiatore, specifice unui literat cu

un stil expresiv nuanțat, participativ, care nu-și absolutizează subiectul, privindu-l, dimpotrivă, cu detașare analitică. Foarte profundă este, de pildă, o constatare de bază, reluată de mai multe ori, referitoare la „hermeneutica dialogică“ a lui Gadamer, acceptată de către autor ca principală modalitate metodologică pentru abordarea lui Paul Celan. Analizând mai cu seamă poemul *Stretto*, într-un regim exegetic totuși prea tributar unui lector anterior al textului, Peter Szondi, Mircea Țuglea conchide că „unitățile sintactice au, în textul celanian, mai mult o valoare funcțională, decât una semantică“: întreaga parte ultimă a cărții fiind dedicată *substanțializării senzoriale* din poezia lui Celan, așa cum se întâmplă când autorul vorbește, tot pe urmele lui Szondi, de tactilul spiritualizat al „degetelor care pipăie peisajele memoriei“. Se vede și aici, ca de altfel în întreaga abordare confraternă a lui Peter Szondi, cât de *materială* și anti-metafizică este poezia lui Celan, pe care exegeții săi o pot scăpa uneori de sub control printr-o terminologie în esență mimetică, neproblematizantă.

Cred că trebuie totuși să ne asumăm curajul lucid de a afirma că nu ne aflăm în fața unuia dintre poezii mari, reprezentativi ai perioadei postbelice, carența calitativă a exegeții confirmând această circumspecție. De pildă, putem accepta, cu titlu de ipoteză suprainterpretată, că antagonismele tensionate din poezia lui Celan („mac și memorie“, „uitare-adormire“, „lumină-noapte“ etc.) au „corespondent [ontologic] în conceptul gadamerian al «fuziunii de orizonturi», prin care se realizează actul înțelegerii“ ca „actualizare a ființei“, dar mă îndoiesc că cenușa, care apare de foarte multe ori în textele celaniene, ca reminiscență imagistică legată de crematoriile lagărelor naziste, „descrie chiar rămășița ontologică, grunzul care ne susține astăzi, după reificarea și prăbușirea marilor constructe ideologice, în ultimă instanță mesianice“, împlinite de către cel de-al Doilea Război Mondial.

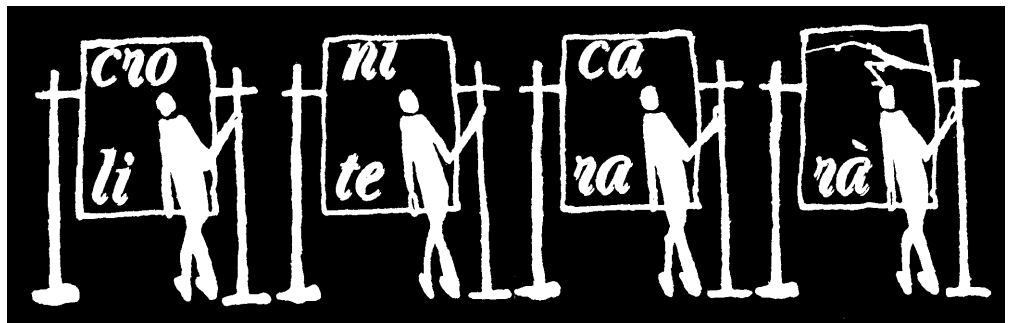
Mircea Țuglea creditează, în subsidiar și cu lucide rezerve, opinia concluzivă a lui Brian McHale, potrivit căreia Celan ar fi „singurul reprezentant al postmodernismului poetic european“, într-o accepțiune implicit politizată, prin faimoasa afirmație a lui Adorno, din 1949, care spunea că „după Auschwitz, a scrie poezie este o barbarie“. Însă autorul este foarte just în a observa că afirmația nu înseamnă cătuși de puțin un avertisment formulat *impotriva* „îndrăzneții“ de mai scrie poezie după un eveniment rasial atât de copleșitor, ci îndemnul de a include în corpul poeziei „zone primare ale expresiei“, cum sunt „urletul“, „tortura“ sau moartea atroce, așa cum apar ele, fără metaforizări estetizante, în *Fuga macabră* (*Todesfuge*), publicată de Celan în traducerea românească a lui Petre Solomon, în revista *Contemporanul* din data de 2 mai 1947.

Analiza *Fugii morții* (*Fugii macabre*; *Tangoul morții*, cum mai este numită) este una dintre cele mai nuanțate din carte, Mircea Țuglea insistând pe valorificarea substanțială a „expresiilor primare“ cum sunt „urletul“, „suferința“ sau agonia morții. Reluând o sugestie de lectură pe care o folosise și în capitolul *Șiretlicul raționalizator hasidic și cele patru limbi*, forța analizei constă în demonstrarea faptului că Celan gândește tragedia lagărelor de exterminare în contextul empirismului spiritualizat hasidic, specific Bucovinei natale în care poetul a trăit. Mai mult chiar, „bucuria“ hasidică este ridicată de către autor la rangul de „semn distinctiv [alternativ] al zorilor modernității“, cel puțin pentru partea centrală a Europei unde ne aflăm noi, în care, în afară de blocurile culturale tradiționale (german, maghiar, românesc etc.), își face simțită prezența și foarte puternicul bloc iudaic.

Asimilarea textelor celaniene de după 1944 unei estetici a „rupturilor cicatrizate“ îl apropie pe Mircea Țuglea de programul cultural al „cicatrizarilor“ integraliste practicate de Ilarie Voronca: ne aflăm, cred, în punctul de rezistență al volumului, acela care de-hermeneutizează analiza, propunând o lectură asistemică, anarhică, bazată, ca în *Todesfuge*, pe estetica descentrată a fugii muzicale. În *Stretto* – demonstrează autorul –, Celan face apologia „locurilor de sutură“ din câmpul literarului, ca o consecință a destructurării voluntare pe care o operează autorul, sub directa influență a suprarealismului românesc. Ipoteza principală, foarte incitantă, este că, după 1944, Paul Celan realizează destructurarea liricii sale timpurii *în poezia și proza sa poetică de limbă română*, pe când în cea scrisă în germană filioanele de continuitate sunt, dimpotrivă, dominante.

Cartea propune, așadar, imaginea unui poet care *iese* din limba sa principală de cultură, pentru a-și impune o revoluție formală definitorie pentru întreaga sa sensibilitate de după război. Pentru a-și ilustra opinia – foarte incitantă, repet! –, Mircea Țuglea es-tompează cu bună știință impactul biografic, sugerând, chiar din argumentul introductiv al cărții, că jocul formelor literare și semiotice este mai important decât biograficul ca atare. Personal, nu sunt integral convins că este așa în cazul particular pe care îl discutăm acum, dar respect premisa eminamente intraculturală a cărții, a cărei desfășurare analitică Mircea Țuglea o urmărește sistematic, cu o bună dozare a nuanțelor și accentelor.

Însumând: avem o carte care se citește cu respect intelectual, datorat unei opțiuni tematice dificile, duse la bun sfârșit cu un talent literar participativ, cu echilibru științific și vocație logică. ■

ION IANOȘI la 80 de ani

Ciprian Botea

AUTOR A peste 30 de cărți, profesor de filosofie, estetică și istoria mentalităților, formator a zeci de generații de studenți și doctoranzi, traducător, Ion Ianoși a împlinit în luna mai 80 de ani, cu această ocazie Editura Europress Group publicând, în îngrijirea Aurei Christi și a lui Alexandru Ștefănescu, un volum omagial: *Ion Ianoși 80*.

Editorii au încercat să surprindă personalitatea intelectualului octogenar din mai multe perspective, fișa biobibliografică, dialogurile cu Ion Ianoși și articolele inedite scrise de acesta în perioada 2006-2008 alternând cu textele critice prin care intelectuali români de seamă se raportează la scrierile acestuia sau încearcă să-i pună în lumină personalitatea complexă.

După parcurgerea volumului, imaginea care se conturează în mintea cititorului, dincolo de diversitatea perspectivelor din care este descrisă activitatea creatoare a scriitorului omagiat, este cea a unui intelectual care încearcă să nu trădeze ceea ce el consideră a fi adevărata vocație a unui cărturar: a scrie cărți și a ține cursuri universitare. Bineînțeles că nu a fost ușor, cei peste 50 de ani de activitate intelectuală desfășurându-se în cea mai mare parte în perioada comunistă, însă, la cei 80 de ani, Ion Ianoși are luciditatea și curajul de a privi în față trecutul, fără a-l cosmetiza sau judeca potrivit clișeeilor și prejudecăților la modă. În plin regim totalitar, scriitorii și universitarii profesioniști ori se exilau (dacă puteau, bineînțeles),

• Ion Ianoși

ori intrau în anonimat sau pendulau între concesiile mai mici sau mai mari și nesupunere. De aceea, ei nu trebuie analizați, conform lui Ianoși, în grup, ci fiecare în parte, încercând să evităm generalizările excesive și categorizările maniheiste, chiar dacă presiunea exercitată de prezent în interpretarea trecutului este puternică. Pentru o înțelegere pertinentă a acestui fenomen, credem noi că trebuie mers chiar mai departe, încercând o disociere clară între valoarea unui scriitor și gradul mai mic sau mai ridicat de oportunism al acestuia, adică între estetic și etic, lipsa unei astfel de diferențieri putând provoca foarte ușor o confuzie a valorilor.

Desigur, Ion Ianoși nu e ancorat doar în trecut, chiar dacă se raportează constant la acesta, astfel că mare parte din textele care apar pentru prima oară în acest volum ating și probleme stringente ale prezentului: raportul dintre credință și necredință, toleranța sexuală, multilingvism, proprietate etc. Aceași luciditate și încercare de a realiza o analiză nuanțată a fenomenelor străbate și aceste texte, fără a se cădea însă într-un relativism nivelator. Scriitorul octogenar rămâne fidel aceluiași valori umaniste în care a crezut toată viața, valori catalogate de obicei ca de stânga: toleranță, solidaritate, dreptate, egalitate, încercând să se raporteze la fenomenele sociale, politice sau culturale pornind de la principii clare și să evite presiunile la care este supus orice intelectual, indiferent de sistemul social și politic în care trăiește.

La 80 de ani, Ion Ianoși se încăpățânează, așa cum el însuși recunoaște, să reia zilnic „jocul cu mărgelile de sticlă”, citind și scriind cărți sau ținând cursuri. Calitatea sa de dublu minoritar (evreu și maghiar), hotărârea de a-și schimba identitatea culturală, renunțând la limba maternă (maghiara) în favoarea românei, cunoașterea cătorva limbi străine, capacitatea de a interpreta fenomenele dintr-o perspectivă interdisciplinară, spiritul cosmopolit și tolerant ne oferă nu atât imaginea unui cărturar dintr-o lume pe cale de dispariție, cât o prefigurare a intelectualului mileniului trei, capabil să-și asume identități multiple într-o lume globalizată, fără a renunța însă la rigoare și profesionalism. El poate fi deci un posibil model pentru orice viitor intelectual, parcurgerea volumului omagial putând fi un prim impuls pentru a merge mai departe și a pătrunde în lumea celor peste 30 de cărți scrise de către Ion Ianoși. ■

Poeme de

Stefan Bolea

Angst

o vom pune în pământ
n-ai cum să te-mpotrivești
dacă taci noaptea
auzi cum chinul forțează ușile
și-ți face creierul să sune
ca un fișic de 50 de bani

din clipa în care ai fost flegmat în existență
devii proprietarul unui suflet întrețesut cu viermi
în timp ce te dezvolti, proliferază umbra
ai gustul țipătului ce te va gătui
îndesat sub limbă

o vom pune în pământ
aud cum sparge chinul ușile
consistența destinului prinde, uneori,
alura călăului care apasă trapa

Lunetiști în creier

în oraș te poți pierde foarte ușor
ei trimit pușcașii marini să mă hăituiască
sniperi mă veghează la fiecare intersecție
prin satelit mă urmăresc cei de la nasa
așteptând prilejul să mă bombardeze

ca o țintă mă plimb
știind mereu că fiecă clipă poate fi ultima

dar am kalașnikovul strecurat în ghipsul fals de la mână stângă
ghipsul pe care ți-l pun în gât
când îți spun cuvinte dulci
și te ațintesc ca pe un peon ce ești
taci
mă ascuți

voi lepăda această deghizare
doar ca să mă încord mai mult

și dintr-un target am să mă prefac
în bombă vie

atunci când sniperii își intersectează ocheadele
când marea conspirație a declarat că e vremea execuției
schijele creierului meu
vor săgeta întreg orașul

e destulă fiere în mine
să strălucesc mai abraziv ca soarele acesta acru
să mă detonez la septupla intersecție din gruiua
să fac din cetățuie un manhattan
din toată românia un ground zero
să ardă de nervi vecinii noștri
că țara a devenit un muzeu peren al terorismului
o poartă între cultura binladen și civilizația macdonald's

o românie atomică
al cărei abur, profil și cadavru
îl vezi și de pe partea întunecată a lumii
ca pe un piranha expulzat din uterul pământului

Fatum

mă plimb printr-o grădină cu statui care îmi dictează direcția
mai sus, la dreapta, înainte
urc prin biblioteca fundațiilor regale
aceleași statui îmi arată drumul
le folosesc în chip de hartă
urc tot mai sus

a doua trezire
nu mai mă recunosc în oglinzi
mi s-au lichefiat degetele și privirea
pot să controlez aparatele
pot să diluez timpul
pot amplifica senzațiile

urc
și ultimul nivel e subsolul
unei biblioteci mai ample

ies din nou în grădină
reiau
de data asta sub mine e amplasat orașul
sunt la nivelul lunii

urc, urmând exemplul statuiilor
ceva din paloarea lor o regăsesc în oglinzi
de data aceasta reflecția merge în paralel cu mine
îmi pune piedică, se schimonosește, trebuie să mă debarsez de
ea

urc
și mansarda acestei biblioteci
e fundația unui turn
al cărui vârf nu-l zăresc
trebuie să escaladez în spirală
în final sunt obligat să pășesc prin aer

parcă anticipez că acoperișul lunii este subsolul unui bordei
parcă văd râțul unei maimuțe lingând machiajul de *slut* al beatricei
umbrele cresc, nisipul îmi îngheață în nări și limba mi s-a
strepezit de amar

buddha meditează sub lotus
sfidând toate armatele lumii
isus incendiază pădurea amazoniană
îl vor răstigni de data aceasta pe schela unui iglu
mohamed intră în mecca
în fruntea unei armate de asini retrograzi

n-am luxul necesității
și trebuie să lupt
să urc
asemeni unui sisif nevropat
ce face jonglerii cu bolovanii
în condiții de avalanșă

Viața și poezia ca „o chestie ok”

Im Roy

SINGURA, PÂNĂ acum, Scarte a lui Andrei Doboș (n. 1984) poartă un titlu „americanesc”, *Mănăstur story* (2007) poate cu trimiteri ironice la celebrul *West-side story*, sugerând un soi de mică epopee de mahala, cu devalorizarea programatică a tot ce poate fi solemn, eroic, „înalt” ca atitudine și limbaj. Ne aflăm în linia directă a „minimalismului” și „mizerabilismului” definitorii pentru o bună parte a „generației 2000”, cu un discurs articulat prin excelență ca notație a faptului cotidian celui mai comun, într-un mediu urban marginal, ce nu mai promite nimic din exaltările modernist-avangardiste în fața „orașului feeric”, cu știuta reabilitare poetică a banalului și cu prospețimea senzației neafectată de rafinate și stilizări estetizante. Iar ipostaza eului conturată aici este, pe scurt spus, un soi de portret-robot al „băiatului de cartier”, ajuns acum la o vârstă ceva mai matură, dar modelat cam în același tipar. Este elocvent, astfel, faptul că primul poem din sumar vorbește despre *capul acestuia* (al autorului) *rostogolindu-se pe suprafața moale a butucului*, căci titlul anunță deja un soi de detașare, de neutralitate a subiectului față de propriile „aventuri” și un refuz al conștientizării lor dramatice. „Gândire slabă”, s-ar zice, în pas cu noile vremuri... Imaginea de recuzită a decapitării, cu „butucul” tradițional, acum „moale”, e montată în decorul sordid al cartierului clujean cu fast-fooduri și „gealați” spărgători de semințe, cu „trepidația halbelor de bere pe mesele teraselor” sub fețe congestionate (de comparat cu cealaltă trepidație, a marilor metropole, precum în *Ulise* al lui Voronca), în care plăcerea intensă a plimbării cu bicicleta, mărturisită în primele versuri („ador să mă dau cu bicicleta prin mănăstur”), și mimarea extazului în fața „frumosului” superlativ al locului, ca și a energiei insuflată de mediul suburban („să trag puternic, în nări, forfota demențială a șmecherilor”), nu mai are nevoie de nicio decriptare: suntem evident în registrul derizoriului, trăit la modul elementar, strict fiziologic, generator de senzații nici ele „tari”, deși sunt înregistrate drept „cutremur”, respirație furioasă, lichiefiere a dinților, sudoare abundentă. Ultimele versuri sună, cumva, „în poantă”, căci totul se încheie cu gestul ducerii mâinii „la buzunar / să văd dacă am toți banii la mine”...

În acest regim al notației cvasiexclusiv senzoriale se desfășoară toate poemele. Eul se declară din principiu insignifiant, devaluat, inerțial, cu trăiri coborâte la nivelul

minimei reflexivității, cu reacții primare, înscris în seria anonimă a perifericilor și nedramatizându-și condiția, afișând un firesc al manifestărilor vitale netulburat de cineștie ce neliniște „majore”. Suita de *cântece simple* oferă variante ale acestei stări: „am douăzeci de ani și deja se întâmplă / tot mai des să-mi tremure mâinile / când îmi privesc fără de gânduri trupul // abia trezit din somn și parcă făt / pe cearșaful galben mironosind a vechi / din care nu m-am ridicat niciodată // cu o altă stare decât aceea / a unei păroase neimportante. / și cu inima învârtoșată. // cu unghiile lungi și murdare, / liniștit și organizat / mă rostogolesc greoi / spre galeria de hârtie a zilei, / căptușită cu felii de ou fiert, / pe care o bat de la un capăt la altul // ținându-mă cu mâinile de pereți / și înfulecând la amiază”. Am transcris întreg textul fiindcă spune mai totul despre... mai tot ce se întâmplă în această carte. Citim de asemenea aici că „în general viața unui om e o chestie ok, adică / nici prea-prea, nici foarte-foarte” și că „se mișcă nesimțitoare / și se duce dracului, așa, / dintr-odată”, – ceea ce nu e prea încurajator și nici foarte exigent ca o problematizare, dar sună „firesc”, ca orice observație devenită foarte comună. Reacția față de „real” e una de repulsie, a unei ființe definitiv prizonieră a mediului dat: „nu văd nicio scăpare / trag din țigară și-mi vine să vomit, / mă uit pe fereastră și-mi vine să vomit”. Stil constatativ, așadar, radical „tranzitiv”, dar care câștigă totuși o anumită expresivitate abia în secvențe unde câteva imagini surprinzătoare sunt convocate în sprijinul notației brute, conferind atitudinii o notă de mic cinism și de bravadă repede consumată: „vocea interzisă țiue insuportabil pe toate străzile. // golit stau în față la plăcintărie așteptându-mi plăcinta / și niciun triumf nu vine să-mi apere liniștea / nicio libertate să-mi lingă sarea de pe piept, / nicio moarte nu mă face azi să strănut. // căci așa văd eu: libertatea precum limba unei vaci, moartea ca o răceală. // sunt un chip de mort / fărâmișos și amorf, / dar asta nu mă sperie câtuși de puțin. // scârba se îndepărtează”.

Un aspect de „story”, de desfășurare epic-anevdotică a unor evenimente mărunte, au textele din ciclul de *Întâmplări de pe strada Petunii*, cu personaje (amici studenți, cu nume reale – Lobonțiu, Carmen, Derevlean) prinse în situații cotidiene, de o banalitate extremă (aprinderea unei țigări e hiperbolizată sumar, ca mare, spectaculos eveniment, „capul zburlit al lui lobonțiu” și „vocea lui lobonțiu țâșnind” mobilizează ad hoc un mic arsenal retoric-hiperbolic, le intensifică ludic, prin repetiție și majuscule). Limbajul colocvial, mulat pe ne-stilul oral al străzii, altminteri bine înregistrat, ambianța autumnală mizeră, cu frunze ca

excremente, ciori, „studente cu fundul mare”, un parc provincial, „într-un oraș în care aerul se mulează vâscos / și sumbru pe fantasmalele-i colcăitoare” – zice, de data aceasta foarte pretențios, un vers –, face notă contrastantă, subliniată ca atare, față de discursul „cult” (este vorba totuși de un student): „lobonțiu observă, ușor nedumerit / liniștea acestui părculeț / și pe nesimțite / pași dubioși, de la sute de metri depărtare, / își cresc zgomotul în urechile lui. / cu o altă ocazie, lobonțiu ne-ar fi vorbit / despre maladiiv-frumoasa carmen, despre suflul ei abisal, / despre generația beat, găuri negre sau poate / despre fenomenologie”. Nota „programatic” anti-„elitistă” e imediat sesizabilă, iar o ureche atentă va surprinde, în plan stilistic, și un ecou din Mircea Ivănescu, cel din ciclul *Mopeteecana*, unde în gesticulația himericelor personaje apare un procent de ironie antiretorică. Sub un titlu tot „ivănescian” (*lobonțiu și minunatele sinapse demoniace*), se desfășoară un discurs subliniat derizoriu, împins la exces, unde același lobonțiu e văzut în ipostază domestică nocturnă, bând la nesfârșit orangină și coca-cola, în fața calculatorului, ba chiar „cu penisul înfipt în calculator” și cu... „niște budigăi interesante”, întâmpinat cu o serie tâmpă de „hă hă hă”, cu adaosul: „dar în timpul liber / lobonțiu citește platon”, că, în schimb, visează „buci fine de bărbat lipite / unele de altele”, colega carmen, ce „poartă niște / pantaloni de pijama mișto”, își amenință cu „blužița de la pijama” pe cei care care „stăm ca – hă hă hă – boii / lângă cafele”. Am citat cam mult dintr-o secvență ilustrativă pentru extrema la care se poate ajunge în materie de deriziune sumară, de un gust foarte discutabil. (E cam ceea ce se întâmplase și în proza de acum câțiva ani a lui Adrian Schiop, unde învățacei într-ale filosofiei se comportau și vorbeau, în căminele lor promiscue, ca niște lumpeni neduși la școală.) Un ciclu de *Alte poeme simple* insistă în același registru al compromiterii ultimelor rămășițe de sentimente și stări „cuminți” – sfială, visare, fericire –, coborâte în registrul grotescului și al deriziunii, cu o cotă de trivialitate programată, ca în micul text intitulat (*fericit*): „șopăi prin oraș ca un cangur / îmbrăcat, din creștet pînă-n tălpi / în lumină. // sunt fericit / și de fericit ce sunt / pun mâna pe fundul / tuturor bunoaclor care-mi ies în cale”...

Marile noțiuni – moarte, salvare – suportă un tratament asemănător, cu, uneori, o notă de gravitate mai marcată, însă în perspectiva aceleiași devalorizări radicale a eului și a vieții: „spuneam atunci adevărat zic moartea este cel mai tare fleac / spuneam atunci adevărat zic eu însumi sunt cel mai mișto dintre fleacuri // și într-adevăr nu

→

Lanțul slăbiciunilor

Gelu Ionescu

CITIND CARTEA (care va deveni) inevitabilă despre *Iluziile literaturii române* scrisă de Eugen Negrici, mă întrebam cum va fi fost ea primită de tinerii literatori de cca 25-30 de ani sau de cei care au împlinit 50 de ani – adică optzeciștii –, în fine de cei care se învîrt în jurul celor 70 de ani – adică șaizeciștii, între care mă număr. Cei care îmi vor face onoarea de a citi textul de față au acum răspunsurile, sau o bună parte din ele. Când am scris aceste rânduri nu citisem decât articolul semnat de Dan C. Mihăilescu din *Ideii în dialog*, text incitant și mai degrabă nehotărît, și cronica lui Daniel Cristea Enache din *România literară*, de o obișnuită, pentru mine, seriozitate și claritate, în care se simțea că *Iluziile...* au fost destul de surprinzătoare și pentru el.

Oricît de întîrziate, presupunerile mele sînt că tinerii – cei nu mulți care au citit cartea – vor găsi în ea toate motivele să creadă că *tabula rasa* ce o propun se justifică pe deplin, deci că literatura română reîncepe de la ei (nimic nou, nu?), mulți fiind (aproape) convinși că bunicii, părinții lor literari sînt neglijabili – fiind compromiși definitiv de... compromisurile făcute puterii comuniste. Ceilalți, adică generația care a dominat literatura și valoarea timp de aproape 25 de ani, vor găsi cartea lui Negrici fie exagerată, fie nedreaptă, chiar o

eroare plină de ingraturități; e greu să admiți că cei mai valoroși romancieri și critici din ultimele decenii (pentru că mai ales de ei se ocupă Eugen Negrici) au spus numai jumătăți de adevăr (acum istoric), că valoarea cărților scrise în acest interval (și nu numai) e doar locală, că literatura noastră – căci a noastră e – este minoră, provincială și defazată „de la origini pînă în prezent”. (Nu e nimic mai adevărat că presupunerile mele de mai sus sînt „extreme” și că între acești poli vor fi fost și vor mai fi multe poziții intermediare. Opinia mea despre această carte este că sosirea ei pe lume a fost benefică, radicalitatea ei îndreptățită, că e scrisă și susținută cu brio. Că ea marchează un reper peste care e greu de trecut ignorîndu-l – ceea ce însă se va întîmpla totuși, de multe ori, căci suficiența daco-romană e abisală.)

Toate cărțile importante într-o cultură apar exact atunci cînd devin necesare – nici prea devreme, nici prea tîrziu. Nu e o fatalitate, ci, mai degrabă, o evidență. Chiar în cazul de față, tinerii contestatari cu orice preț nu aveau prea multe cunoștințe despre literatura română în totalitatea ei ca să se aventureze la o atît de amplă „revizuire”, iar confrății cei mai cunoscuți și recunoscuți erau prizonierii unui canon, cum se spune, ai unei ierarhii a valorilor pe care ei, și nu alții, o construiseră, o recomandaseră, o „consacraseră”, de fapt automatizîndu-se – adică intrînd într-o tradiție a nevoii de respectabilitate prin supraevaluare care pri-

vește întregul literaturii române, nu numai pe contemporani (între ei, cei mai puțin vulnerabili fiind poezii și eseistii). Acest canon s-a cam ruinat însă odată cu venirea libertății, nu numai în ceea ce privește importanța contemporanilor, persoane, prestigii și cărți, ci, cum era de așteptat, și în ceea ce privește imaginea trecutului, apoi tradiția, valorile ei. Și acest proces va dura, începutul unei revizuirii capitale îl face acum Eugen Negrici, care discută pe larg și cu argumente pe deplin calificate care au fost „iluziile”, miturile și complexe literaturii noastre; el nu se sperie nici de idoli, de statui și „mumii”, nici de mulțimea atîtor „capodopere” care au împînzit literatura noastră, făcînd irespirabilă viața altor cărți mai... modeste, nici de „clasicii în viață” sau de autoritățile eterne și de neclintit. El face, pe scurt, dar cu precizie, istoricul acestor „instituții”, le scoate din prejudecata necontestării – mutîndu-le, pe cele mai multe din ele, de pe raftul „valorilor fundamentale” în cel al importanțelor istorice ce primează în fața celor estetice, a căror debilitate o numește, o descrie și o resituează. Aici el rostește cu glas tare ceea ce și alții au gîndit și chiar au spus, dar fără a „clama” și pune piesele împreună, alcătuiind astfel un tablou general pe cît de expresiv și de șocant, pe atît de curajos și de neconcesiv. Așa face el, de pildă, cu „iluziile” penibile în legătură cu literatura de dinainte de secolul 19; dar nu se oprește la aceste evidente mistificări, ci

→
măncasem nimic în ziua aceea / dar nu-mi păsa căci tu erai acolo încolăcită ca o mîță cafenie / privind cum plin de speranță îmi aprind țigara // ca un grumaz tăiat”; sau: „nu știu cum te cheamă, dar cîntă / acordeonul este aici, avem cidru / și vom vorbi toată ziua / vom mânca salată / și ne vom salva fără nicio îndoială / că așa vom face”; și încă: „eram în stație și așteptam autobuzul / mă gîndeam la conflicte / la europa / la mirosul de brînză topită închegînd aerul / la cum am zburat cînd eram mai mic / la un meci de fotbal”. Procedul e simplu, starea de oarecare gravitate e montată între termeni ai cotidianului insignifiant.

Un soi de de-problematizare programatică poate fi dedusă din toată această producție de versuri ce se vor cumva lipite de modestia realului imediat și anost, față de care subiectul nu pare a avea pretenții prea mari sau, dacă le are, se lasă dus de un fel de inerție obosită – „slab și molău, / visez cartofi, plăcinte, unt, / guturai, răgușeală, tuse cu vărsături, temperatură, / dureri de cap”, într-o stare de mahmureală, de apatie sau cu vagi impulsuri organice, care cunosc punctuale intensificări expresioniste. În esență, poezia și subiectul ei vor să se reducă la „un martor și un raport / un martor și un raport”, aflîndu-se, cum zice titlul

textului din care tocmai am citat, într-o situație de *blocadă*. Mărturia și „raportul” despre real sînt însă minimale cu voință, ochiul mai degrabă apatic înregistrează faptul cotidian cel mai banal, eliminînd din câmpul conștiinței formele „tari” ale experienței și trăirii: „singuri și nervoși / pescuiesc pe malul someșului // mă cam strînge căciula / și am niște scame pe bluză. // astăzi nu mă gîndesc la mizeria lumii / nu mă gîndesc la înfometății planetei / nici la bach, nici la hegel / nici la mîntuirea sufletului // astăzi stau și mă uit la oamenii aștia nervoși / cum pescuiesc”.

E destul pentru a defini miza mărunț-minimalistă a acestei poezii menținute deocamdată în regim de sârăcie evenimentială și de renunțare la reflecția mai exigentă asupra condiției, fie și precar-marginală, a omului. Nu-i lipsește, desigur, acestui mod de a vedea lumea și scrisul despre ea o anumită expresivitate în transcrierea faptului „nud”, concurată de „rapoarte” lipsite de culoare și relief, iar din cînd în cînd – rar – „ceva din grația și lumina” trecute printre amintirile copilăriei ori din voga tristețe a inutilității vieții, exprimat direct ca în scurtul poem de sub titlul *vaag*: „de ce să ne trezim / de ce să ne trezim // și dacă ne trezim // ce să facem”. E, aici, expresia unei anumite inadaptări, dar și, poate în mai mare

măsură, a unei inerții a acceptării și complacerii în datul imediat al existenței, a unei epuizări înainte de termen a energiilor eului, nici măcar resimțite la modul tensionat, dramatic, care să transmită un sentiment tulburător al *alienării*. Acest *laissez aller* lenevos împinge cumva în plan secund fondul tensionat și grav al trăirii, reduce, astfel, și din impactul ansamblului poeziei asupra cititorului confruntat cu „story”-ul unei vieți periferice, oarecum complezente cu sine. Căci așa poate apărea paradoxalul inconfort al... comuniunii posibile dintre subiect și lume, ca și cum acesta și-ar cultiva dinadins, ca odinioară avangardiștii, conflictul și ruptura sau, mai degrabă, indifeerența radicală față de tot și de toate: „îmi iubesc din ce în ce mai mult părinții / îmi iubesc din ce în ce mai mult prietenii / îi iubesc din ce în ce mai mult pe necunoscuți / și simt cum toate se răstoarnă în mine / cum se învîrt haotic și cald // asta la 22 de ani, seamănă destul de mult cu o presimțire a morții”. Poate că totuși o trezire e necesară și ea va avea loc atunci cînd poetul cu înzestrări reale care este Andrei Doboș își va da seama că ceea ce a cerut, la debut, de la viață și de la poezie, era totuși destul de puțin.

→ atacă și valabilitatea altor false „realități“ consacrate sau în curs de consacrare, cum ar fi preromantismul, apoi onirismul sau balcanismul, termeni intrați în uz, chiar și în manualele școlare, dar fără o acoperire suficientă, așa cum el o dovedește. Antecesoare ale poziției sale critice sînt scrierile lui Maiorescu, Lovinescu, numai aparentul pamflet al lui Eugen Ionescu, Mircea Martin în ceea ce îl privește pe Călinescu. Cu siguranță și alții. Revenind la valorile istorice, cine poate susține că azi mai interesează, mai produce delectări lectura poeziilor lui Conachi, a teatrului lui Alecsandri sau chiar a romanelor lui Holban? Cine sînt și vor mai fi cititorii lor? Sînt aceștia „clasici“, nu? Pe alte meleaguri își pune cineva întrebarea aceasta referitor la romanele lui Flaubert sau cele ale lui Turgheniev – tot clasici, nu? Nu, pentru că primii și-au primit justa lor valoare pur istorică, ceilalți pentru că... există și azi, sînt vii și „inevitabili“, cu alte cuvinte. Pentru că atît critica, cît și exegeza națională operează de decenii, dacă nu de un secol, cu două măsuri, cu două criterii de valoare – cel pentru producția românească și celălalt pentru literatura lumii. Călinescu, și nu altul, este cel care în *Istoria...* sa a tratat, cu intenție, așa cum subliniază Negrici, literatura română ca pe o mare literatură europeană, cot la cot cu cele cu adevărat mari. O „iluzie“ care s-a dovedit pe cît de cuceritoare și flatantă, pe atît de nefastă în consecințe.

Dar dacă „revizuirile“ lui Eugen Negrici nu irită prea mult atunci cînd sînt aplicate așa-zisei literaturi de dinainte de secolul 19,

cel modernizator, încruntările devin grave atunci cînd e atinsă „epoca de aur“, adică dezvoltarea interbelică a unei valoroase literaturi. Această epocă a devenit „de aur“ atunci cînd, în numele valorilor ei, generația literară a „deschiderii“ și antidogmatismul de după 1964 (aproximativ) au avut drept ideal invocarea și întoarcerea la aceste valori redevenite, prin reconsiderare (cu destule opreliști politice), „clasice“. Efortul a fost real și prin recuperarea și reintrarea în circuit a celor mai importante opere interbelice, dar și printr-o regăsită (timidă) libertate a scrisului. Mie mi se pare – și nu sînt singurul, desigur – că valoarea estetică a literaturii noastre din deceniul al șaptelea și pînă la strangularea ei din anii '80 a fost cu totul comparabilă cu cea a „paradisului (interbelic) pierdut“. Însă, nu trebuie uitat, modelul acesta mult admirat era deja perimat chiar de la... impunerea lui, retardarea e deci evidentă, dar aproape deloc discutată; Eugen Negrici o face, dar cred că mai sînt multe de discutat. Însă problema egalării strălucitei (să zicem) literaturi interbelice din punctul de vedere al libertății de opinie rămîne discutabilă – și aici autorul pune premise sigure și greu de negat (dar și de acceptat de către cei în cauză, nu puțini și foarte bine cotați în „canonul“ pus în discuție după 1990).

Cît despre discuția despre „rezistența prin cultură“, „est-etică“ (idee din cele mai nefericite și creatoare de numeroase și încă vii confuzii) sau „am salvat ceea ce s-a putut salva“, discuție de mult începută și departe de a se încheia – chiar foarte departe –, punctul de vedere al lui Eugen Negrici este

tranșant și va produce multe iritări, unele poate chiar justificate.

Sînt atîtea subiecte și luări de poziție în aceste *Iluzii...* deșarte, încît mă opresc aici cu comentarea lor – ceea ce citiți acum e numai o cronică și cîtuși de puțin un studiu. Opinia mea este că intransigența demersului contează mult, infinit mai mult decît tot felul de „justificări“ sau de analize „tehnice“ sau tematice aplicate unor scrieri „clasice“ a căror valoare estetică s-a prăbușit de mult în cea istorică. Atîtea teze de doctorat și monografii excesiv analitice dedicate (fără o situare valorică estetică, presupusă *de plano*) unor scriitori importanți la vremea lor (dacă au fost cu adevărat...) împreună cu stupiditatea manualelor școlare ce au adoptat un canon „patriotic“, dar aberrant, cu o adevărată epidemie de „capodopere“, sînt consecințele unei mentalități descurajante, pe care Negrici o discută de mai multe ori în cuprinsul cărții sale. Mărturisesc însă că în succesiunea „etapelor arse“ – o altă idee pusă în discuție de autor – și a analizei modernității, pe Arghezi, Barbu și Bacovia îi consider vii, chiar dacă „defazați“. De altfel, Eugen Negrici nu susține deloc contrarul.

O astfel de carte ce propune atîtea subiecte de discuție și care are o evidentă *gravitate* în atitudinea ei fundamentală, scrisă cu ironie, dar și cu năduful unei exasperări față de prejudecăți, de atîtea false judecăți de valoare, față de ideea unei dezvoltări „organice“ a literaturii noastre, față de un canon încremenit într-un conservatorism care, dacă n-ar fi încă operant și nociv, ar deveni rizibil. O „revizuire“ nu este o „demolare“ decît pentru semidocti.

M-am gîndit, citind și reflectînd la opiniile autorului, la o altă problemă pe care eu o cred, de asemeni, fundamentală nu numai pentru literatura română, ci mai ales pentru cei care au scris-o, pe care ea îi reprezintă și pentru cei cărora le este destinată – cu alte cuvinte, societatea românească din veacul trecut. România a trecut în acest secol, într-un ritm aproape supraomenesc, prin experiențe istorice de o mare importanță și gravitate națională: Primul Război Mondial, Unirea și România Mare, cel de Al Doilea Război, în fine, ocuparea țării de către un teribil totalitarism (cu numeroasele lui victime), care a deteriorat chiar fundamental orizontul ei specific. Ei bine, luînd în considerație toate cenzurile și obstacolele, multe, foarte multe, care le-au stat în față, cîte opere literare – mai ales cele în proză – au răspuns acestei istorii, acestor evenimente privitoare la destinul unei întregi națiuni? Nu e vorba – evident, pentru cine vrea să vadă – nici de o tematică a „ogîndirii“, nici de o tipologie sau obligație impusă „de sus“, cum se spunea în anii în care „obsedantul deceniu“ era recomandat și încurajat. Este, probabil, simptomul unei alergii la „cele tragice“ veche și netratată de decenii. Sau mai mult?... ■

Avangarda rusă

* * *

Dmitri Kriucikov

(1887-1938)

Tu ești îmbrăcată-ntr-o rotondă de fulgi scînteioși.
Deja se duce și-al cincelea ceas. Seara-i sobră, tihnită.
Iar în depărtatul azur Cineva gheață bucașele-mii
Risipi neglijent dintr-o sfărîmată sită.
Imaginează-ți cum, noaptea, va luci dens-intens
Smaralde revărsate de-al tăriiilor ocean,
Cum plana-va pasărea cu ochii negri,
Cu negre aripi, de-asemeni – antic-eternul bătlan.
Imaginează-ți cum se va-nălța ancestralul luminător
Din argintie raclă, cum și cât de calm, neuzit
Tundrei ocol va da, locașul ocrotindu-și
De ochi răi, de obide și cuvînt răstit.
Imaginează-ți cum, în noapte, cu vîz friguros,
Și mai mult se răcesc ghețari, acostînd la Novaia zemlea,
Precum copleși orfani, nomazi sinilii,
Plutitori, lic de faruri ca și purtînd.
Pe pervaz – plîns-ozor din lacrimi înghețate.
Ca și mine, capricios, el e stih care moare.
Tu treci în rotondă de fulgi scînteioși.
S-a dus ora cincii. Seara-i tihnită, se pare.

(1913)

Traducere și antologie de

Leo Putnam

La închisoarea militară

Nicolae Balotă

SCRĂȘNETUL METALIC al zăvorului de la Sușă m-a trezit. Buimac, aud vocea răgușită a gardianului: „Hai!”. Urc treptele cu inima bătând în gâtlee, trec prin curtea luminată de reflectoare, împleticindu-mă printre grămezi de cărămizi, găleți cu var, movile de nisip, zorit din urmă de mârâitul impacient al sergentului. Și intru în încăperea cu lustra mare de cristal.

Mai rău chiar decât în prima noapte petrecută, cu luni în urmă, în salonul acesta de altădată, becurile mă orbesc. Viețuind în întuneric precum sobolii, am pierdut obișnuința luminii lor crude. Anchetatorul e foarte grăbit. „Semnează aici” – îmi arată el cu degetul locul unde să-mi pun iscălitura. Dintr-o aruncătură de privire, recunosc declarația mea făcută anterior și semnată de mine. „Am semnat o dată declarația aceasta...” – încerc eu să obiectez. „O mai semnezi încă o dată!” – mi-o retează el. Am semnat. Tot grăbit, anchetatorul așază cele două file ale răspunsurilor mele la interogatoriu într-un dosar, apoi, fără să se uite la mine, adaugă cu o voce albă: „Măine pleci”. „Unde?” – întreb eu, dar nu aud niciun răspuns. În schimb, ofițerul sună gardianul, care aștepta probabil la ușă, căci intră de îndată și-mi poruncește, pe același ton mârâit: „Dă-i drumul!”. Înainte de a ieși din salonul cu lustra orbitoare, o privire aruncată pe cadranul orologiului din colț îmi arată ora 11. Am ieșit în curtea mirosind proaspăt a zăpadă, deși o zăream doar adunată în mușuroaie murdare prin colțuri, am tras adânc în piept aerul tare și am coborât zorit din urmă în celularul din beci.

Nu cred să fi dormit prea mult în noaptea aceea. Poate spre zori, înfrigurat, dârâind, învelit în sacoul lejer, după metoda pescarului meu. Și m-am trezit în curând, așteptând deschiderea celulei, ciulind urechile să prind orice pas care se apropia pe culoar, orice voce care nu putea să anunțe decât scoaterea mea de acolo. Dar pentru a merge încotro? Acasă? La o altă închisoare, în vederea unui proces? Repetarea semnării singurului act prin care recunoșteam că eram în posesia cărților ce mi se confiscaseră însemna, oare, o trimitere în judecată? Dar nici eliberarea nu era exclusă, zbârnâia insistent speranța în mine. Petrecusem orele lungi ale acelei nopți albe pendulând între supoziții, tremurând de frig și de nerăbdare. O singură presupunere nu-mi trecuse prin minte, nu mă săgetase prin inimă, or, aceea părea că se adevărește pe măsură ce, după ivirea zorilor, nici în dimineața aceea, nici după-masa sau seara aceluși „măine” al anchetatorului nu avea să se petreacă nimic, nu aveam să plec nicăieri. Orele acelei zile s-au scurs vâcos de greu, deși era ca toate zilele petrecute până atunci în beciul Securității. Sau poate toc-

• Nicolae Balotă

mai de aceea. Și, apoi, a fost ziua a doua a așteptării înfrigurate, și a treia, și nimic. De parcă nici nu fusese vorba despre o plecare. Pe măsură ce zilele treceau, înfrigurarea scădea, așteptarea recădea în rutină, în morozitatea obișnuită a vieții celulare. Dacă Diavolul n-ar fi mincinos – îmi spuneam –, n-ar mai fi diavol. Și urmară alte zile și săptămâni tot mai cețoase, ca o noapte continuă. Lihnit, parcă nici nu mai simțeam foamea, chircit pe *scândura de călcat*, nu mă mai chinuia frigul. Când mă ridicam să mă

dezmoțesc, amețeam, mă lăsam să cad iar în culcușul din fundul celulei; mă clătinam făcând cei câțiva pași până la spălător, zorit de gardieni. Somnolam tot timpul. Un somn comatos, cu vagi treziri, în care filamente de gânduri se încurcau în ghemuri de vise. Cu toate eforturile de a veghea, așipeam în timp ce mă rugam și meditațiile îmi erau întrerupte de sincope ca de niște leșinuri. L-am auzit, oare, odată, pe un ve-

→

→
 cin de celulă, probabil de curând introdus și nu peste mult scos sau mutat, evocând Legiunea și Căpitanul, sau mi s-a năzărit? Când aveam să ajung la *Închisoarea militană*, acesta, într-adevăr un legionar, avea să mă recunoască, după voce, zicea el. Îmi era recunoscător, spunea, pentru acele „șoapte din Scripturi” pe care i le strecurasem, dar de care nu izbuteam să-mi amintesc. Vorbisem, poate, cu el ca într-un somn hipnotic. În tot timpul acela, în care nici nu mai așteptam să plec „măine”, mă străduiam zadarnic să străbat o mlaștină fără margini, pe o interminabilă zi-noapte neguroasă.

Trecuse mai bine de o lună din seara aceea când mi se anunțase pentru a doua zi plecarea și, iată, într-o dimineță, pe neașteptate, tresar din aromeală auzind ivărul de la ușă și vocea poruncitoare a caraliului: „Ja-ți catrafusele și ieși!”. Cum n-aveam niciun fel de catrafuse, m-am grăbit pe cât puteam să părăsesc celula, să o iau înaintea sergentului. Totul s-a desfășurat apoi ca în secvențele de film cu mișcările mult grăbite: redarea șireturilor, a ceasului și a portofelului, ce mi se luaseră la sosire, o semnătură, predarea mea unui agent în civil și, rapid, de parcă s-ar fi vrut să mi se facă vânt, scoaterea pe poarta scârțâind în draci, ce se trântea în urma noastră, a însoțitorului și a mea, cu un zgomot ca al unei uriașe tobe de tinichea, așa cum se auzea de jos, din beciul pe care-l părăsisem. Coboram în grabă strada Regală, devenită a Republicii.

„Unde mergem?” – l-am întrebat. După o lungă tăcere, în care rumina probabil dacă avea sau nu voie să-mi răspundă, dacă risca sau nu ceva, s-a îndurat și a spus scurt: „La *Închisoarea militană*”. Deci mă dau în judecată. „Aș dori să-i anunț pe părinții mei” – am încercat eu, deși cum era să ajung la ei decât repezindu-mă până acasă, telefoane publice nu existau încă pe vremea aceea la Cluj. Dar agentul își vedea impenetrabil de drum, părea că nici nu mă auzise. Încetinesc pașii (probabil își dădea seama că slăbătura de lângă el nu era prea validă) și se făcea că nu-mi dă nicio atenție, că nici nu e cu mine. Străbăteam lungă stradă Avram Iancu, uitându-mă atent la fiecare trecător,

doar voi întâlni vreun cunoscut. Erau puțini pe stradă la ora aceea, rari și grăbiți, aferați sau, mai degrabă, zgribuliți, pătruși de gerul sec care se lăsase. „Aș avea nevoie de o haină mai groasă” – insistam eu, fără să fiu învrednicit de vreo reacție din partea individului. Dărdăiam în vestonul meu subțire, mă dureau oasele de frig, vântul dinspre munții Gilăului îmi înfigea cuțite în spinare. Treceam prin fața porții mari de intrare în cimitir și ne apropiam de capătul străzii, de turnul lui Baba Novac, când mai de departe am zărit, în fața fostei mele Școli Primare nr. 3 „Avram Iancu”, un ins purtând o tablă atârnată de gât și pe ea, bănuiam mai mult decât vedeam, niște dulciuri. Pe vremuri, când eram mic elev la această școală, ne aștepta tot acolo un „turc”, cum îl socoteam noi, copiii, căci purta fes și din căruciorul lui, lăcuit alb, cu capace strălucitoare de alamă, vindea zaharicale (printre care indimenticabile mere în glazură sticloasă roșie și superbe înghețate la cornet, multicolore, toate interzise mie de părinți din rațiuni de igienă și de aceea mult jinduite). De astă dată, n-am așteptat, nici n-am cerut încuviințarea agentului de lângă mine (pe care nu mi-ar fi dat-o dacă, imprudent, i-aș fi solicitat-o, dar nu din rațiuni de igienă), ci ajungând în dreptul vânzătorului de dulciuri, i-am deșertat pe tablă tot mărunțișul pe care îl aveam în buzunar și, în timp ce auzeam vocea alarmată a agentului: „Ce faci, domnule?”, i-am cerut vânzătorului, zgribulit ca și mine, să-mi dea de ei tot ce crede din marfa lui. Omul s-a grăbit să-mi umple pumnii cu acadele, mulțumindu-mi călduros. Recunoștința noastră a fost reciprocă. Doar agentul, mai sumbru chiar – dacă se putea – decât fusese până atunci, mormăia îndârjit, după ce ne-am văzut de drum, căci în fața vânzătorului ambulant nu se încumetase să se trădeze făcând scandal: „Să nu mai faci una ca asta! N-ai voie să iei legătura cu nimeni!”, iar când i-am răspuns: „N-am luat nicio legătură, am cumpărat doar niște dulciuri pentru că mi-e foame”, s-a mulțumit să mârâie indescifrabil. Am străbătut tot drumul, nu prea lung, până la *Închisoarea militană*, despre care aflam

atunci că se afla într-o stradă lăturalnică, nu departe de Palatul Tribunalului, îndulcit dacă nu și încălzit întrucâtva de acadelele pe care le sugeam și ronțaiam de zor, ca un șoarece flămâzlit ce eram, cu gândul că s-ar putea să mi se confiște acolo la închisoare.

Ceea ce nu s-a petrecut. Am înțeles, de îndată ce am ajuns în clădirea anostă aducând cu o veche școală sau o cazarmă de pe vremea austro-ungară, cum probabil fusese mai demult, că aici rigoarea nu mai era aceeași ca în vila cu celule dosite în pivnița a Securității. Aici nu plutea în aerul – cât se poate de puturos, dar duhnind oarecum mai uman – teroarea rece, amenințarea misterioasă, teama generală ce străbătea dincolo deținuți și paznici deopotrivă, până la anchetatorii și șefii lor cei mari din umbră. Aici nu erai dezbrăcat la piele, nu ți se luau la sosire nici șireturile, nici ceasul, nici portofelul (al meu fiind de altfel gol), nici acadelele. Aici cei „ai casei” se arătau drept ceea ce erau, purtându-și răpănoasele uniforme militare, nemascându-se în civili, în pașnici funcționari, nefăcând pe oamenii de treabă. În odaia ofițerului de serviciu unde am fost introdus domnea o îndeajuns de nonșalantă harababură. Rebegit cum eram, m-am simțit ca ajuns la liman dând de căldura din jurul sobei în care duuia focul. Mirosuri strașnice, înăbușitoare mă învăluiau, mă îngreșeau, duhnea ca într-o cazarmă de răcani, într-un cămin de ucenici, ca într-o tăbăcărie (referințele mele în materie de duhoare nu erau prea bogate), puțea, în sfârșit, ca într-o pușcărie, dar era o putoare caldă. Mă încălzeam pe încetul, mi-era bine. Pornise parcă ceva să fredoneze voios în mine, asemenea cornului de vânătoare al vizitiului saniei în care gonea prin stepele înzăpezite rusești baronul Münchhausen, corn în care înghețaseră sunetele ce porneau să iasă, să cânte odată ajuns lângă o vatră caldă. Câțiva sergenți, plutonieri (nu le prea distingeam gradele) erau antrenați într-un joc de cărți care îi absorbea, iar sosirea noastră îi deranja în chip vădit. Până în cele din urmă, unul dintre ei se simți totuși obligat să ne facă față, și nu atât mie, cât agentului care se impacienta, foarte grăbit să se descotorosească de mine. Transmiterea mea din mâinile lui în cele ale jucătorilor de cărți n-a durat prea mult. Odată cu persoana mea, „civilul” preda un plic din care ofițerul de serviciu extrăgea o hârtie. Semnături, ca la predarea-preluarea unei mărfi, și omul Securității părăsea încăperea, scârbit probabil de atmosfera prea relaxată ce domnea acolo.

După ce s-a încheiat partida, m-au luat în primire. Abia acum, dacă am înțeles bine, eram declarat în stare de arest. Lunile petrecute până atunci în beciul de pe Regală nu fuseseră decât un avans, o introducere la penitență. Odată lămurit acest lucru, am fost dat în grija unui gradat să mă conducă „la cameră”. Înțelegeam că e vorba de încăperea de la etaj a „politicilor”. Întovărășit de un căprar vorbăreț, dispus să dea toate lămuririle, ca unul mai știutor, am traversat aproape toată pușcăria. O adevărată *Cour des Miracles!* Forfoteau pe culoare, se zoreau printr-un fel de piață centrală, intrau, ieșeau din camere deținuți în zeghi vârgate, țigani lăieți cu laibăre de piele, dormitau pitiți prin colțuri zdrențăroși famelici, se iveau și se ascundeau pe dată figuri patibulare, un bătrân chior scârțâind dintr-o

• Fostul sediu al Securității din Cluj, de pe str. Republicii (astăzi, Palatul Copiilor). Foto: L. J.

vioară dezacordată și chiar unul dintre acei Ghizi-Gheza, cum îi chema vorbirea populară clujeană, asociind un prenume masculin maghiar cu unul feminin pentru a desemna androginii, făpturile hermafrodite pururi reprezentate prin exemplare pitorești, notorii în viața bătrânelor orașe ardeleni.

După îndelungata singurătate din celulă, mișuneala asta pestriță, fără să mă încante, nu-mi plăcea. Nu erau „politici“, îmi dădeam seama chiar și fără explicațiile căprarului limbuit. Dezertori, Martori ai lui Iehova care refuzaseră serviciul militar, hoțomani, vagabonzi, bieți scrântiți în ruptură cu o societate tot mai sever, mai dur încadrată, supravegheată, condamnată, nu se aflau printre aceste epave criminale de soi. Deși nu era nimic sau aproape nimic comun între acești păcătoși de la „dreptul comun“ și noi, păcătoșii ceilalți, „politicii“, către camera cărora de la etaj mă îndreptam întovărășit de căprarul meu locvace, am avut din prima clipă a intrării mele o slăbiciune pentru ei. Nu în zadar, jucându-mă în copilărie cu frații Boilă „de-a hoții și jandarmii“, n-aș fi acceptat în ruptul capului să fac pe jandarmul. Furișându-mă cu inima bubuind în mine, înfruntând riscul de-a da peste un „jandarm“ la pândă printre trandafiri și pelargonii, pitit după hortensiile abundente din grădina casei părintești, ferindu-mă cu ochii în patru să nu cad în cursa lui perfidă, căutând să triumf asupra lui ajungând înaintea lui la țintă, am preferat întotdeauna să fiu „hoț“.

În încăperea mare unde am fost introdus, atmosfera era alta, mai puțin sordidă, mai pașnic orânduită decât aceea din culoarul și sălile vraiste de la parter. Nici larma nu era aceeași. Și poate nici duhoarea. Priciuri suprapuse pe două etaje de-a lungul pereților își făceau față de la ușă până în fund și, pe ele, ghemuiți, culcați pe spate, sezând turcește, întinși într-o rână, tovarășii mei de pușcărie. Primii. Peste imaginea acelei prime camere comune de închisoare unde am intrat s-au așezat imaginile atâtor altor încăperi cu gratii și obloane, atâtor celule minuscule ori largi săli boltite de temniță, în care avea să-mi fie dat mai târziu să trăiesc, încât îmi este greu să dibuiesc din noianul lor cea primă impresie devenită în amintirea mea una de pașnică mulțumire. Căci cu acest sentiment mă văd descoperind întâia mea cameră de detenție, care în amintirea mea, poate falsă, înșelătoare, poartă numărul 48. Și cum să nu fi fost mulțumit când, abia intrat, mi se făcea un loc pe priciul de sus, pe care mă puteam întinde în voie, în sfârșit – după atâta amar de săptămâni –, cât eram de lung, și când primeam de îndată un alt dar la care nu mă așteptam: o gamelă plină cu o ciorbă destul de grosioară de cartofi. Picasem numai bine, era tocmai ora mesei.

Ciorbă de neuitat! Încălzit acum și pe dinăuntru, ogoit, chiar dacă nu sătul, aș fi putut urma pilda celor mai mulți din odaie, să mă întind pe o rână, căci n-aveai spațiu să te labărtezi, și să pun bila pe cinci – după vorba plastică a hoților, pe care aveam să o învăț în zilele acelea. Dar eram prea dornic să-i cunosc pe cei din jur, să aflu unele și altele din cele petrecute în lume de când fusesem ținut la popreală în bezna beciului. Din păcate, cei din jurul meu nu păreau prea dispuși să stea la taifas. Înmuiați de ciorba caldă, vecinii aceștia, binișor mai vârstnici decât mine, păreau toropiți de

somn. Le picau pleoapele, în timp ce răspundeau cam într-o doară la întrebările mele. Cum iscodeam chipurile tuturor celor din cameră, pentru a recunoaște poate pe vreunul știut „de afară“, mă izbea tristețea resemnată din privirile celor ce mai aveau ochii deschiși, tristețe atât de asemănătoare cu aceea a animalelor în cușcă. Doar la capătul celălalt al încăperii, în colțul din spre fereastră, am remarcat oarecare animație. Era un grup de vreo cinci-șase inși, în jurul celui ce mă luase în primire la intrarea mea în cameră și îmi desemnase locul pe care aveam să-l ocup pe prici. Înțelesesem că era un fel de responsabil, de șef al nostru, al deținuților din acea încăpere. „Îs legionari“ – m-a lămurit laconic un vecin, înainte de a-mi întoarce spatele, trăgându-se spre somn. Nevoind să mă tulbur liniștea care se lăsase, m-am întins și eu pe o latură, am închis ochii încercând să mă rog. Dar cred că am ațipit curând, moleșit de căldură.

M-a trezit un scârțait de vioară. Țiganul viorist, zărit în trecere pe culoarul dreptului comun, stătea proțapit în mijlocul camerei, pe cărarea dintre priciuri, și, cu ochii închiși, trăgea cu foc la vioara de care își lipise bărbia. Scârțâia cu arcușul său chelos, vergea de lemn cu prea puține fire de păr, bine-cunoscutul șlagăr unguresc: *Csak egy kislány van a világon*. Unii dintre ai noștri se luaseră după el și fredonau nostalgic melodia lăcrămoasă a celui ce tânjea după o fată, pentru el unica fată de pe lume, iar țiganul ar fi continuat dacă șeful camerei nu i-ar fi făcut vânt, însă nu înainte ca acesta să-și fi strâns în pripă o mică recoltă de țigări și din parte-mi de acadele, din care îmi mai rămăseseră vreo câteva lipite prin buzunar. Înviorat de somn, m-am dat jos de pe prici și am pornit prin cameră. Drumul nu era prea lung, vreo zece-doisprezece metri până în fund, la geam, de unde n-aveai decât să te întorci pe aceeași cărare spre ușă. Repe-tând parcursul acesta de câteva ori, aveai impresia că te plimbi. Dar nu de vremeblare îmi ardea mie. Acolo, la capătul din spre fereastră, ochisem pe priciurile de sus ce-și făceau față deoparte cei despre care aflasem că ar fi legionari și de alta mai mulți preoți, călugări și mireni greco-catolici. Mă văd, undeva în depărtările acestui tunel al timpului, străbătând cei câțiva metri, făcând primii pași liberi, chiar dacă nu în libertate, și îndreptându-mă fără nicio ezitare spre unul din aceste grupuri (ceea ce presupunea totuși o alegere liberă), spre frații mei întru credință. Erau cu toții mai bătrâni decât cei de pe priciul din fața lor și decât mine. Mai potoliți, mai tăcuți decât aceia și decât mine, în care clocoteau vorbele nerostite de atâta vreme. Dar înainte de toate doream să-i ascult pe ei, despre cele ce se petrecuseră afară în ultimul timp și îndeosebi despre persecuția ce se abătuse asupra Bisericii, după cum bănuiam din numeroasele semne deslușite prin bezna din beciul Securității. Sub setea aceasta de vești se ascundea însă alta, prea adânc pentru ca în clipele acelea în care făceam cei câțiva pași spre fețele bisericesti din fundul odăii să poată erupe din mine. Setea aceea, ca și izvorul care o poate potoli, se ascunde uneori în adâncuri.

Cățărându-mă pe prici, după ce le-am cerut voie cu surâzătoare supușenie de fidel, părinții îmi făceau loc, nu fără o rezervă destul de vădită. Nu purtau reverenda, dar hainele lor negre, chiar și mototolite, pono-

site, ca și puloverele groase, scâmoșate, ale unora dintre ei, fără îndoială croșetate de mâinile dibace ale unor vrednice preotese, le trădau condiția ecleziastică. Nu mă miram pe atunci, cum m-aș fi mirat mai târziu, că niciunul dintre deținuții politici din acea încăpere nu purta clasică zeghe a pușcăriașilor. Moda acestor uniforme jerpelite și jegoase, pe care aveam să le port mai târziu ani de zile, fiind unica mea îmbrăcăminte, nu se introdusese încă la „politici“. Dar dacă nu haina face pe om – cum se spune –, după ea mă judecau, la o primă vedere, fețele bisericesti. Și li se făcea milă văzându-l pe studentul acesta, cum mă socoteau ei, sau poate doar licean, căci descărnat cum eram, numai piele și os, arătam mai june chiar decât eram. „Nu ți-e frig, tinere?“ – se interesa binevoitor, măsurându-mi cu îndoială vestonul subțire de vară, cel mai vârstnic dintre preoți, cel despre care aveam să aflu de îndată că era canonic. Nu, nu-mi mai era frig aici, mă bucuram eu să-mi amintesc și să-i răspund. În căldura de grajd a încăperii, emanată de trupurile noastre chircite pe saltelele de paie, uitasem parcă de înghețul din pivnița Securității. Tot canonicul a fost cel dintâi care m-a „recunoscut“. De fapt, aflând cum mă cheamă, m-a identificat ca fiu al Domnului Doctor Balotă. Numele Tatălui meu era, desigur, o recomandare. Dar, hărțuiți, urmăriți, rău presați în timpul din urmă, ținuuți prin celule din pivniți, supuși la anchete, umiliți, brutalizați în fel și chip, bărbații aceștia cu frica lui Dumnezeu prinseseră dacă nu o teamă de oameni măcar o reținere suspicioasă, o prudență bănuitoare în fața străinilor, mai ales a celor ce, setoși de vești, cum eram eu, le puneau multe și grăbite întrebări. În zadar mă arătam de-o lege cu ei, le simțeam reticențele, tăcerile circumspecte. De aceea – asemenea aceluia animal care pentru a-și dezarma semenii, pe cât de temători, pe atât de agresivi, le prezintă propriul său pânțec moale, invitându-i parcă să muște din el – am încetat de a-i mai întreba cu privire la cele pătimate de ei, ca și la cele ce se abătuseră în ultimele luni asupra Bisericii noastre, și le-am povestit ce anume mă adusesse pe mine în camera aceea de închisoare, după zăcerea îndelungă în beciul Securității, bine cunoscut și de ei, apoi m-am întors mai departe în trecut, la Blaj, la *Casa Domnului* de bună amintire... În timp ce istoriseam și bunii mei preoți mă ascultau cu tot mai multă atenție, unul dintre ei își amintea deodată de mine: cu ani în urmă, în toamna cedării Ardealului, mă văzuse venind cu Tatăl meu la episcopul Hossu, al cărui secretar era pe atunci, și după ce-l introdusese pe părintele meu la ierarh, stătuse îndelung de vorbă cu băiețandru mintos rămas în anticameră să-l aștepte. Apoi altul spunea că mă ascultase vorbind la o reuniune bisericască, din timpul verii, cu câteva luni în urmă. Până când să-mi isprăvesc povestirea, eram cunoscut și recunoscut de toți. Și prinseră – aproape toți deodată – să vorbească. Rezervele se risipeau pe măsură ce vorbeau, nimic nu-i mai stânjenea în istorisirea abundentă, minuțioasă a celor trăite, a celor pătimate de fiecare dintre ei și, împreună cu ei, de comunitatea întregă a preoților, călugărilor și credincioșilor greco-catolici.

Am început astfel, în acea primă seară, și am continuat apoi în după-amiezile și se-

→

→

rile următoare să iau parte, ascultându-i, la asaltul dat de autoritățile comuniste asupra Bisericii Unite, la bătălia cu totul inegală dusă împotriva unor oameni dezarmați de agenții armați ai Partidului Comunist, deghizat în Partidul Muncitoresc Român, ca și ai statului român ce-și mobilizase forțele, îndeosebi cele ale Securității, care își arboră de curând acest nume sortit unui sinistru destin. În amintirea mea, peregrinarea pe care o întreprindeam în acele zile pe câmpul suferințelor – ce abia începeau – ale acestei Ecclesii, cu preoții, călugării și credincioșii ei, se apropie în mod straniu de rătăcirile lui Fabrice del Dongo, eroul lui Stendhal, pe câmpul bătăliei de la Waterloo. Bineînțeles, nicio asemănare între scenele episodice, dezlănate, ale celebrei înclăștări, așa cum erau văzute, trăite de tânărul nobil italian, naiv în elanul său, în pofta sa nebună de a se bate, de a lua parte ca un făptaș eroic la o bătălie, dar care se întreba și-i întreba pe ostașii din jur dacă toate câte le vede – toate acele detașamente de cavalerie ce gonesc de colo până colo, liniile de pușcași ce înaintează undeva în depărtare, grupul de generali din jurul mareșalului Ney, cu acompaniamentul lor de husari roșii ce galopează și ei nu se știe încotro, dacă fugarii aceia francezi ce o iau la goană spre seară auzind că se apropie *les cosaques* – dacă toate cele la care asistă în ziua aceea reprezintă ori nu o „adevărată bătălie”, nimic comun între agitațiile incoerente de pe câmpul însângerat de la Waterloo și violențele suferite de preoții ghemuiți în jurul meu pe priciul pușcăriei, înfățișate mie, ce e drept nu mai puțin dezlănat, dezordonat decât lui Fabrice del Dongo, violențe ale unei lupte duse de forțe oculte ori agresiv fățișe ale puterii politice împotriva unor oameni ale căror singure arme erau rugăciunile și o îndărătnică voință de a-și păstra credința. Ascultând povestirile popilor din jurul meu, nimic nu mă ducea cu gândul la husarii roșii care galopau alături de Fabrice, se prăvăleau sub tăișul săbiilor prusace sau sub copitele cailor căzăcești. Dar de aici, din depărtările în timp și spațiu la care mă aflu, mă văd la o vârstă apropiată de aceea a tânărului Fabrice participând asemenea lui, cu feroare, indignare și milă, la năpastele ce se abătuseră peste frații mei într-o credință, dorind, cu naiva înfocare a nobilului milanesez de a participa la o bătălie, să împărtășesc încercările fraților mei într-o credință. Aș fi dat orice să sufăr temnița pentru cauza lui Cristos mai degrabă decât pentru aceea a unor cărți ce nici măcar nu mi erau dragi. Dar le va veni rândul și acelor suferințe. Căci toate la timpul lor.

Cu febrilitatea de a povesti cele pătimate a oamenilor pașnici peste care a dat, parcă din bun senin, năpasta, preoții mei mă făceau să iau parte la preluări silnice de biserică, batjocoriri ale celor sfinte, percheziții nocturne în căutarea unor probe inexistente de culpabilitate, scotociri ale dulapurilor necăjite sau ale rafturilor din care securiștii recoltau vreo fotografie a peșterii aparițiilor Fecioarei de la Lourdes, pătata de buzele ce o sărutaseră cu evlavie, având pe dos câteva cuvinte pioase în limba franceză, limbă a odioșilor capitaliști. Din fragmente de povestire ale unuia întrerupt de altul, dornic și el să-și relateze necazurile, din cele văzute sau auzite, trecute de la o gură la alta, de la o ureche la alta, aflam

multe din cele petrecute sau pe cale de a se petrece pe câmpul tot mai plin de victime și ruine al Bisericii mele. Pe Vasile Feneșan, parohul din satul Suceag, la câțiva kilometri de Cluj, îl bătuseră măr, apoi îl scosese în palme și sudalmi din casa parohială, împreună cu preoteasa și copiii săi. Cu toții, opt la număr, azvârliți în uliță, își aflaseră adăpost într-o căsuță gata să se năruie peste ei, în timp ce el, popa, era arestat, urmând să fie judecat și osândit pentru refuzul de a trece la ortodoxie. Preotul Alexandru Nacula mai fusese o dată, cu un an în urmă, întemnițat, îndată după o predică ținută de el în catedrala din Dej. După un timp, i se dăduse drumul fără să sufere vreo condamnare, dar de astă dată era închis din nou pe temeiul unor predici ale sale socotite „anticomuniste”, în realitate pentru că nu voia să-și lase credința. Tot din biserică, în timp ce liturghisea, l-au ridicat pe Părintele Ion Deliman din Arad. „Eu slujeam pentru surorile infirmiere din spital dis-de-diminează, la cinci și jumătate – întrerupe Părintele Gheorghe Neamțu –, pentru că ele țineau să asiste la liturghie înainte de a-și începe serviciul la spital, iar acum aștia mă acuză că liturghiseam la ora aceea anume pentru a le face pe ele să întârzie la slujbă. Or să mă condamne, de bună seamă, că m-au încadrat la sabotaj!” Pe părintele Vasile Gherman, protopopul din Turda, îl „ridicaseră” (cum începea să se spună) după ce ținuse o predică în biserica romano-catolică. Dar nu pușcăria îl necăjea și nicidecum propriile sale suferințe („doar și Mântuitorul a fost prins, biciuit, ba chiar ținut pe cruce”), cât chinurile nevastei și copiilor rămași pe drumuri. Aflase că, după arestarea sa, fuseseră scoși cu anasâna din locuința lor parohială, ca atâția alți oameni ai Bisericii. Se perpelea neavând știre despre bieții de ei („S-or fi dus poate la Oarda de Sus, la bătrâni...”). Despre acest preot aveam să aflu, mult mai târziu, că, fiind supus chiar și după eliberare unor anchete și grele presiuni, a acceptat să slujească în biserica ortodoxă, dar că ofta uneori zicând cu amărăciune: „Era mai bine la închisoare decât acum, liber”. Înainte de a se stinge, în 1984, va cere în cele din urmă să fie îngropat de un preot catolic.

Ședeam turcește pe prici, în jurul meu oamenii Domnului se destăinuiau, istoriseau, își luau vorba unul altuia din gură, fără să învinuiască pe cineva ori să se plângă de ceva, cu blândă mansuetudine ecleziastică, bucușii doar că au cui să li se descarce cât de cât de povara ce-o purtau pe suflet. Toți fuseseră arestați și anchetați ca „elemente foarte dușmănoase”. Li se căutau pricini vagi, politice, ca „agenți ai Papei” ori ai „imperialismului anglo-american”, așteptând să fie judecați pentru trădare sau spionaj. Alții erau acuzați pentru „sabotaj agricol”. De cele mai multe ori, preoții erau învinuiți de „agitație”, „instigație” sau „tulburare a ordinii publice”. Anchetatorii căutaseră să evite referirea la adevăratul cap de acuzare, ce revenea mereu în timpul anchetei, acela al refuzului de a părăsi Biserica Greco-Catolică și de a trece la ortodoxie. De aceea, dosarele de trimitere în judecată ale acestor ecleziastici erau pline de formule generale, precum „activitate contrarevoluționară”, iar câte o scriere religioasă a acuzaților devenea un „manifest antidemocratic și reacționar”. Toți rezistaseră cu demnitate, dar fără revoltă, lăsându-se

prinși, târați, acoperiți de avalanșă, duși asemenea mielului evanghelic la tăiere, toți se identificaseră în așa măsură cu Cel pe care îl slujeau, încât, mai curând decât despre necazurile lor personale, preferau să-mi vorbească despre cele ale Bisericii. Mă făceau să particip la preluări agresive ale bisericilor, caselor parohiale, la interogatorii inchi-zitoriale, amenințări cu moartea alternând cu promisiuni de promovare la înalte demnități în ierarhia ortodoxă, anchetatorii recurgând la clasică dublă metodă, folosind când bâta, când morcovul. Mărturiile se perindau, se încălecau, se desfășurau în fața ochilor mei ca pe un câmp de bătaie. Al unei bătălii, repet, foarte inegale, puterile lumefști fiind toate de o parte, de alta rămânând cele duhovnicești.

I-am întrerupt pe povestitorii mei întrebându-i despre soarta episcopului Hossu. „Cum, nu știi?” – se mirau ei. „E închis ca noi, și nu numai el, ci toți arhierii noștri.” N-aveam cum să știu, toate acestea se petrecuseră după arestarea mea. Fiecare dintre preoții din jurul meu își aducea mărturia sa proprie asupra acelor ultime zile dramatice trăite de păstorul clujean în mijlocul turmei sale surprinse de furtună. Unul fusese arestat pe când suna la poarta Episcopiei. Altul după ce ieșise pe porțița grădinii din spatele reședinței episcopale. „Auzi, mă întrebam pe mine, protopop greco-catolic, ce căutam la episcopul meu.” Imi aminteam și eu tulburarea acelor zile de la începutul toamnei, zilele dinaintea arestării mele. Îl văzusem pentru ultima oară pe Preasfințitul Hossu la geamul unui mic balcon al reședinței episcopale. Mă oprisem pe trotuarul din față și priveam fațada clădirii închise, când l-am zărit. Mi s-a părut că înalță ușor mâna și face un mic gest de binecuvântare. Strada largă era pustie, nu trecea nici măcar o căruță cu pământ de flori. De o parte și de alta, pe trotuare, foarte puțini trecători. Iar aceștia își vedeau de drum, furișând rareori câte o privire spre marea reședință episcopală. Cu pași mici, preumblându-se parcă agale, distrat, în sus și în jos, sau strănși laolaltă câte trei-patru în ciopor și conversând în șoaptă, agenții „secreți”, civili duhbind de departe a ceea ce ascundea de fapt „civilia” lor, instituiseră un fel de blocadă, ca o stare de asediu în jurul Episcopiei. Iuliu Hossu părea un prizonier în reședința sa. Tatăl meu și alții mai intraseră în clădire cu câteva zile în urmă, vorbiseră cu arhierul întors din satul Târlișua, unde sfințise o biserică. Erau tulburați de zvonurile insistente din oraș cu privire la un „congres” de „unificare a Bisericilor” ce ar urma să se țină la Cluj într-una din zilele următoare, când o seamă de „delegați” ai Bisericii Greco-Catolice ar accepta „revenirea” la ortodoxie. Preasfințitul tocmai aflase și el zvonul acesta, dar, mai bine informat decât credincioșii nedumeriți care-l cercetau, știa că zvonul era, din nefericire, întemeiat. Hotărârea sa era luată: îi spusese Tatălui meu că toți cei ce aveau să ia parte la acel „congres”, punând mâna alături de vrăjmașii Bisericii la dărâmarea acesteia, vor fi excomunicați.

Despre *Casa Domnului* din Blaj preoții mei nu aveau decât o singură veste sigură, și aceasta foarte tristă: călugării au fost izgo-niți, biserica era închisă, *Casa* a fost preluată, nu se știa prea bine de cine, de autoritățile polițienești sau de cele ale Bisericii Ortodoxe, dacă nu de amândouă împreună.

Locul luminos, spre care mă întorceam uneori în gând ca spre un adevărat sanctuar, adică un lăcaș sfânt și un loc de refugiu, se pierdea în negură. Canonical mitropolitan Folea, care fusese arestat la sfârșitul lunii octombrie, văzuse cărțile asumpționiștilor, din care mă înfruptasem nesățios cu câțiva ani în urmă, aruncate în stradă. Le mai culegea cu fereală câte un credincios.

Îi ascultam pe preoții din jurul meu și nu mă puteam împiedeca să nu văd într-înșii, în ciuda vârstei lor (mi se păreau cu toții mult mai bătrâni decât erau de fapt), niște copii nevinovați. Cei mai venerabili erau chiar cei mai apropiați de figura copilului-martir. Îi vedeam poate mai fragili decât erau de fapt, mai amenințați de a pieri acolo în temniță... Și de ce? Învinuiți de a rămâne fideli unei credințe ce nu făcea rău nimănui. Mi se strângea inima privindu-i, ascultându-i, în timp ce urca în mine indignarea împotriva celor ce-și arogaseră dreptul de a lua viața celorlalți pentru vini născocite, abstracte. Din gura acestor primi mărturisitori ai Domnului, din lungul șir al celor ce aveam să-i întâlnesc mai târziu prin pușcării, nu ieșea însă nici cea mai mărunță vorbă rea împotriva fraților ortodocși, ba chiar nici împotriva celor ce-i închiseseră. Deși mai ales pe cei dintre ei care aveau familii îi îngrijora vădit soarta celor rămași afară, reflectau parcă, în același timp, o liniște, un fel de nepăsare copilărească. Nu-l auzeam pe niciunul amintind promisiunea fericirii celor prigonii pentru dreptate sau mai ales a celor ce vor fi ocărăți și izgoniți dintre oameni pentru Fiul Omului. Dar cred că fiecare dintre ei nutrea în sine încrederea profundă în acea promisiune. Poate că și eu, care îi prețuiam tocmai pentru că erau prigonii pentru acele pricini, simțeam plutind în sine mea, mult deasupra zațului negru și amar adunat pe fundul sufletului meu, un caimac lejer de insusianță copilărească. Oricât de apăsător, de împovărat, de obidit eram, întrucâtva asemenea acelei fapturi fabuloase despre care băsnarii vechi spuneau că n-a greul pământului.

Atent la spusele celor din jurul meu, mi-a trebuit, cred, oarecare timp până să sesizez, în zumzetul ce se îngroșase al vocilor din cameră, o anume voce sau mai curând o anume vociferare monotonă, continuă, sacadată, în care azi, șase decenii mai târziu, aș recunoaște frazarea ritmată *rap*. Tăruia cineva de unul singur ca o moară stricată într-un colț al camerei? Bizareria acestui monolog pe unul și același ton, fără sușuri sau coborâșuri, a ajuns să mă distragă de la povestirile atât de pline de interes pentru mine ale preoților mei. Trăgând din când în când cu urechea, surprindeam, venind de undeva din capătul celălalt al încăperii, o înșiruire rapidă neîntreruptă de vorbe, al căror sens nu-l pricepeam și, tocmai de aceea, mă străduiam să-l deslușesc. În van. Părea un galimatias, o saladă de cuvinte ce erupeau continuu, din care urechea mea ciulită sesiza totuși uneori repetarea ca a unor bizare laitmotive ritmate, cât de cât inteligibile: „Singur cuc culcat în cucuta bolșevică“ sau „Sunt un ghimpe, un ghimpe, te doare, ai, te doare, te-mpung unde te doare“ și altele. În țesătura cacofonică apăreau uneori rime, de parcă vocea insistentă ar fi recitat un nesfârșit poem barbar, punctat din loc în loc cu variații ale unor vocabule ce cuprindeau grupul agresiv scatologic de sunete „cac“.

• Nicolae Balotă. Foto: M. P.

Din toate acestea, înțelegeam singurul cuvânt „cactus“, care revenea des, rostit când cu brutalitate, când cu o intonație dureroasă. Când m-a surprins întorcându-mă și căutând să-l zăresc pe cel ce ne ciocănea auzul cu solilocviul său fără cap și coadă, unul dintre preoți, fără să scoată o vorbă, mi-a indicat tăcut, cu degetul la tâmplă și cu o schimă compătimitoare, că ar fi vorba de un biet dezzechilibrat. Aruncând o privire, descopeream perorând acolo, pe prici, lângă ușă, un omuleț mărunț cu plete albe ce-i cădeau peste urechi. De la acea primă vedere, mi s-a părut că-l cunosc, că l-am mai întâlnit pe undeva, nu știam însă unde și cu ce împrejurare. L-am uitat de altfel de îndată, nu pentru că ar fi încetat să monologheze, ci pentru că un tânăr din grupul legionarilor, cum aveam să aflu mai târziu, îl întrerupea brusc din povestire pe bătrânul canonic: „Să-ți fie rușine, popă, să vă fie rușine la toți, că vă pretindeți români, dar nu vreți să reveniți la credința noastră strămoșească. Sunteți cu toții niște boanghine! Bine v-a făcut că v-a închis aici!“ Proțâpînt între cele două rânduri de priciuri, numai piele și os, cu obraji supti, din care ieșeau pomeții ca două globuri purpurii de furie, de febră, legionarul se sufoca, trepida, dădea pe dinafară de mânie. Se vede că izbucnea din el o ură îndelung reținută, mocnită sub spuză, exacerbată de povestirile părinților uniți pe care le ascultase. „Fătu’ meu, stai, fătu’ meu...“, căuta cu blândețe cel mai bătrân dintre preoți să-l potolească. În zadar. Camarazii tânărului se hlizeau, fără să-l secundeze sau să-l domolească. În jurul meu fețele bisericesti

tăceau cu capetele plecate, nu ripostau nicidecum, poate se adânciseră în rugăciune. Energumenul, câtuși de puțin dezarmat de cuvintele lenifiante ale bătrânului prelat sau de tăcerea celorlalți preoți, continua să-și reverse veninul. Uluit la început, apoi tot mai indignat, nu m-am mai putut reține la un moment dat și am început să ripostez, la început mai stăpânit, apoi pe un ton tot mai violent. Îmi pierdusem cumpătul, revoltat de nerușinarea cu care, în numele credinței, tânărul acesta (putea să fie doar cu câțiva ani mai în vârstă decât mine) îi invectiva pe slujitorii mai vârstnici ai credinței în Domnul și Dumnezeu de la care se revendica și el. Și, mai mult decât aceasta, mă exaspera răutatea, lipsa de-a dreptul diavolească de milă cu care un om în suferință îi putea apăsa pe cei ce împărțeau suferința cu el. Și aceasta în numele Preamilostivului. Preoții mă rugau în șoaptă să încetez, să tac, mă apucau de brațe, de parcă aș fi fost gata să mă iau la bătaie, mă îndemneau în numele Domnului la îndurare; canonicul îmi poruncea ascultarea, supunerea. Și l-am ascultat. De altfel, iritat, dar și descumpănit de riposta mea, legionarul își înceta și el diatriba, se cățara, mai aruncând în urmă câte o vorbă de ocară, pe priciul de unde camarazii săi îl încurajaseră și acum îl întâmpinau cu glume și hohote de râs.

Câteva ore mai târziu, culcat pe o rână la locul meu, dezbrăcat la cămașă și chiloți pentru întâia oară după câteva luni, vârat ca într-un plic în dura pătură cazonă, căutam să-mi stărnesc căința pentru mânia ce pusesse stăpânire pe mine. Nu prea reușeam, in-

→

→

dignarea răbufnea, mânia dădea iarăși și iarăși în clocot. Dar, deodată, un alt gând sau mai curând o subită revelație pornind de la o asociație de amintiri mă făcu să ridic capul și să privesc cu luare aminte spre colțul unde îl zărisem pe acel biet scrântit și-l auzisem debitând în delirul său frenetic. Dormea acum ca un prunc, încovrigat, cu pumnii strânși și pletele albe răvășite peste obraz. Nu, nu era nevoie să-l văd la față, bineînțeles, îl recunoșteam, îl cunoșteam doar de când cu luni în urmă, pe la începutul verii, intrasem împreună cu Claude în căsuța lui de lângă canalul Someșului, unde nu știu zău cum putea să se miște, să aibă un culcuș, și cum am mai putut încăpea și noi doi, strecurându-ne lipiți unul de altul, căci totul, dar absolut totul, de la dușumea la tavan, de-a lungul pereților, pe rafturile ridicate în mijlocul acelei unice încăperi, ba aș putea spune chiar și în puținul aer ce ar fi putut rămâne liber, totul era plin de cactuși.

Da, era bătrânul pătimaș al cacteeilor, înțelegeam acum de ce în divagațiile sale ritmate revenea tot mereu grupul acela fonic de care se râdea prin camera noastră („iar a pornit moșul să se c...“) și care debușa uneori în cuvântul *cactus*, obiectul pasiunii sale. Cum de ajunsese în pușcărie? Ce făcuse de nimerise aici, printre „politici“, doar nu vedea, nu știa pe lume altceva decât cactușii, nu trăia decât pentru ei? Nu izbuteam să adorm, în timp ce în jurul meu se sforăia de zor. Mă tulbura întâlnirea bătrânului, figura sa trezise în mine tarantula veninoasă ce dormita prin galeriile mele subterane. Amintiri dulci-amare ațipite de un timp năvăleau iar. Claude fusese cea care se opri se fascinată în fața geamului mare, murdar, căptușit pe dinăuntru cu plantele succulente, grase, păroase, țepoase, oprindu-mă și obligându-mă oarecum să le contemplu, pe mine care până atunci treceam pe lângă ele fără să le privesc, respins tocmai de păroșenia și țepoșenia lor rebarbativă, nicidecum atras de exotismul lor barbar. Ea fusese cea care m-a îndemnat să intrăm în vizuina ce se dovedea mai mare decât ai fi bănuț de afară și mai luminoasă, cu un perete de sticlă spre sera din spate, și ea numai sticlă, căci – cum aveam să aflu în curând – cactușii pot să se lipsească de apă, făcându-și, grijulii, precum cămilele și alte făpturi ale deșertului, îmbelșugate rezerve de lichid, dar nu pot viețui fără lumină, multă lumină, neputând-o uita pe aceea, eclatantă, a obârșiei lor mexicane. Sedusă de îmbulzeala plantelor bulboase, Claude îmi arăta cu ochii strălucitori, cu bărbia ei rotundă, cu câte o exclamație înăbușită căci, împresurată, nu putea gesticula printre micii monștri, ici un glob mărunț cu o stranie floare roză ieșind oblic din pielea sa de un verde veninos, colo un soi de falus întunecat cu țepi delicați, albi, dispuși după o geometrie decorativă, și între ei un puf ușor precum părul de înger de pe pomii de Crăciun. După roșeața din obraji ei, vedeam că se simte picată într-un paradis la care îmi va spune mai târziu că de mult râvnise, dar în care nu cutezase să intre singură, temându-se mai ales de bondocul și hirsutul paznic bătrân al edenului vegetal. Acesta se arăta însă de o gentilețe angelică; era vădit încântat de încântarea tinerei blonde care își strecurase sâni și fesele printre cactușii săi dragi, fără să se teamă de nemiloasele împunsături ale

miriadelor de spini. Poficioasă, seducătoarea sedusă izbutise să apuce unul din acele mărunte ghivece din care apărea în erecție un cactus pe cât de fin pe atât de vânos, iar organul acesta țepos ejacula o singură floare, candidă, cu petale prelungi, albe trecând spre roz în vârfuri, la urmă dând în vioriu. „O doresc“ – îmi spuneau ochii ei poficioși. „Ia-o, te rog.“ I-am propus bătrânului să o cumpăr. „Vă vând orice vreți, dar pe asta îl dau domnișoarei.“ I-am mulțumit și am ales împreună câțiva care-i plăceau. Era fericită. Dădeam să ies. „E un *Echinopsis*“, mă lămură eruditul stăpân și dispunător al plantelor, arătând spre cactusul cu floarea albă pe care Claude îl purta cu grijă amoroasă, „aveți noroc, a înflorit azi pentru prima oară, deși are cinci ani deja, floarea nu trăiește însă decât câteva zile, cel mult o săptămână, și cine știe dacă va mai înflori vreodată...“ „Ca și mine“ – o auzeam șoptind pe ea. Dar numai eu îi auzeam șoapta care nici nu era adresată nimănui.

În zilele și săptămânile următoare am mai trecut uneori pe la „Căsuța cu cactuși“, cum o numeam, de lângă canalul liniștit al Someșului. I-am mai ales o seamă de exemplare bosumflate, țepoase, scămoase, înflorite ori ba, pe care le primea exultând și le așeza pe pervazul ferestrei sale ce dădea spre grădina și apoi spre Someș, pervaz pe care-l escaladam, ferindu-mă de ghimpi și de priviri indiscrete, în nopțile fierbinți – chiar și atunci când erau răcoroase – ale verii. Într-una din acele nopți, am pândit ore întregi îmbrățișați deschiderea unei flori de *Regina nopții*, anunțată sentențios de bătrânul împătimit al cacteeilor: „Șa știți că *Selenicereus* dă o singură floare, ce se deschide o singură noapte pe vară! Va înflori la noapte“. S-a deschis spre zori, exalând un parfum ațâțător. Am riscat mult la ora aceea, căci ciocârliă luase deja locul privighetorii.

Cu amintirea dureros de dulce a acelor nopți adormisem în acea primă noapte din temnița militară. A doua zi mi-a trebuit un timp până să pot sta de vorbă cu bătrânul. Toată dimineața a rămas ghemuit la locul său cu pătura trasă peste cap. N-a coborât la spălător (în sfârșit un duș, chiar dacă cu apă rece!), nici la cele câteva minute de ieșire la aer, pe care le-am savurat, cu toate că mă zgribuleam. De altfel, n-aveam să mai sufăr din pricina frigului, căci, după-masa, eram dus la camera de gardă, unde un sergent îmi înmâna un teanc de haine călduroase și un colet cu de-ale gurii, toate lăsate, spunea un ofițer, de părinții mei întovărășiți de un avocat. Le cărasem, foarte bucuros, „la cameră“ – cum se spunea – și, în curând, lepădam de pe mine straietele împuțite și rupte purtate zi și noapte săptămâni de-a rândul. Schimbat, primenit, eram bucuros să împart camarazilor din celulă câte ceva din alimentele primite în coletul destul de voluminos (unii dintre ei mă regalaseră cu o seară înainte din ale lor). Singurul care mă refuzase, mârâind îndârjit, fusese legionarul cu care avusesem altercația. Bătrânul cu cactuși nu mai ieșea din letargie. Cănița de tablă cu licoarea neagră care ținea loc de cafea, un colțuc de pâine uscată și gamela cu ciorba de la prânz îl așteptau sleite, nu se atinsese de ele. Se însera când am observat că avea ochii deschiși. Ghemuit, nu se apuca nici acum să mănânce, privea în gol. Mi-era tare milă de bietul om. M-am apropiat încetșor și l-am întrebat dacă își amintește de noi, de mine și de

frumoasa mea prietenă blondă care adoră cactușii. Pomenirea plantelor dragi, mai degrabă decât a noastră, părea că-l scoate din amorțeală. Nu-mi spunea dacă își amintește ori nu, dar primea felia de pâine cu salam pe care i-o întindeam, apoi o prăjitură de casă din cele în care recunoscusem mâna mult iscusitei mele bunici, Matata. Nu vorbea și nici eu nu insistam, voiam să-l menajez, nicidecum să-l ațâț, să-l văd lansându-se într-o perorație ca în seara precedentă. Mi se părea că suferă de ceea ce – ca un studios pe acea vreme al psihopatologiei, cititor atent la Institutul de Psihologie al „clasicilor“ Kraepelin, Bleuler, Jaspers – numeam cu termenul azi desuet psihoză maniaco-depresivă, ceea ce acum s-ar denumi o tulburare bipolară. Și dacă un diagnostician chiar o psihoză, savantlăcul meu mă îndemna să văd în torpoarea bătrânului, în depresiunea urmând agitației maniacale din ziua precedentă, ceea ce tot pe atunci numeam, după dascălii mei în ale psihicului, o ciclotimie. Îmi aminteam, de altfel, cum se monta vorbindu-mi despre obiectul pasiunii sale, în cele câteva vizite ale mele la „Căsuța cu cactuși“. Când pătrundeam în vizuina aceea verde, luminoasă, simțeam că mă înăbuș. Exaltarea sa era pentru mine tot atât de tulburătoare, de sufocantă, ca fojgăiala vegetală din jurul meu. Căutam să scurtez vizitele, să scap cât mai repede din dublul delir al vorbelor și plantelor, ca de o îndoită, mortală apăsare. Într-adevăr, acel preaplin al vieții înghesuite în măruntele trupuri bondoace plesnind de sevă zăcută din jur îmi duhnea a moarte. Îi spuneam, de altfel, lui Claude, care râdea, că-mi venea greu să intru în „Căsuța cu cactuși“ din pricina acelu miros. Voind – ceea ce nu-i spuneam ei – să-i fac plăcere, aducându-i din plantele țepoase îndrăgite de ea ca și broaștele țestoase din grădina lor ori foxterierul sârmos pe care i-l dăruisem, nu procedam precum acel strămoș îndepărtat al meu care rupsesse o logodnă, refuzase să-și mai vadă logodnica după ce o găsisse, vizitând-o într-o zi de toamnă, înconjurată de o profuziune de crizanteme, în ghivece și buchete risipite prin toată casa, ceea ce crea – fără voia și știința bieteii fete – o atmosferă cemetierială de nesuferit pentru logodnicul nostru. Nicio exaltare acum la bătrânul împătimit al cactușilor. Părea istovit, incapabil să izbucnească într-o fabulație delirantă. Abia luase câteva îmbucături și-l vedeam încovrigându-se și vârandu-se iar sub pătură. Dădeam să plec de lângă el, să cobor de pe prici, când mă simt apucat de braț. Mă întorc spre el și-l aud șoptindu-mi: „Domnișoara blondă seamănă tare bine cu Clari“. „Cine-i Clari?“, l-am întrebat. „Fetița mea... care nu mai e...“ Și și-a tras pătura peste cap.

(Continuare în numărul viitor)

Fragment din *Abisul luminat*,
Cartea întâi

Poeme de

RODICA MARIAN

Chipul și asemănarea

De câte ori mă trezesc uluită, pe stradă, pe câmp,
Nerecunoscând nicio floare
Din mormanul de plante care mă acoperă,
Neștiind câte suflete moarte port cu mine,
(mă ține de umeri, gelos, un chiparos albastru),
În timp ce copilul ce-ar fi putut fi al meu
Mă trage de mânecă, indispus și obtuz,
Iar cineva pășește în locul meu,
Eu, care nu sunt nici măcar imaginea
A ceea ce-ar putea reprezenta mersul,
Din moment ce mă întreb,
Fără încetare,
De unde am învățat acest obicei bizar
Și cum de pot auzi
Ceva ce mă surprinde în fiecare oră din zi,
Pe când trec spre singurul drum
Al alterității identificatoare
Și limita Dumnezeirii mă găsește,
Infailibil, într-o anemonă, într-un iris,
Întâmpinată cu cavalerescă mișelie
De salutul ologului abrutizat de nesomn și nespălare:
„Bună să vă fie ziua, precurată Doamnă!”

A treia înviere

Să cred că m-ai uitat, o, Doamne,
Între cele nouă și încă șapte morți,
Să cred că nici nu mai trăiesc și întru neștiința mea,
Tu, Doamne, te-ai milostivit, să trăiești în mine,
Eu, cea neîntrupată încă de-atâtea suferințe,
Dar *eu* trăiesc și semnul peste toate,
Trimis de Tine
Privirea mamei din icoana naltă,
Departate sunt de mine, Doamne, și totuși mai aproape
Cu Maica Precurată, în chipu-i bizantin,
Și ochii ei de taină surd în fața mamei
Și primăvara crudă pe frunte i se pune,
Cu vocea cea din urmă, cea care nu se-aude,
Îmi face semn că știe tot ce gândesc...
Și nici o desperare în drumul fără margini...
Ajută, Doamne, necredinței mele
Și-acelui fel de îndoială
Lucind de-atâtea siguranță,
În simplitatea însăși...
Și iată, minunea vine, firesc, prea firesc...
Cele nouă luni în care-am crescut moartea,
Moartea din mine peste cele nouă morți ale ei,
Și-acum semnele tale, Doamne, neașteptate,
Coboară în mine, din mine,
Din îmbătător miros de busuioc,
Într-o duminică tihnită,
Biserica mea mă-ntâmpină
Ca o răstignire, iertătoare,
Nu mă îndoiesc de simțurile mele
Bănuind că totul, desigur, e numai pentru mine,
Când, aplecată, dintr-odată, bătrânica de alături
Exclamă: Ce miros de busuioc vine de la dumneata!
Cred, Doamne, *eu*...
Ajută, Doamne, îndoielii mele și iartă-mi și nepăcatele,
Mai ales cele ce desfrunzesc stingerea,
Ajută, Doamne, smereniei veșnic văduve
Și, după cum din moartea mea, cea încă nedeplină,
Ai înviat, păzind pecețile întregi, Tu,
Lumină nenăscută,

Vino și te așază
Întru moartea mea abia începută și mă mântuiește
De orice închipuită corabie, de orice dăinuire care strigă
Cu glas întinător: eu, eu, eu...
Ajută iarăși, Doamne, necredinței mele
Și vino în altă înviere
Din crucea nervurilor de lemn
La care ochii mei neîncrezători
Îngenunchează...

Călătoria visului

*Lui AUGUSTIN,
după 10 ani de dincolo*

În miezul de nucă al visului
Îmi revin cuvintele tale,
atunci repetate, prea-bineînțelese
și totuși
neincizate,
în carapacea fără-nceput
a memoriei, cea cu inimă nemiloasă.
Acum mă cutremură semnul
care întârzie în beatitudine:
– Neprihăniți-vă, păcătuiți-vă, voi
sâmburi și voi oameni,
„Toate trec, toate se duc,
Dragostea rămâne-n trup“.

*

Plouă sticlos și năpraznic în orașul
unde e cea mai mare biserică din lume,
veche și neterminată,
cu ochii celuilalt, magnetici,
mă văd călcând pe tot felul
de umbrele rupte, ocolesc,
ocolesc ziduri uriașe,
trec printre niște
imense umbre și labirinturi acoperite,
ajung sub cupola neagră de fum
din care tocmai se spune că
s-ar fi scos Statuia Libertății,
poate ca să rămână hăul în care
se scaldă sunete de-o nefirească puritate
(vag îmi dau seama că este muzică modernă),
adast într-o capelă lăturalnică
și ascult cum oasele mele ude
zâmbesc unei preotese ce-mi întinde,
pe rând, trupul, apoi sângele Domnului;
e ceva străvechi și intim în cupa
din care bem cu toții (ei sunt anglicani),
ca marmura pe care stau în chip de cruce
alte cuvinte ale tale:
„Luați, mâncați! Inima mea începe de oriunde“.

Ovidiu Pecican: *Iată-mă în atelierul lui Ovidiu Avram, un vechi prieten de-al meu, plastician de renume care a părăsit țara, a regăsit țara și acum este din nou printre noi, după un lung periplu prin Europa. Așa este, Ovidiu?*

Ovidiu Avram: Da, așa este, în mare.

O. P.: *Acum sigur că eu nu pot să dau decât o versiune mult simplificată... De fapt, ce s-a întâmplat?*

O. A.: Am fugit în '88.

O. P.: *Pot să te întreb cum?*

O. A.: Prin Polonia.

O. P.: *Ai mers în Polonia și de acolo ai găsit o soluție?*

O. A.: N-am găsit-o nici acolo. M-au ajutat niște prieteni, am cunoscut lume, pe cei de la „Solidaritatea“.

O. P.: *Asta trebuie să povestești, pentru că până în prezent am auzit o singură dată o poveste despre „Solidaritatea“, trimită de un clujean. Mă refer la regretatul meu prieten, cu siguranță îl cunoșteai și tu, poetul Augustin Pop.*

O. A.: Da.

O. P.: *El a fost special să-l întâlnească pe Lech Wałęsa, am publicat odinioară un interviu cu el despre toate astea. Dumnezeu să-l ierte! De asta mă interesează foarte mult o altă poveste legată de aceleași vremuri și aceleași figuri. Cum a fost?*

O. A.: Eu am un prieten foarte bun care și-a dat înainte de revoluție doctoratul la Filologie aici, Kazimierz Jurczak.

O. P.: *E și prieten de-al meu.*

O. A.: El mi-a aranjat o invitație la o expoziție de artă, să am o expoziție acolo.

O. P.: *La Cracovia? La Varșovia?*

O. A.: Cracovia. Era foarte greu să ieși.

O. P.: *Ți-ai luat angajamente ca să te lase?*

O. A.: Nu neapărat, dar nu aveam voie să ies cu marfă.

O. P.: *Și atunci?*

O. A.: Atunci am fost ajutat de prietenul meu Dragoș Vițelaru, din București, care se mai știa pe la vămi pe acolo și prin Romtrans mi-am scos vreo două lăzi de tablouri.

OVIDIU AVRAM

O. P.: *Extraordinar.*

O. A.: Dacă nu a fost voie...

O. P.: *Ai rezolvat cumva.*

O. A.: Acolo am făcut expoziție la Kusnicza.

O. P.: *Amintește-mi. Era încă pe vremea diktaturii lui Wojciech Jaruzelski. Și se simțea în aer tensiunea?*

O. A.: Da, era Wojciech Jaruzelski. La început nu se simțea nimic. Era foarte efervescentă viața culturală la ei, extraordinar, am picat în altă lume. Am făcut o expoziție acolo, am vândut, am ajuns milionar în zloți. A funcționat extraordinar, nu-mi venea să cred ce se întâmplă. De la o vreme însă, m-am gândit: „Am venit pentru altceva“.

O. P.: *Porniseși, așadar, cu actele, cu tot ce aveai nevoie pentru o eventuală...*

O. A.: Aveam o viză care îmi dădea voie să stau douăzeci de zile. Kazimierz nici nu se gândea ce am de gând. Am întâlnit niște studenți la Academia de Filosofie de acolo...

O. P.: *Nu te-ai temut că vreunul ar putea fi din serviciile secrete?*

O. A.: Tot acolo eram.

O. P.: *Decizia era luată.*

O. A.: Ei mi-au făcut o legătură la Gdańsk cu un om al „Solidarității“ de acolo.

O. P.: *Ei erau atunci în ilegalitate.*

O. A.: Da. În Gdańsk, în gară, mă aștepta un om de al lor cu pancartă.

O. P.: *Te-a ajutat de dragul solidarității muncitorești internaționale sau ai cotizat? Nu te-a costat nimic?*

O. A.: Nu. După aia a trebuit să lucrez ceva grafică pentru ei, ceva timbre de samizdat.

O. P.: *Ai făcut timbre de samizdat? Ce ai pus pe ele, îți amintești?*

O. A.: Am făcut o mare de cranii care nu se terminau în Afganistan din URSS. O idee care le-a plăcut.

O. P.: *Au tipărit aceste timbre?*

O. A.: Da, le-au tipărit. M-au dat în custodia unui membru de-al lor care terminase arte plastice. Erau foarte interesante legăturile între membrii „Solidarității“ și restul.

O. P.: *Simpatizanți, familii.*

O. A.: Era o rețea foarte bine pusă la punct.

O. P.: *Și funcționa. Biserica catolică era foarte implicată.*

O. A.: Da, acolo l-am cunoscut pe Jankowski, primarul Gdańskului. El mi-a făcut rost de viză germană ca să pot ieși. Am început să ies în Suedia, cu ferryboatul, și de fiecare dată eram arestat, dar mă eliberau cunoștințele.

O. P.: *După ce te arestau ce se întâmpla?*

O. A.: Te puneau în camera de arest, în aeroport, și după aceea se dădea un telefon și aveai noroc să scapi mai repede dacă era un schimb cu mai mulți membri ai „Solidarității“ sau viceversa. Cam ce vroiau ei să facă făceau.

O. P.: *Nu se temeau?*

O. A.: Erau ciocniri destul de dure, dar se pare că erau în superioritate numerică membrii și simpatizanții.

O. P.: *Deci tu ai prins toată atmosfera aia de viermială.*

O. A.: L-am cunoscut și pe Wałęsa. Are și două lucrări de-ale mele.

O. P.: *Da? Cum a fost întâlnirea cu el?*

O. A.: Destul de scurtă, e scump la vedere.

O. P.: *El cum e, de fapt? Scund? Înalt? Era deja în faza de robustețe?*

O. A.: Era plin deja.

O. P.: *În ce limbă comunicai cu ei?*

O. A.: În germană.

O. P.: *Toată lumea vorbește germană acolo?*

O. A.: Da.

O. P.: *Țin minte că eram student în Cluj, deci era prin '83-'84. Într-o zi eram în gană și trecea un tren cu polonezi și câțiva români de pe peron au început să-i aplaude. Am rămas chiar uimit de curajul lor. La care unul dintre polonezii din tren l-a aplaudat, în semn de răspuns, cu o grimasă pe față, pe Ceaușescu, în mod clar disprețuitor la adresa lașității românești. Cum te tratau ca român?*

O. A.: Foarte bine.

O. P.: *N-aveau reticențe?*

O. A.: Nu. Chiar am discutat foarte mult despre situația din țară. Spre deosebire de noi, ei chiar aveau mult curaj, se întâmplau multe chiar și pe stradă. La unul din incidente pe care le-am avut, eram în aeroport și trebuia să fiu evacuat de acolo repede până nu sosește poliția lor locală. Aveau mulți susținători care îi ajutau cu mașini, cu logistică.

Ovidiu Avram.
Foto: Liviu Scripcaru

O. P.: *Da, coordonarea asta mă uimește.*

O. A.: Noi ieșeam din aeroport chiar în momentul în care a ajuns poliția și, pentru a putea noi să scăpăm, cineva i-a blocat pe polițiști cu o mașină. Ca să pot ieși, în cele din urmă, s-a ajuns la concluzia că nu mai aveam nicio șansă. Atunci mi-au tipărit, cei de la „Solidaritatea“, în pașaport, o viză falsă de expulzare. Cu viza respectivă am reușit să trec în Ungaria.

O. P.: *Pentru că în direcția cealaltă nu puteai.*

O. A.: În Ungaria, de la capăt. Ei mi-au dat o scrisoare de recomandare către Jurta Színház, dar mă gândeam că nu am nevoie de ea. Am mers direct la o agenție turistică, mi-am luat un bilet către München, că eram în regulă, aveam viza de tranzit germană pe pașaport, pe lângă nenorocirile ce erau acolo. Nu m-am gândit nicio clipă că nu e în regulă, m-am urcat în tren și am pornit spre graniță. Acolo, când mi-au văzut pașaportul, le-a sărit chipiul. M-au legat, mi-au luat toți banii, tablourile nu prea i-au interesat, ceea ce m-a dezamăgit foarte. M-au ținut câteva zile în vamă, după care m-au suit din nou pe tren în direcția inversă, la Budapesta.

O. P.: *Ce să faci la Budapesta? Ai vândut tablourile?*

O. A.: Nu. Am făcut o săptămână o foame de aia de nu se poate povesti, până când am aflat unde e locul acela Jurta Színház. În cele din urmă am aflat unde e și am mers acolo cu scrisoarea. Ca să poți să pleci mai departe îți trebuia buletin de ședere temporară și pașaport de părăsire temporară a Ungariei. Acolo am cunoscut și gruparea asta, „România Liberă“.

O. P.: *Nu știi nimic despre ea.*

O. A.: Era o grupare a emigrației românești sprijinită de Ion Rațiu. Rațiu a făcut foarte mult pentru emigrația română din Budapesta. El a închiriat câteva apartamente unde a instalat paturi suprapuse și acolo dormeau emigranții.

O. P.: *Un fel de azil de noapte. Numai poliției sau și refugiații economici?*

O. A.: Nu. Oricine avea dreptul, nu se făcea nicio deosebire.

O. P.: *Și cum? Mergeai și ziceai: „Fraților, ajutați-mă!“?*

O. A.: Da. Rațiu a făcut foarte multe și chiar nu am văzut nicăieri scris despre faptele sale.

O. P.: *Jurnalul lui Ion Rațiu a fost editat de către fiul său, dar în cele șapte volume nu găsești informații despre aceste lucruri, dacă îmi aduc eu bine aminte.*

O. A.: A ajutat și cu alimente și îmbrăcăminte. Eu desenam pe stradă, făceam portrete.

O. P.: *Și reușeai să vinzi?*

O. A.: Da, vindeam chiar câte patru-cinci pe zi. Și cu greu am reușit să plec cu avionul. Am fost ajutat de doi studenți de la Facultatea de Arte Plastice din Budapesta.

O. P.: *Dacă ar fi să calculezi arestările respective, care sigur n-au durat, cam câte să fi fost în total?*

O. A.: În jur de zece-cincisprezece.

O. P.: *Ai o colecție întreagă. În România te-ai afirmat ca delincent?*

O. A.: Nu.

O. P.: *Nicio arestare? Măcar pe douăzeci și patru de ore.*

O. A.: Așa da. Cum îl cunoșteam pe Nicu Steinhardt, s-a făcut conexiunea.

O. P.: *Cum era Nicu Steinhardt? Legendele le știm, le-am citit, dar mă interesează experiența ta personală.*

O. A.: Te lăsa să păcătuiești prin ce vrei.

O. P.: *Fumat, băut?*

O. A.: Îți răspundea la orice și spunea: „Ovidiule, e chestie de opțiune“. Stând cu el, nu însemna mare lucru, după aceea am realizat despre ce e vorba.

O. P.: *În perioada în care ne-am cunoscut, prin '81, știi că erai foarte pasionat de tarot, de ezoterism în general, de divinație, lucruri de felul ăsta. Și acum cum mai e cu ele, ai luat o distanță?*

O. A.: Da.

O. P.: *Am citit un interviu al tău care spune ceva în genul acesta.*

O. A.: Am avut o bogată experiență ocultă, chiar ca practicant, în Germania.

O. P.: *În sensul că ai citit mai mult sau chiar ai urmat cursuri de formație?*

O. A.: Aici intri în rețea și după aceea ești confiscat.

O. P.: *Ce înseamnă asta? Îți ocupă timpul?*

O. A.: Nu timpul, creierul.

→

→

O. P.: *Realmente? Și după o vreme e periculos? Pentru că aceleași teze le aud și despre televiziune, de pildă. Eu sunt un fan al televiziunii, mie îmi place să mă uit, dar părerea mea e că poți să-ți selectezi propriile lucruri fără a te lăsa neapărat dominat și manipulat de ofertă.*

O. A.: La ocultism profesionist crezi că conduci, dar nu conduci.

O. P.: *Tu zici că ai avut totuși șansa să te detașezi de această pasiune reală.*

O. A.: Am avut noroc. Pe mine personal m-a scos din asta Elias Daud Rashid.

O. P.: *Da, îmi amintesc de el de la cenaclul lui Titel Zărnescu de la Tribuna.*

O. A.: El a venit, m-a scuturat bine și a zis: „Tu îți dai seama ce faci?”

O. P.: *Când s-a petrecut momentul acesta de distanțare față de trecut?*

O. A.: În 1993.

O. P.: *Și parcursul răgazului trecut de atunci încoace, cum îl judeci în 2007?*

O. A.: Atunci o vreme am stat la mănăstire la Nicula.

O. P.: *Ai avut parte de meditație sau doar de niște ritualuri?*

O. A.: M-a sfințit bine. Că altfel...

O. P.: *Ovidiu, am discutat despre foarte multe lucruri până acum, dar n-am discutat despre ceea ce mi se pare totuși esențial în viața ta: activitatea ta de plastician. Când noi ne-am cunoscut, tu făceai coperte la Editura Dacia, unde erai foarte prețuit. Cum ai povesti astăzi despre această etapă a activității tale? Cu asta ai început după absolvire?*

O. A.: Nu. Făceam și pictură. Am făcut ilustrație de carte, de presă, cam tot ce apărea în vremea aceea.

O. P.: *Dar cum de te-ai apropiat tu mai mult de lumea scriitorilor?*

O. A.: Am prieteni care m-au influențat foarte mult, din vremea trecută, și întotdeauna m-am mișcat în lumea scriitorilor.

O. P.: *În lumea ta, ca intelectual și artist, contează mult cititul? Te-ai gândit și să scrii?*

O. A.: Nu, nu.

O. P.: *Ai scăpat de aceste tentații. Ce e mai important, viziunea sau tehnica? Ce-ți consumi mai multă energie? Decantările interioare sau expresia lor propriu-zisă?*

O. A.: Tehnica îmi ia mai mult timp.

O. P.: *Există inspirație?*

O. A.: Da, sunt momente.

O. P.: *Și cum le recunoști?*

O. A.: Asta era!!!

O. P.: *Deci picturile astea sunt în primul rând niște gânduri. Te simți un artist de sinteză sau cum te-ai defini?*

O. A.: Se poate spune că sunt în moștenirea suprarealismului.

O. P.: *Dar e totuși diferit, nu?*

O. A.: Eu încerc să dau un răspuns la lumea în care trăim.

O. P.: *La lumea exterioară sau la cea interioară?*

O. A.: Cea exterioară, și anume asupra omului.

O. P.: *Suntem într-o perioadă de periclitate a condiției umane, după părerea ta?*

O. A.: Cred că da, dar a viziunii și a teoriei despre om. Mi se pare că sunt falimentare tocmai modelele care ni se aduc. E un întreg dezastru numai când vezi ce se face, ce se scrie despre viitor.

O. P.: *Ai menționat odinioară atracția ta față de ocultism, m-ar tenta să cred că genul tău de sensibilitate, cel puțin la început, era legat de zona științelor tradiționale, că ești un tradiționalist mai curând decât un avangardist. Te recunoști puțin într-o asemenea calificare?*

O. A.: Sigur. Cam asta fac, pun în discuție tradiția, dar și modernismul și pericolele oculte.

O. P.: *Și ai avea vreo recomandare pe care s-o faci cu instrumentele pictorului și pe care să o poți traduce în vorbe acum?*

O. A.: E destul de greu să spun.

O. P.: *Lucrezi mai mult cu instinctul sau combini elementele într-o cheie totuși rațională?*

O. A.: Da, le combin.

O. P.: *Deci ești o nativă cerebrală și pariezi mult pe o anumită simbolistică.*

O. A.: Da, dar de multe ori dau drumul la viziune.

O. P.: *De asta te întreb, pentru că vorbeai mai înainte despre munca pe care o efectuezi în materie de documentare. Nu știu câtă lume se documentează în artele plastice, mulți socotesc că ceea ce pot să transpună în culoare e suficient, după cum știu. Nu împărtășești genul acesta de concepție?*

O. A.: Nu. Ai o anumită responsabilitate, trebuie să vezi exact unde stai tu în raport cu ceilalți și în raport cu ceea ce se vorbește cu ce faci. Pentru mine o mare influență a avut-o Gilbert Durand.

O. P.: *Nu e o evoluție inevitabilă? Să cazii peste ceea ce s-a spus deja...*

O. A.: Important e să realizezi și să-ți dai seama cum poți spune altfel.

O. P.: *Practic, dacă ar trebui să dai (bine, nu e ora reevaluărilor și a retrospectivelor totale, pentru că ești în plină efervescență creativă, după cum văd aici), dar dacă ar fi să izolezi pentru o clipă ceea ce ți se pare cel mai consistent și mai important a fi realizat în cursul anilor de pictură și grafică și activitate în domeniul plasticii, care ar fi acel lucru? Ce crezi tu că te-a îmbogățit cel mai mult?*

O. A.: Experiența din Germania. Pe de o parte, am stat trei ani împreună cu pictorul Nicolae Maniu, care este un as al tehnicii.

O. P.: *Ai lua-o ca pe un fel de ucenicie? Deși erai un artist format deja, fără îndoială.*

O. A.: Tehnicile de pictură.

O. P.: *N-ai de unde să le prinzi decât de la unul care le cunoaște. Muzeele ce rost au, îți poți da seama cum a făcut o anumită pictură?*

O. A.: Uneori da, alteori nu.

O. P.: *Ai vocația de dascăl, ți-ar plăcea să ai ucenici? Să ai un atelier?*

O. A.: Nu, nu cred că am o disciplină suficientă pentru a-i învăța pe alții.

O. P.: *Mi-ai spus că lucrezi mai puțin în ultima perioadă aici, la Cluj, și lucrezi mai mult la Teiuș. De ce?*

O. A.: Acolo sunt mai puține cafele, mai puține telefoane, deci ai timp să le termini.

O. P.: *Ai avut anul acesta o retrospectivă.*

O. A.: Nu neapărat retrospectivă, o personală la Muzeul de Artă.

O. P.: *Câte tablouri ai expus acolo?*

O. A.: Douăzeci și șase.

O. P.: *Erau cele mai recente, nu erau din diferite etape de creație?*

O. A.: Nu, dar oricum a fost un an și ceva de lucru.

O. P.: *A fost cumva și cu vânzare? Și cum te despartți de lucrări?*

O. A.: Greu, dar m-am despărțit.

O. P.: *Spune-mi: la Cluj și Teiuș, un artist poate trăi din ceea ce produce?*

O. A.: La Cluj, da; la Teiuș, nu.

O. P.: *Există o piață de artă la Cluj care îți permite să supraviețuiești?*

O. A.: Da, dar piața nu e numai în Cluj, e și în București.

O. P.: *Și cum faci? Duci tablourile la Consignația, ca să afle lumea?*

O. A.: Vin ei.

O. P.: *Există agenți care se ocupă de asta într-o manieră mai specială?*

O. A.: Și asta. Dar sunt deja colecționari care cumpără în mod curent de la mine.

O. P.: *Mă întreb cum poți afla care sunt artiștii pe care merită să-i ai într-o colecție. Dacă vrei criterii și de rentabilitate, vreau să zic. Ai idee? Poți să mă lămurești? Cum pot face eu să cumpăr o lucrare valoroasă, chiar dacă nu știu piața artei?*

O. A.: Te documentezi pe internet, ceea ce funcționează, vezi case de licitație, galerii... Dar e vorba de o cotă locală românească.

O. P.: *Cu excepția lui Brâncuși, care crezi că ar fi cel mai bine cotate artist român în străinătate?*

(Continuare în p. 30)

Poeme de

CONSTANTIN NICUȘAN MICU

Lamento

Oricât aş invoca
orfica plângere
– spre furia bacantelor –
nu voi putea să te scot
din mreaja destinului –
iar tu singură
nu vei ști
să te mai întorci vreodată.
Doar prin gândul meu vei mai zăbovi
mută
fără cuvinte
îngenunchind în rugăciune.
Eu voi fi înțelegând
să trec de acum
prin grădinile necreate
spre lumile profunde
unde clipele tale se vor fi destrămat.

27 octombrie 2005

Sous les ponts du monde

« Sous le pont Mirabeau coule la Seine »
Et sous les ponts du monde,
pas seulement la Seine
Mais tous les fleuves de la terre
Qui ont la source dans ma cœur –
Moi, toujours le « mal-aimé! »
Et toi ma bien-aimée
Que je cherche
au-delà des miroirs cassés –
Mais qu'est-ce que je cherche chez toi,
Au son des vagues des fleuves
Sauf des question sans réponse ?...
« Sous le pont Mirabeau coule la Seine »
Et le temps de « nos amours »
Qui ont tant d'histoires
Mais qui se réduisent à une seule
à notre histoire –
Et depuis Guillaume Appollinaire
En déclamant du haut du pont Mirabeau
« Notre histoire est noble et tragique
Comme le masque d'un tyran »
Semblable au temps qui nous domine –
« Notre histoire est noble et tragique... »
Et elle coule toujours
Sous les ponts du monde.

17 septembre 2005

Poesis

Poesis, fecioara de viță regală
Sătulă de fast,
Se coboară în stradă
Rătăcind solitar prin taverne – se-nchină
În templele-i pline de mulțime sărmană
Și trecerea ei doar aduce lumină –
Mulțimea tălăzuie-n jur să o vadă...
Poesis, fecioara de viță regală,
Urmată-i de brazii cântând-o din liră
Și-n lume-i perindă legenda și astăzi:
Poesis, fecioara de viță regală,
Aduce pe lume „din flori” un copil

Căci nu ne divulgă din farmec boema –
Cuprinde în mrejele ei câte-un prinț
Și astfel istoria etern se repetă.

20 august 2005

Semne

Sentimente luxuriante
au invadat
relieful destinelor noastre –
râuri revărsate –
și nu ne păsa de isteria lumii –
treceam pe lângă stâncile zilei
din peșteri astrale
scrijelind pe pereți
artă naivă purtând semnele magiei.

21 mai 2004

Puzzle

De atâtea ori plătim prostia altora –
Și le trecem la gesturile de caritate.
Psihologul, anchetatorul social
ne dau punctaje de identificare
spre a deveni mai puțin anonimi.
Montăm în stradă câte o piesă de teatru
despre o țară imaginară
în care rolul celei seduse și abandonate
este jucat de o didonă postmodernă
din mahalaua burgului.
Societăți civile caută urme de creier
în pubela politică de unde mârâie
fiarele încolțite.
Oamenii de rând fac rânduri
la tratamente antialergice
în paralel cu compromisurile asumate
pentru dosarele destinate
postrevoluțiilor viitoare.
Atleții istoriilor prostituate studiază fenomene
precum balcaniade, iberiade
ori scandinaviade.
Finalmente brokerii burselor subterane
stabilesc într-un relativ nomenclator
domeniile aducătoare de profit
având în capul listei
sex, drog, politică, imobiliare, petrol
spălătorii auto, financiare etc.
La o *addenda* se încheie lista
în care sunt consemnate
activități derizorii precum munca
și câteva elemente conexe
din același câmp lexical.
Filo-sophiile într-o fragmentare infinitezimală
le aranjăm asemenea unui puzzle în expansiune
în timp ce – sub devoratoare pasiune – jucăm
pe piesele albe, pe piesele negre
partide simultane de șah
cu iubirea, cu viața, cu Olimpul
mulțumindu-ne din ce în ce mai mult
cu virtuțile ascunse ale remizei.

26 decembrie 2005

CU CHIUL
LIBER

UN AER de dezabuzare abia camuflată străbate poezia lui Ion Cristofor din volumul *O cușcă pentru poet* (Casa Cărții de Știință, 2008). Versurile trădează o oboasă existențială, un gust al amărăciunii atotbiruitor, o abulie ce stăpânește gesturile, trăirile, gândurile poetului: „Ai obosit să mai citești viitorul în stele/ trecutul se topește ca sarea în staniștea oilor/ destinul tău se cufundă în behăitul lor unanim// doar porumbelul se mai rotește disperat/ peste potopul cuvintelor tale// nicio ramură verde/ nicio stea nicio lumină cât de firavă/ nicio musculiță niciun verset niciun semn// doar numele tău ca o stihie/ scrijelit pe putreda cruce de lemn“. Imageria teratomorfă, senzația persistentă a agoniciului, ca și sentimentul alienării, al viețuirii într-o lume cu contururi înstrăinate sunt dominantele acestor poeme crepusculare și, în același timp, neconcesive, din care orice iluzie a redempțiunii pare a se fi retras („Tristețea se depunea în noi ca o pulbere fină/ ca sarea mării pe vâsle ca burnița-n arbori// glasul Domnului se auzea limpede ca un urlet/ încălcând gramatica lupilor/ într-o oglindă de pământ/ chipul tău se întunecă sau poate răsare// morții dansează cu arborii pe câmp/ străini în pământuri străine/ rătăcind cu falșii lor idoli pe mare“). Fire mai degrabă introspectivă, retractilă, decât dedată exteriorității, Ion Cristofor ne oferă în această carte recentă și câteva autoportrete lirice necomplete, în care luciditatea și voința de clarificare interioară se întâlnesc cu melancolia grea a celui înstrăinat, a celui care nu mai recunoaște un sens plauzibil unei lumi supuse disoluției și anomiei. *Viața de unică folosință*, de exemplu, propune o astfel de interiorizare a viziunii; aici, poemul devine oglinda unei viziuni coșmarești a propriului destin: „Palid/ în fața oglinzii/ îți speli mâinile cu indiferența/ procurorului din Iudeea// brusc o rană își întinde trandafirul pe fața ta/ când tocmai te gândești la părul ei pubian/ strălucind ca barba întunecată a unui rege asirian// o viață răvășită întunecându-se sub sorii ei negri/ o viață împuțită de zvonuri de lașități de nimicuri// viață de unică folosință/ ca ieftinul aparat de bărbierit/ pe care tocmai îl arunci în coșul de plastic“. Atent la condiția poetilor („aceste oi negre ale marii glorioasei noastre familii“), Ion Cristofor închipuie alegorii ale destinului artistului, supus absurdului și derizoriului, ca în *Testamentul scribului*, din care răzbate gustul neantului, al zădărniceii, al absenței unui sens mântuitor („Toate cărțile mele au ars/ în biblioteca din Alexandria/ de la prima până la ultima/ tot ce a

Ceremonialul melancoliei

Julian Kolka

mai rămas după mine e doar cenușa/ și pulberea ce iată vă vorbește acum/ în toate limbile pământului pe toate drumurile/ mai puternică decât regii sau decât armatele perșilor/ pulberea ce vă intră în gură în ochi orbindu-vă/ și iată eu marele scrib ajuns-am/ să tai frunza la câinii ce latră-n Alexandria/ tovarăș cu spălătorii de morți/ cu hoții de morminte cu gureșele târfe/ eu cel ce-am clădit gloria faraonilor/ ajuns-am un jalnic fluieră-lună// toată această întunecată poveste o las fiului meu/ băiatul din flori/ miopul pe nume Homer/ lui îi dăruiesc acest raft de cenușă/ haremul de sirene și marea/ cu fereastra colibeii deschisă spre cer“).

Adept al imaginilor lirice nete, ce transcriu fără echivoc tresăririle și metamorfozele lumii, Ion Cristofor trădează uneori și momente de delicată reverie, atunci când sesizează mișcările imponderabile ale firii, spasmele inefabile ale fapturilor, în poeme ce preiau spiritul auster al haikuului, cu revelații senzitive transpuse în cuvinte contrase la maximum: „Fluturile tremură/ pe mâna ta/ pietrificată// Mileniile se retrag în umbră/ în scâncetul de copil al mării“ (*Fluturile*) sau „Un lan de mimoze/ se cutremură/ la trecerea fluturului// Apune marea/ la nordul inimii“ (*Cutremur*). E limpede că acea „ceremonialitate estetică, sacerdotală“ despre care vorbește Ion Pop motivează în mare măsură încadrarea poetului de Radu G. Țeposu în categoria „fantezismului abstract și ermetic“, cu mențiunea că cerebralitatea poetului este mereu relativizată de exercițiul melancoliei și al fioului elegiac. Mircea A. Diaconu ne oferă o imagine elocventă a acestei dialectici a poetului și metapoetului, a fanteziei reculese și a estetismului sublimat:

desenul exact al melancoliei mizează pe un mic scenariu care are drept consecință tulburarea finală; aproape toate poemele înaintază spre o culminație, spre o ruptură chiar, oricum, nepatetică, neteatrală, pregătită cu minuție. „Peisajele“ sfârșesc în agonie, crepusculul se simte în orice metaforă, o amenințare se iscă din orice verb. Dacă poemele lui Ion Cristofor aproximează agonia, o fac prin intermediul cerebralității, al unui spirit care dezavuează sentimentalitatea nudă, strigătul visceral, implicarea epidermică. Singurătatea, sentimentul captivității, declinul identificat în lucruri, dezamăgirile, toate acestea devin parcă obiecte de studiu atent. Umanitarismul lui Ion Cristofor, care are cultul metaforei și al echilibrului, stă în capacitatea de a le face suportabile. Ele nu mai aparțin vieții, ci artei. Dar nu uneia rupte de concretul vieții. De aici, din acest concret al vieții, se naște ironia amar-dezabuzată; tot de aici, implicarea etică. În fond, poezia lui Ion Cristofor este a unui sceptic care găsește în melancolie o formă de a contracara prezentul degradat. Cerebralitatea lui ține de modul de a face infernul suportabil.

„Palid copist“, „învățacul cel îndărătnic“, poetul absolvă „înaltele școli ale Melan-

coliei“ și este conștient că „poezia și stelele/ nu sunt cotate la bursă“. Retorica difuză a angoasei, pe care sintaxa poeziilor lui Ion Cristofor o induce, exclude, pe de o parte, frivolitățile reflexive sau autoreflexive, dar, pe de altă parte, structurează un imaginar al anxietății și frisonului, al spasmului tantic cu figurație mitologică sau parabolică: „Precum cămila prin urechile acului/ ne vom strecura în nemurire// Moaștele sfinților se vor cutremura/ în urma noastră/ luminate de un surâs// Pana căzută din văduh/ se va întoarce în aripa vulturului/ și strigătele cezarului/ vor tulbura din nou apele Rubiconului// Vom plânge îndelung pe malurile Babilonului/ cu cenușa strămoșilor pe creștet vom urca/ pe golgote și cruci// În viile morților vocea ta abia se aude/ în cântecul a o mie de cuci“.

Retranșat în propriile viziuni ca într-o geografie simbolică fabuloasă, angajat în imperativele autoscopiei, poetul captează, în versurile sale austere, concise, dar deloc aseptice, și zvonurile esențelor, în notații ce caută să surprindă, dincolo de conturul aparențelor, aromele metafizice ale lucrurilor, aureola nevăzutului de dincolo de *prezențe* („Rochia ta conversează neuzită/ pe o terasă/ cu foșnitoare metalele toamnei// Sub clevețea fără noimă a vântului/ discursul socratic al frunzelor/ ascunde-n adânc/ murmur de izvoare/ de meteori de morți/ E ora când degetele tale de busuioac și vizmarin/ deschid tainice încăperi/ în inima visătorilor arbori// La nord de nordul întunecat al sângelui tău/ frunza despică pădurile/ cu o putere cu o lumină nepământeană“). Înstrăinarea, deopotrivă ontologică și gnoseologică, pe care o resimte poetul în versurile sale e temperată, în mare măsură, de ținuta contemplativă asumată nu de puține ori de un poet ce știe să adopte și tonul ceremonial, poza ritualică, experimentând febre ale sensibilității și investituri ale oracularului. Din acel „enciclopedism ceremonial de imagini“ (Petru Poantă), pe care versurile lui Ion Cristofor îl asumă, rezultă ardența notațiilor prin care sunt puse în pagină anxietăți și decepții, smerenii și melancolii, într-o sugestivă poetică a confesiunii nu lipsită de fundamente tragice. Apocalipsele mai mult sau mai puțin iminente ale cotidianului sunt întrevăzute abia, în enunțuri lapidare și refutate în propria lor substanță himerică, traumatizate de grotescul unei lumi cu semnificații dezafectate și contururi iluzorii. Chiar dacă își mai alimentează viziunile din mirajele clandestine ale mântuirii, totuși viziunile lui Ion Cristofor sunt, în cea mai mare măsură, tributare scepticismului și abuliei. Gravitatea constitutivă a enunțului conferă imaginarului liric prestanță vag vizionară, iar modulația metafizică a temelor cotidianității imprimă versurilor iluminări și dramatisme deopțiionale.

Gala Tânărului Actor – HOP

Roxana Costea

ÎN TRE 3 și 6 septembrie a avut loc, la Mangalia, a unsprezecea ediție a Galei Tânărului Actor – HOP, eveniment care marchează începutul sezonului festivalurilor de teatru din țară. Proiect generos al UNITER, gala oferă absolvenților facultăților de teatru din ultimii cinci ani posibilitatea de a-și încerca puterile și de a-și demonstra calitățile artistice în fața juriului, a publicului, a criticilor de specialitate și, nu în ultimul rând, în fața directorilor de teatre, posibili angajatori. Este singura competiție dedicată exclusiv tinerilor, cu atât mai importantă, cu cât numărul absolvenților crește de la an la an, fapt demonstrat și prin numărul mare de concurenți înscriși la această ediție.

Desfășurat pe două secțiuni – individual (feminin și masculin) și grup –, pe tema *Alteritate* de mulți ani încoace, concursul include la probele individuale un monolog liber ales și interpretarea unui text impus. Ca text impus, schița *Statistică* de I. L. Caragiale a pus la grea încercare concurenții, foarte puțini dintre ei reușind să o materializeze într-o „poveste” cu un personaj credibil. Monologul, text liber ales de concurenți, a demonstrat gravele lacune cu care ies din școală tinerii actori. Unii și-au ales texte celebre, care nu li se potriveau ca vârstă sau gen, alții au masacrat personaje shakespeare-

riene într-o însăilare nefericită de show, mai degrabă vulgar.

În ultimii trei ani ai galei s-a observat tot mai pregnant lipsa de stăpânire a tehnicilor actoricești, superficialitatea pronunțată în asumarea unui rol, într-un cuvânt prima-tul facilului. Juriul a amendat cu curaj slaba pregătire a absolvenților, neacordând pentru prima oară Premiul pentru cea mai bună actriță. În acest context, nu prea încurajator, s-a remarcat cu detașare Matei Rotaru, absolvent din 2008 al Facultății de Teatru și Televiziune din Cluj, clasa Miklós Bács. A fost singurul concurent care a știut să-și construiască personajul din *Statistică* cu inteligență și imaginație, iar monologul cu *Ești un animal, Viskovitz* de Alessandro Boffa a fost printre puținele adecvate temei alterității. Jocul său a demonstrat, pe lângă stăpânirea tehnicilor actoricești, și sensibilitate în interpretare, într-un cuvânt bună pregătire și talent, cucerind publicul, care l-a și desemnat, în topul său, drept cel mai bun interpret. Juriul i-a acordat Premiul special „Sică Alexandrescu”, pe care l-a împărțit cu Ioana Barbu, interpretează la secțiunea grup, în *Dactilograful* de Murray Schisgal.

Așteptate cu entuziasm de publicul care a umplut până la refuz sala Centrului Cultural din Mangalia, în cele patru seri ale galei, spectacolele de grup au evidențiat mai curând minusurile decât plusurile concurenților. Spectacolul premiat *Metamorfoze*, prezentat de Ruxandra Chelaru și Vlad Drăgulescu, absolvenți ai Universității din Craiova, a fost o propunere greu de înțeles, fracturată: la început publicul era implicat într-un număr de prestidigitatie, după care

• Matei Rotaru

cei doi interpreți evoluau gimnastic la bară. Spectacolul a fost acompaniat concomitent de o interpretare live la vioară și de o muzică la boxe cu mulți decibeli. Nici spectacolul inspirat din lirica lui Ștefan Aug. Doinaș, *Mistrețul cu colți de argint*, nu a fost mai inspirat. Monotonia interpretării, lipsa de știință a rostirii versului au marcat încă o lipsă (a câta?) în pregătirea tinerilor actori. *Just Push Play*, joc interactiv între scenă și sală, pe teme de improvizație, a întrunit sufragiile publicului, nominalizat de el drept cel mai bun spectacol. Realizat și jucat de absolvenți ai mai multor facultăți de teatru din țară (Cluj, Iași și București), spectacolul a avut ritm și umor, mai potrivit ca spectacol de divertisment.

Colocviul care a avut loc înaintea decernării premiilor – o discuție între concurenți, membrii juriului, directori de teatre și critici – a evidențiat o situație deloc îmbucurătoare: numărul absolvenților în continuă creștere este invers proporțional cu nivelul pregătirii lor. S-a încercat identificarea motivului pentru care Gala HOP, în loc să se mențină ca o competiție în care pe parcursul a patru zile se întrec în diversitate tinerețea, fantezia și talentul, migrează tot mai mult spre facil, comercial și cu o tot mai slabă stăpânire a abilităților meseriei de actor. Răspunsurile sunt diverse, cauzele multiple. Școala reflectă problemele teatrului românesc de acum.

Excepțiile ne întrețin speranța. Îl felicităm pe Matei Rotaru și îi reamintim pe ceilalți doi câștigători ai galei din ultimii ani, absolvenți ai școlii de teatru din Cluj: Pavel Bartos și Ionuț Caras.

• Ana Maria Cazacu, Robert Pavicsits și Giorgiana Elena Popan

PLIN DE speranțe, mă apuc acum să scriu prezentul jurnal.

Mă numesc Constantinos Pericleus Arvanitis. Sunt primul copil al lui Pericleus Constandinu Arvanitu, căpitan de vas pe Dunăre. Mama mea se numește Froso Theodori și este văduva lui Zaharia Ioanaku. Locuim în Mesimvria bulgărească, orașel la Marea Neagră. Locul meu natal este populat de 2000 de locuitori greci și este așezat pe o peninsulă mică pe a cărei suprafață încap cam vreo 400 de case. Locul este splendid. Seamănă cu un vapor. Strălucirea apei este deosebită. Locuitorii, toți, înstăriți. Foarte săraci nu avem. Chiar și cel mai sărac are toate cele necesare în „posesia sa”. Pește mereu, brânză, unt, grâu, vin și altele.

Tata este căpitan de șleap pe Dunăre și astfel în marea parte a timpului lipsește de acasă, însă iarna vine și stă cu noi. Locuim la casa bunicii Dudu, mama mamei mele, casă pe care a primit-o mama drept zestre. Aici stă sora mea mai mare, Eleni, care este dintr-o altă căsătorie, eu, fratele meu (cel mai mic), Panaiotis, și bunica mea Dudu. Am avut alți trei frați (două surori și un frate), toți au murit de mici. Unchi am. Trei frați ai tatălui meu: Iacob, Alexandru și Pavel și doi frați ai lui Eriofilin Petridu și Ecaterina Zografu, care locuiesc în Brăila din România, și trei frați dinspre mamă: Zafirakis, care locuiește la Pirgos, și Antonios și Iacovos, precum și o soră a ei, Smaragda G. Hurmugadu, toți locuitori ai Mesimvriei. Mai am alți mulți unchi și mătuși, veri ai tatălui și mamei mele.

Mai 1893

În urmă cu 10 zile m-am întors din Anghialu, unde am făcut o călătorie de o săptămână și mama a decis să mă dea ucenic la magazinul de țesături al lui Hristodulos Moshopulos. Am 13 ani. Mă întreb în sinea mea și constat că nu sunt făcut pentru a fi negustor. Încă vreau să învăț, să studiez. Da, vreau să învăț. Din păcate însă, situația noastră materială nu o permite și sunt nevoit să ascult sfaturile mamei. Mă voi duce la magazin.

Iunie 1893

Mi se pare foarte greu la magazin. Mama a fost de acord cu 300 de groși și o pereche de condori (încălțăminte). Stăpânul meu este tânăr, 24-25 de ani, magazinul nu e de țesături, e băcănie. Mănânc la magazin și seara dorm acasă la noi. Am și un alt coleg pe care, spune stăpânul, îl va da afară și mă va păstra doar pe mine. Îmi este foarte greu. Însă ce să fac? Voi mai răbda.

Publicăm un jurnal, autentic, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, scris în limba greacă. Autorul lui, Constantin Arvanitis, nu este scriitor și nu a făcut carieră în cultură. Născut în 1880 în Bulgaria, în localitatea Mesimvria (azi Nesebar), a murit în 15 martie 1933 în Constanța, unde este înmormântat.

A părăsit Mesimvria în jurul anului 1910, a locuit doi ani la Constantinopol și în 1913 a venit la Constanța, unde s-a stabilit definitiv.

Jurnalul este scris în perioada 1893-1899, într-un caiet de format mic, și are 116 pagini. Nu știm dacă a existat o continuare a acestui jurnal.

Fiica lui Constantin Arvanitis, Eufrosina Arvanitis, a ajuns, în perioada interbelică, studentă la Cluj, unde s-a căsătorit cu profesorul Nicolae Mărgineanu. Eufrosina Mărgineanu a păstrat jurnalul tatălui ei. După moartea dănei Eufrosina Arvanitis Mărgineanu, copiii săi, dna Dana Țăranu și dl Nicolae Mărgineanu, au descoperit jurnalul, l-au dat la tradus și, în final, ni l-au oferit nouă, la APOSTROF.

Fămi să fie o operă literară, acest jurnal – cu un aer de copilărie sumbră și muncită ca-n Marile speranțe – are interesul lui și farmecul lui. El ne dă informații despre cum arăta clasa de mijloc la sfârșitul secolului al XIX-lea în România, în general în spațiul sud-est-european, cum se putea face școală etc. Cititorul își poate da seama, cu stupeoare, că pînă și problema ciinilor vagabonzi era, atunci, la fel ca azi (sau la fel ca-n vremea lui Eminescu...).

■
A

Iulie 1893

Ce tristețe! Ce tristețe! Ieri a plecat mama, luând cu ea și pe fratele meu mai mic, Panaiotis, în România. Multe scrisori i-a mai scris tata să o implor să nu plece, însă ea nu a vrut. În cele din urmă tata și-a dat acordul și ea a plecat. Pe fratele meu l-a luat cu ea, cu scopul de a-l lăsa la Constanța, la magazinul verișorului ei, Lascaridis, și astfel, după cum spunea, să facă situație bună la ambii frați. De multe ori mama a făcut această călătorie, niciodată însă nu ne-a părut așa rău ca acum că pleacă. Niciodată nu am plâns, nici noi, nici ea, atât de mult ca de astă dată. A plecat și a rămas casa pustie. De tristețea ce m-a cuprins nu am mai trecut nici pe la magazin. Nu puteam nici să nu mă mai duc și iată-mă din nou la locul meu de muncă. Mărturisesc că îmi este foarte greu, dar din fericire se găsesc la magazin smochine, struguri, alune, de dragul cărora stau. Altfel nu aș fi rămas nicio secundă.

8 august 1893

Astăzi am primit scrisoare de la mama. Ne scrie că a ajuns la Constanța și că, după ce l-a instalat pe Panaiotis la magazinul lui Lascaridis, pleacă spre Brăila să se întâlnească cu tata. Bucuria mea și a Elenei este mare.

Ieri am cerut permisiunea de la stăpânul meu și am mers la vie. Au început să se coacă strugurii. Am adus și două coșulețe. La magazin îmi merge bine. Celălalt băiat a fost dat afară și am rămas singur. Am învățat deja gramele și măsurile. Cântăresc și măsoar singur. Încarc pe umăr stambe, pânzeturii și alte țesături și merg acasă unde vor clienții. Îmi dau seama că acum mi se pare mult mai ușor la magazin. Bunica mereu mă sfătuiește să mă port frumos la maga-

zin. Mult mă mai iubește bunica! Mult mai mult decât pe ceilalți nepoți ai ei!

28 august 1893

Tare ne-am îngrijorat că nu am mai primit scrisoare de la mama. Altă scrisoare de la ea, în afară de cea din 8 ale lunii curente, nu avem. Ieri Eleni și bunica plângeau. De ce oare să nu scrie? Ziarele scriu că în România bântuie holera. Nu cumva au pățit ceva părinții noștri? Neliniștea noastră este mare.

4 septembrie 1893

Trăsnet mare s-a abătut asupra casei noastre. Mult iubita noastră mamă, draga noastră mamă, nu mai este. A murit de holera. Acum înțeleg de ce am plâns așa mult când a plecat. Din premoniție că nu o vom mai vedea. A murit biata mama noastră departe de copiii ei, departe de casă, pustnică și doar pe sârmanul nostru tată l-a avut în ultimele-i clipe. A murit la 23 ale lunii trecute, la Calafat, în România. Vestea ne-a venit ieri. A trimis telegramă unchiul Anagnostis Lascaridis. Eleni și cu mine plângem și jelim nefericitul eveniment. Bunica, sârmana, este și ea îndurerată. Mătușa Smaragda cu fiica ei și toate rudele sunt adunate la noi acasă și ne consolează. Jalea din casa noastră se aude de departe. Mă tem să nu pățească ceva Eleni. Este imposibil să poată fi consolată. Aștept cu nerăbdare să aflu amănunte despre moartea ei. Tot aștept vreo altă telegramă care să dezmințită moartea iubitei noastre mame. Nu este posibil. Trebuie să fie minciună. Este imposibil ca soarta să fie atât de nemiloasă să ne lase orfani așa de mici. Mama noastră, scumpa noastră mamă trebuie să trăiască!

20 septembrie 1893

Astăzi, în sfârșit, am primit scrisoare de la tata care ne descrie toate cele despre moartea scumpei noastre mame.

Mama a ajuns la Brăila la începutul lui august. Nu l-a găsit pe tata acolo și a înnop-tat la mătușa Ecaterini. Tata a primit ordin să meargă la Budapesta și a luat două șle-puri noi asupra cărora urma să rămână căpi-tan. La puțin timp de la sosirea mamei la Brăila, a izbucnit holera. Tata, întorcându-se din Budapesta și ajungând la Calafat, a fost împiedicat de autoritățile românești să-și continue drumul, pe motiv că întreaga Românie era bătută de holera. Aflând acestea, tata trimite telegramă urgentă și o cheamă pe mama la Calafat. Cu toate greutățile întâmpinate, mama a obținut de la autorități permisiunea de a călători, pen-tru că nimănui nu i se permitea să părăsească Brăila. S-a urcat pe un vapor și a plecat spre Calafat. Fie pe vapor, fie înainte, la Brăila, s-a contaminat de holera și cum a ajuns la Calafat a căzut la pat. Înștiințate, autoritățile au refuzat să o vadă și a rămas doar tata împreună cu doi marinari să aibă grijă de mama, bolnavă de holera. Cu toate strădaniile depuse de tata și de cei doi mari-nari, a doua zi a murit sărmana mamă, sin-gură, fără copiii ei, avându-l numai pe tata în ultima ei clipă. Cum a suportat săracul tata este mare minune! Singur împreună cu cei doi marinari a trebuit să împartă dureaua, să plătească datoriile, preotul și înmormântarea. Autoritățile fuseseră înștiințate și refuzaseră să o vadă. Nu au permis nimănui să o vadă.

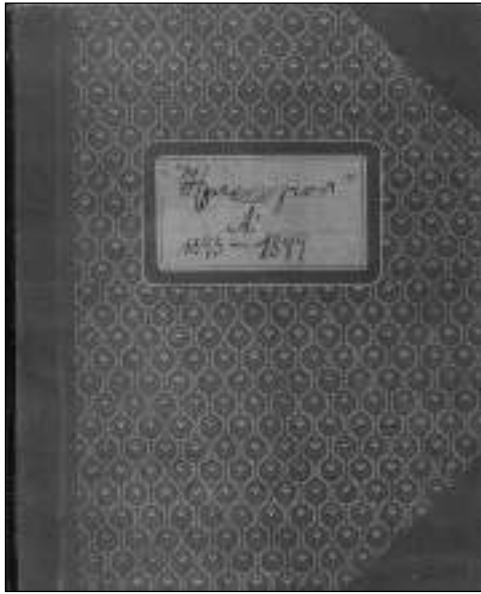
Deci, a fost nevoit sărmanul nostru tată să apeleze la ajutorul celor doi marinari să sape groapa și să o înmormânteze pe o insulă, între Calafat și Vidin, fără preot și fără nicio rudă sau prieten. Și se odihnește mult iubita noastră mamă pe insula pustie a Dunării, fiind legănată monoton de apele repezi ale acestui mare fluviu.

Astfel, prin intermediul acestei scrisori a tatălui nostru, am aflat despre moartea mult iubitei noastre mame care și-a găsit în sfârșit liniștea. Este trist sufletul nostru al tuturor și jelim moartea scumpei noastre mame.

Octombrie 1893

Deși nu am chef de scris astăzi, totuși trebuie să scriu ceva.

La magazin totul este bine. Luna aceasta am adus marfă și am avut de lucru să o înregistrăm, să o aranjăm și să o marcăm. Uneori mă mai ciondănesc cu șeful meu. Zilele trecute a curs o sticlă cu gaz în butoiul cu sare. Nu am fost eu de vină, deoarece, fără să observ, o fată care venise să cumpere gaz ținuse sticla exact deasupra butoiului în care se afla sarea. Deci, fără să-mi dau seama, am dat peste mâna fetei și gazul s-a vărsat. Atunci șeful a țipat. Avea și dreptate șeful meu, pentru că am aruncat toată sarea. În sfârșit, acum ne-am împăcat. Nu uit, seara când merg acasă, de cărțile mele. Mereu învăț, mai ales la franceză, limba pe care îmi doresc atât de mult să o învăț. Ah, de ce părinții mei nu m-au dat la o școală? De ce m-au luat de lângă mult iubitele mele slove?

• Coperta caietului-jurnal

Acasă continuă să fie doliu și jale. Bunica și Eleni nu încetează să plângă zilnic pe nefericita noastră mamă. Noroc că merg la magazin și mai uit. Altfel așa fi plâns și eu zilnic alături de ele.

Decembrie 1893

Sunt aproape nouă luni de când fac însemnări în jurnalul meu.

În urmă cu 10 zile a venit tata. Sărmanul este de nerecunoscut, într-atât îl schimbase moartea răposatei noastre mame. Ne-a povestit totul, amănunțit, despre tragicul ei sfârșit și pare de neconsolat, pentru că tata crede că el a fost de vină. După câte îmi dau eu seama, dacă nu ar fi rugat-o să vină în Calafat, desigur ea nu ar fi venit și nu s-ar fi întâmplat nimic. Cu toată durerea și deznădejdea lui, se întreabă cum să facă să-și îndrepte comportarea. Nu cumva când îți sună ceasul, moartea nu ține cont de locul în care te afli? În sfârșit, în loc de bucuria ce ne cuprindea anul trecut când a venit tata încercat de daruri și noi toți, nedespărțiți de mama noastră, îl îmbrățișam plini de fericire, anul acesta l-am primit cu atâta tristețe că nu se poate descrie. Fără mama noastră și fără Panaiotis, care este plecat printre străini, triști și îndurerăți, ce soi de daruri ne-ar putea aduce?

Povestindu-ne, tata ne-a spus că muribunda noastră mamă îl rugase să aibă grijă de Eleni, care a rămas orfană acum și de tată, și de mamă. Și dorind să îndeplinească ultima dorință a celei pe care o iubise atât de mult și pentru pierderea căreia atât de mult plânge și jalește, tata a decis ca spre primăvară, când va fi nevoit să plece iarăși, să o căsătorească pe Eleni cu un băiat bun. Pretendenți erau doi și către unul din aceștia doi trebuie să se rezolve această problemă, pentru că astfel s-ar îndeplini ultima și singura dorință a mamei și atunci și-ar găsi și el liniștea.

Ianuarie 1894

Nu a venit ca altădată Anul Nou. Unde este bucuria care, altădată, umplea casa noastră în ziua de Anul Nou? Nici plăcintă de Anul Nou anul acesta, nici fructe, nici cadouri, nici altceva. Monotonia, durerea, tristețea înlocuiesc anul acesta toate cele de mai sus.

Oare astfel vor trece anii? Noi se pare că suntem incapabili să readucem bucuria. Poate o vom readuce când o vom uita pe răposata noastră mamă. Dar când se va întâmpla asta?

Mi se pare că va reuși logodna Elenei cu Stiulis Stefanu. Dar cam mult a făgăduit tata: 320 de franci, toată casa și toate hainele și lucrurile din ea. Sărmanul, în loc să reușească să găsească un ginere bun și astfel să împlinească ultima dorință a mamei, în loc să ușureze răposatul ei suflet, făgăduiește și da pentru sora mea toată casa cu toate hainele și mobila, din care jumătate îmi aparține mie și lui Panaiotis. Nelinıştea acestui ceas este așa de mare și atât de mare este respectul față de amintirea ei, încât sacrifică interesele noastre, ale celorlalți copii ai lui, numai și numai să găsească un ginere bun și să o facă fericită pe Eleni, pentru fericirea căreia, în fața mamei, în ultima ei clipă, promisese că se va îngriji.

Martie 1894

Într-adevăr, de mult nu am mai scris. Sunt aproape două luni, însă multe, foarte multe am să scriu în jurnalul meu.

Logodna Elenei a reușit și a avut loc luna trecută. Ginerere, Stiulis Stefanu, este verișorul meu de-al doilea, adică este fiul verișorului primar al tatălui meu; nu suntem însă rude, de vreme ce sora mea are alt tată. Tata i-a dat 320 de franci, care erau bani moșteniți de la tatăl ei, în întregime toată casa părintească și toate ce erau într-însa, mobilă și haine. Evenimentul, se înțelege, ne-a adus mare bucurie tuturor și mai ales tatălui meu, care, după cum spuneam, se simțea de parcă îi dispăruse o mare durere ce-i apăsa inima. Astfel, altă viață a intrat în casa noastră. Tata și-a aranjat bagajele și, mai liniștit că și-a îndeplinit făgăduința sacră de a o da în rândul lumii pe Eleni, plecă spre Dunăre, așa cum făcea în fiecare an, cu promisiunea de a reveni într-un an pentru nunta Elenei și, mai apoi, să rămână mereu cu noi în Monemvasia. Astfel, mare a fost bucuria noastră, a tuturor. Abia a plecat tata și din acea zi, cu răceală, și-a făcut apariția cumnatul nostru. În casă nu a venit ca favorit, ci a venit spunând că el nu a dorit să se logodească, ci cu greu l-au convins părinții lui. Îl cheamă Stiulis, are 24 de ani și este din Monemvasia. Se înțelege că noi, speriați, așteptam ceea ce va urma, tremurând ca nu cumva să fie adevărat ceea ce se zvonise și neavând pe nimeni în casă să ne apere, în afară de bunica noastră de 70 de ani, pe nimeni. Exact în a douăzecea zi de la plecarea tatălui nostru, instalat în casa de ginere, acesta a adus „semnele“ de care se vorbea, adică logodnicul fusese însurat fără voia lui și se considera mic ca vârstă pentru nuntă. Este de neînchipuit starea psihologică a nefericitei noastre Eleni, în vârstă de doar 19 ani, orfană de tată și de mamă, doar la șase luni de la pierderea mamei noastre, singură în casă, fără altcineva mai mare decât ea, care se vedea obligată să accepte toate acele „semne“ ale cumnatului nostru. Nefericita a rămas închistată și nu spunea nimic, fără să vorbească și fără să o strige pe bunica. Veneam și eu de la magazin, dar ce-aș fi putut să-i spun eu,

→

→

nefericitul de doar 14 ani, văzând în jurul meu lucruri pe care mintea mea infantilă nu putea să le oprească. Imediat o chemam pe mătușa Smaragda, care venea de îndată și venea să o consoleze pe sârmana Eleni, care își plângea soarta nemiloasă. În Monemvasia se consideră o mare rușine să se logodească o fată și apoi să se despartă și de aceea mătușa Smaragda, având acum îndatoriri de mamă față de noi, pe de o parte o consola pe îndurerata Eleni și pe de altă parte părea să ia și ea lucrurile cât se poate de în serios. Eleni s-a îmbolnăvit de inimă rea. Mătușa, sârmana, nu știa ce să mai spună. Imediat, printr-o scrisoare, i-am spus și lui tata.

Mai 1894

Eleni se pregătește să plece la Pírgos, să petreacă acolo două-trei luni, la unchiul Zafiraki. Așa îi scrisese tata. Aș fi vrut foarte mult să merg și eu să văd Pírgosul, pentru că încă nu fusesem niciodată. Să vedem dacă o să mă lase șeful meu să lipsesc atât de la magazin. Îmi scriu mereu cu Panaiotis, care se pare că nu este prea mulțumit la unchiul lui, deși eu îl invidiez. Este într-un magazin mare, într-un oraș mare, cu posibilități să învețe așa de multe într-un astfel de magazin, și cu toate acestea nu este mulțumit. Ah, ce n-aș da să fiu eu în locul lui!

Mă bucur foarte mult că se apropie un an de când sunt la magazin și, cu siguranță, o să-mi mărească și salariul. Altfel, dacă nu o să-mi dea mai mulți bani, o să demisionez. La urma urmei, ce? Toată munca la magazin eu o fac. Nu trebuie să fiu plătit cu cel puțin 500 de groși? Să vedem...

August 1894

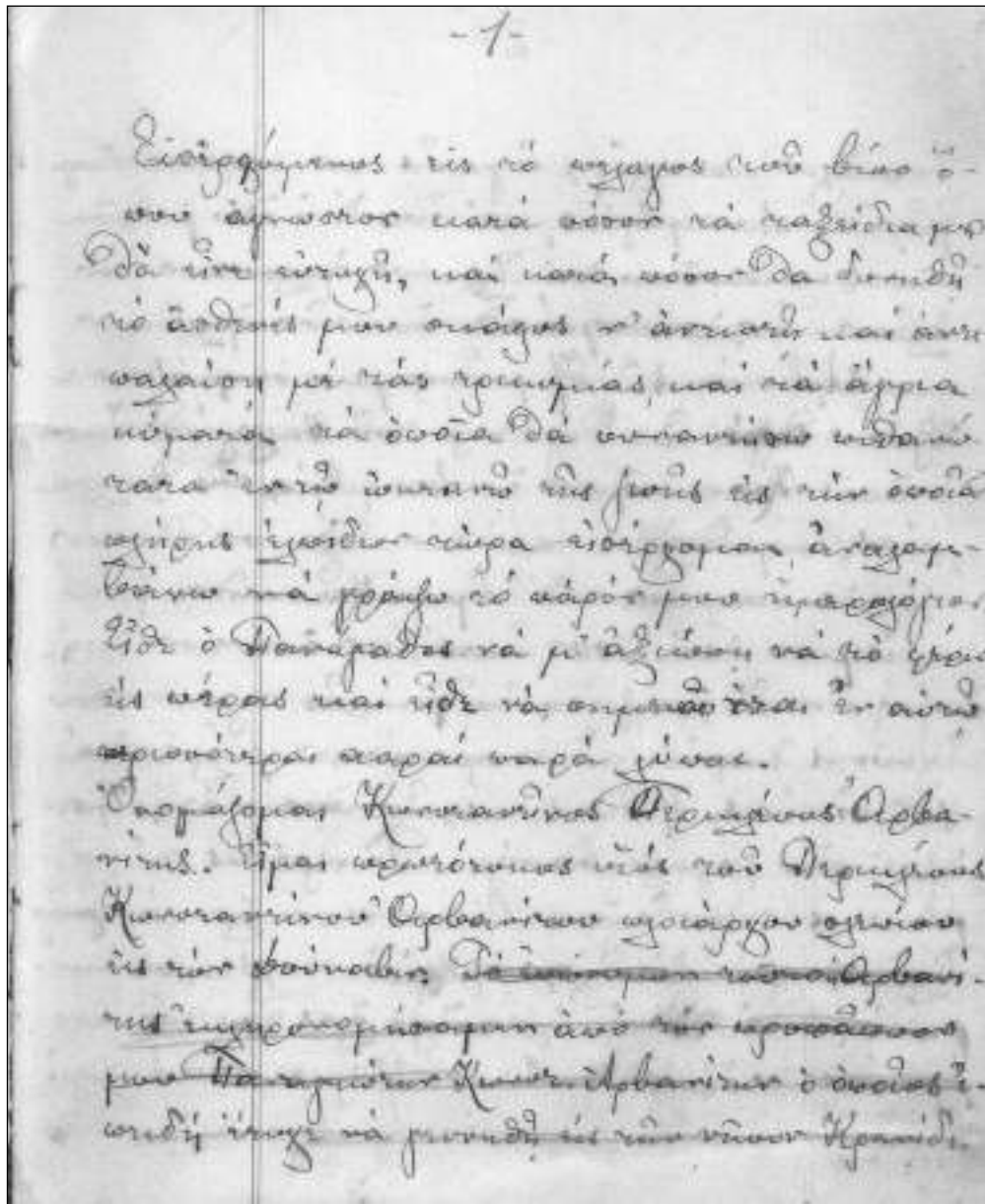
Ieri m-am întors de la Pírgos, unde am fost să o iau pe Eleni. Ce oraș frumos Pírgos! Drumuri drepte și netede. Case mari, lume multă, unii urcă, alții coboară! Ce frumoase și mari magazine, unde se vând atâtea și atâtea lucruri. Deloc, da' deloc nu seamănă cu Mesimvria. Eleni a venit din Pírgos, unde a stat trei luni, cu o mie ș-una de impresii. Tristețea i-a trecut și acum este cu zâmbetul pe buze. A făcut foarte bine că s-a dus la Pírgos, altfel ar fi putut să se îmbolnăvească.

Salariul la magazin mi s-a făcut 450 de groși. Fără ca eu să îi cer șefului meu, după sărbătoarea pe care am avut-o cu ocazia hramului bisericii Sf. Maria, însuși dl Hristodulos mi l-a anunțat. Sunt mulțumit. Să mergă lucrurile așa și anul ăsta și vedem noi! Să vedem ce-o să zică și tata când o să vină, la iarnă.

Noiembrie 1894

Din nou însemnez lucruri importante.

Stiulis, după cum pare, și-a dat seama că a făcut rău unei orfane lipsite de apărare și nevinovată și îi părea rău de ceea ce a făcut, de aceea ne-a întrebat dacă mai vrem să-i fie logodnic. Eleni se pare că vrea, însă mătușa Smaragda preferă să-i scriem lui tata și să-i cerem părerea și lui. Am scris, așadar, și aș-

• Pagină de manuscris

teptăm răspuns. Credem că va accepta și tata.

20 decembrie 1894

Zilele trecute a venit tata și a avut loc pentru a doua oară logodna și după o lună va avea loc și nunta. Nu mai are încredere sârmanul tata și vrea să vadă cu ochii lui nunta oficiată și abia apoi va pleca. Se fac pregătirile acasă. Sârmana Eleni își va scoate do-liul și va îmbrăca rochia de mireasă. Tata, care a văzut-o de mică și care își vede acum îndeplinita sfânta lui datorie, este în al nouălea cer. Anul acesta vom petrece Crăciunul și Anul Nou mai veseli.

10 februarie 1895

În sfârșit a avut loc nunta Eleni. Ginelele ne-a făcut cadou o pereche de pantaloni negri, mie și lui Panaiotis. Eu o să-i port aici, iar lui Panaiotis îi vom trimite la Constanța. Nunta a avut loc la casa noastră, unde va locui și ginelele, de vreme ce casa cu toată mobila i-am dat-o ca zestre. Tata, acum mai liniștit, se pregătește să plece în România. Bietul de el nu poate să-și stăpânească bucuria. I se citește pe față mulțumirea sufletească de a-și fi îndeplinit menirea. Acum, ne spune, nu mă va ocări sufletul curat al mamei voastre! În mare, toate au fost aranjate. Am fost de acord ca bunica

să-și păstreze camera ei (vechea ei odaie) pentru sufletul ei până la moarte, iar eu și tata cele două camere de la parter, unde va veni, zice, la anul să rămână până la sfârșitul vieții. Mai apoi, după moartea bunicii și a tatălui nostru, întreaga casă rămâne în stăpânirea Eleni și a lui Stiulis. Mie nu poate să-mi revină nimic și nici lui Panaiotis. Noi suntem băieți și vom avea grijă singuri de viitorul nostru. În plus, nouă ne-au rămas casa tatălui nostru, o cafenea, un magazin și două viei. Nu avem de ce să ne plângem. Astfel a venit în casa noastră o altă viață, care la toți ne plăcea. Toți suntem mulțumiți.

(Continuare în numărul viitor)

Traducere de
CLAUDIU TURCITU

L **BIBLIOTECI** * * * * **ÎN** **AER** **LIB** **ER**

Ziduri

Jacques Lovichi

*Autor a mai bine de douăzeci de volume de poezie și proză, laureat al Academiei de Poezie „Mallarmé”, redactor-șef al importante reviste marseilleze **Autre Sud**, Jacques Lovichi, scriitor adăpat la tradiția a trei culturi, cea provensală, pe linie maternă, cea corsicană, prin tatăl său, și, desigur, cea franceză, prin formație și viață, are toată îndreptățirea să se autodefinască drept „poet corso-provensal de expresie franceză”. Beneficiar al moștenirii întregite a acestor orizonturi culturale, dar și împovărat de avaturile spirituale care fac dificilă aflarea unei unități interioare, cum însuși mărturisește, și de neînțelegerea multora.*

Dar dacă acest bărbos rubicond, cu alună de căpitan de galion ori de felucă maură, purtând în felul său de-a fi întreg farmecul lumii mediteraneene, nu și-a găsit unitatea interioară, el se află în deplină armonie cu sine în poezie. În poezia care pentru Lovichi nu este literatură, ci „un mod de-a exista, de a trăi prin intermediul cuvintelor și imaginarului, în măsura în care cuvintele sunt vehicule și vectori ai imaginarului”, factori decisivi în constituirea poeticității. Căci, adept al poeziei mallarméene, Jacques Lovichi acordă preeminență cuvântului în fața expresiei lirice și sensibilității. Cel puțin în teorie. În practică, adică în poezie, lucrurile apar mult mai nuanțate și stihurile sale ne parvin încărcate de aromele grele ale Sudului și de îndămnicia amani a vântoaselor largului, de mireasma frustă a cioplitorului de piatră dintr-o lume străveche, peste care plutește sunetul premonitoriu al trâmbițelor apocalipsei modernității.

Prima trâmbiță

Aparțin lumii străvechi
în care cioplitorul de piatră
avea locul lui totdeauna
în care popoarele trăiau
cumpănindu-se drept
între fecunda iluzie
și realitatea cea dură
oroarea tehnologică
urma doar să vină.

Cea de-a doua trâmbiță

zidar de coline
antreprenor de izvoare
ajustor de păduri
eu vin dintr-o lume străveche
acolo moarte nu era o
colectivă-antrepriză
cotidianul se-nvecina
cu regatul morților

puteam prin urmare trăi

Cea de-a treia trâmbiță

Înțeleaptă orânduire
de granituri și șisturi
când veni cel dintâi
eram cu toții acolo
în aspra încolăcire
de rădăcini și de stânci
în lătratul vulpii
în răscrucea de vânturi

Cea de-a patra trâmbiță

Atunci veni ră hoardele
în fumegare de carne vie
în țipăt de rodnică moarte
cu fălci de oțel
mări ieșite din matcă
năpustite potopuri

peste muchia stâncilor
baură ploile sânge

Cea de-a cincea trâmbiță

și construcții ciclopice
șerpuiră sub soare
popoare întregi se zidiră
pentru zei dispăruți
tirani bărboși în deșert se pierdură

sfințindu-se

și noi eram aici
de la-nceputuri.

Cea de-a șasea trâmbiță

O lacrimă-n inima jarului
încrămeni lumea-n aburii săi
alte feluri de scriere
picurară marginea paginilor
cu boabe de feldspat și cuarț
cuvântul tună peste-ntinsul pustiu
și-n peșteri fu arsă tămăia

Cea de-a șaptea trâmbiță

e nevoie de timp îndelung
să pornești spre veșnicia
verbului asumat
nu-s legi
nici corăbii
să poată opri
suflul vântoaselor

dar dincolo de timp
eu sunt cel care este.

Prezentare și traducere
de HORIA BĂDESCU

Conversații cu OVIDIU AVRAM

(Urmare din p. 22)

O. A.: Nicolae Maniu, cu o cotă de 50.000-100.000 de euro.

O. P.: Nu-i rău deloc. Se vinde și în America?

O. A.: Are succes oriunde în lume.

O. P.: Rostul unui catalog de expoziții este și acela de a recomanda spre vânzare lucrările sau este pur și simplu pentru a înregistra un eveniment artistic?

O. A.: Amândouă.

O. P.: Spune-mi, te rog, dacă în afara de pictorul Maniu, pe care l-ai menționat deja, ai avut un maestru, pe cineva care a contat foarte mult în formarea ta ca plastician.

O. A.: Salvador Dalí.

O. P.: Dar nu te-ai cunoscut în persoană cu el.

O. A.: Nu.

O. P.: La Cluj care sunt locurile tale preferate? Dacă există. Ai o întrebare viață clujeană și mă gândesc că unele trasee îți plac mai mult ca altele.

O. A.: Era cofetăria „Arizona“.

O. P.: Înainte de plecarea ta? Ce avea atunci, spre deosebire de acum?

O. A.: Pe acolo venea lumea. Acum prefer o cafea pe terasă la „Diesel“.

O. P.: Ești mulțumit de viața expozițională a Clujului?

O. A.: Mai mult mă aflu la Teiuș.

O. P.: Acolo sunt galerii mai interesante?

O. A.: Nu.

O. P.: Sunt mai mici sau nu există? Dar alți pictori sunt la Teiuș?

O. A.: Nu. Nu e foarte strălucit nici în Cluj.

O. P.: Ce îi lipsește capitalei Transilvaniei?

O. A.: Mai multe galerii.

O. P.: Și atunci care e soluția? Tu, de pildă, ți-ai făcut o pagină web?

O. A.: Da, dar eu lucrez cu câteva galerii de afară.

O. P.: Trimiți acolo? Trimiți ritmic?

O. A.: Da.

O. P.: Prin ce țări ai reușit să vinzi până acum?

O. A.: Germania, de exemplu, unde lucrez cu un galerist din 1985.

O. P.: Frankfurt? Berlin? Care e marele centru interesat de plastică, acolo?

O. A.: În Berlin. Am lucrat cu o galerie americană și probabil că voi ajunge și în Paris.

O. P.: Crezi că Parisul rămâne ceea ce a fost odinioară, un mare centru al comerțului artei?

O. A.: Din păcate, New Yorkul la ora actuală e mai tare. Dar să ne imaginăm că în Statele Unite se întâmplă cam patruzeci și ceva la sută din comerțul cu artă mondială.

O. P.: Ovidiu, ne rămâne timp pentru un gând foarte scurt, pe care să-l adresezi cititorilor noștri.

O. A.: Îi aștept cu plăcere la următoarele expoziții pe care o să le fac în Cluj sau altundeva.

O. P.: Promitem să venim și noi. Mulțumesc!

Cluj, 19 nov. 2007

Interviu realizat de

Ovidiu Pecican

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Către cititorii din țară ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2008, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin *mandat poștal*, pe adresa:

Lukács Iosif
Fundăția Culturală *Apostrof*
Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22
Prețul abonamentului este:
pentru 3 luni: 9 lei
pentru 6 luni: 18 lei
pentru 1 an: 36 lei

Taxele de expediere sînt incluse în această sumă. Pentru cei care se abonează prin această modalitate, asigurăm expedierea promptă a revistei. Cei care se abonează pe 1 an primesc revista fără majorările de preț provocate de inflație.

Către cititorii din străinătate ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2008, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*, trimițînd contravaloarea abonamentului printr-un cec (*money order*) în contul:

Fundăția Culturală *Apostrof*
Cont euro: RO73BRDE130SV06534401300
Cont USD: RO58BRDE130SV06674381300
Banca Română pentru Dezvoltare – Groupe Société Générale – Sucursala Cluj, Bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83, SWIFT BRDEROBU

Prețul abonamentului este:
pentru 3 luni: 13 US\$
pentru 6 luni: 26 US\$
pentru 1 an: 52 US\$

În costul abonamentului sînt incluse și taxele de expediere par avion.

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF			
	Praetextatus	2	
• IN MEMORIAM AUREL STROE			
Geniul subtil și inanalizabil al inteligenței	H.-R. Patapievici	3	
• CONVERSAȚII CU...			
	Ana Blandiana	4	
	Ovidiu Avram	20	
(interviuri realizate de Ovidiu Pecican)			
• CRONICA LITERARĂ			
Magul și măștile sale	Irina Petraș	6	
Celan și avangarda	Ștefan Borbély	7	
• CU OCHIUL LIBER			
Ion Ianoși la 80 de ani	Ciprian Bota	8	
Viața și poezia ca „o chestie OK”	Ion Pop	10	
Lanțul slăbiciunilor	Gelu Ionescu	11	
Ceremonialul melancoliei	Iulian Boldea	24	
• CRONICA TEATRALĂ			
Gala Tânărului Actor – HOP	Roxana Croitoru	25	
• POEME			
Angst, Lunetiști în creier, Fatum	Ștefan Bolea	9	
Chipul și asemănarea, A treia înviere,			
Călătoria visului	Rodica Marin	19	
Lamento, Sous les ponts du monde,			
Poesis, Semne, Puzzle	Constantin Nicușan Micu	23	
• AVANGARDA RUSĂ			
***	Dmitri Kriucikov	12	
(traducere și antologie de Leo Butnaru)			
• DOSAR: NICOLAE BALOTĂ			
La închisoarea militară	Nicolae Balotă	13	
• ARHIVA „A”			
Jurnal: 1893-1899	Constantin Arvanitis	26	
(traducere de Claudiu Turcitu)			
• BIBLIOTECI ÎN AER LIBER			
Ziduri	Jacques Lovichi	29	
(prezentare și traducere de Horia Bădescu)			

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

- MIRCEA ZACIU, **Jucătorul de rezervă**
poezie, 2000, 88 p. 5 lei
- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea**
traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 3 lei
- FRIEDRICH NIETZSCHE, **Antichristul**
traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei
- JÜRGEN HABERMAS, JOSEPH RATZINGER,
**Dialectica secularizării: Despre rațiune
și religie**, traducere de DELIA MARGA,
prefață de ANDREI MARGA, 2005, 120 p. 20 lei
- SF. ANSELM DIN CANTERBURY,
Monologion despre esența divinității
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 3,50 lei
- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- VASILE MUSCĂ, **Spusul și de nespusul**,
2003, 146 p. 10 lei
- N. STEINHARDT,
Cartea împărțirii, ediție gândită și alcătuită de
ION VARTIC, ed. a IV-a, 2004, 140 p. 8 lei
- D. D. ROȘCA,
Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață
de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 3,50 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU,
2000, 132 p. 5 lei
- LAURA PAMFIL, **Noica necunoscut**,
2007, 288 p. 8,75 lei
- OVIDIU PECICAN, **Trasee culturale
Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- CĂLIN TEUȚIȘAN, **Textul în oglindă:
Reflexii ale imaginarului eminescian**,
2006, 202 p. 15 lei
- PETRU POANTĂ, **Efectul „Echinoc” sau
despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- DORLI BLAGA, **Tatăl meu, Lucian Blaga**,
2004, 380 p. 20 lei
- GEORGE BANU, **Uitarea**, 2003, 80 p. 5 lei
- NORMAN MANEA, **Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Fericirea obligatorie**
proză, 1999, 192 p. 5 lei
- LIVIU BLEOCA, **Biblioteca de buzunar**
roman, 2001, 128 p. 5 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte**
roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 9,90 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție
și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC,
2003, 96 p. 7,50 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Povestea „orașului-comoară”:
Scurtă istorie a Clujului
și a monumentelor sale**, volum ilustrat
cu fotografii de VÁRDAL LEVENTE, 2005, 146 p. 20 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Clujul gotic**, volum ilustrat
cu fotografii de VÁRDAL LEVENTE, 2007, 120 p. 12,50 lei
- GEORGETA HORODINCĂ, **Duminică seara**,
2006, 231 p. 20 lei
- ALEXANDRU VONA, **Să mai fiu o dată
îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită
de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Despre Thomas Mann
și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- MARTA PETREU, **Conversații cu...**, vol. II,
2006, 132 p. 20 lei
- RUXANDRA CĂSĂREANU, MARTA PETREU,
CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU,
OVIDIU PECICAN, ION VARTIC,
Sadovaia 302 bis, 2006, 204 p. 20 lei
- EUGEN PAVEL, **Între filologie
și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii.
Dicționar-antologie**, 2002, 288 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Proza fantastică a lui
Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Scriitorul și trupul său**, carte gândită
și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 8,75 lei
- **Cele 10 porunci**, carte gândită
și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 8,75 lei
- NICOLAE BĂRNA, **Dumitru Țepeneag**,
2007, 304 p. 7 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Amintiri și considerații
asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITENI BOILĂ, ediție îngrijită de
MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției
de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită
de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 2 lei
- I. D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 5 lei
- LUDOVICA REBREANU,
**Adio pînă la a doua Venire:
Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note
de LIVIU MALIȚA, 1998, 288 p. 5 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul
unui psihiatru): Aforisme**, prefețe de
I. NEGOȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție
și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 3 lei
- RADU STANCA, **Aquarium**
selecția textelor și cuvînt-înainte de ION VARTIC,
ediție de MARTA PETREU, 2000, 202 p. 5 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu popești.
Șotroane** (în colaborare cu Editura Dacia),
2001, 144 p. 6,30 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar
de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU,
2003, 112 p. 7,50 lei
- IRINA PETRAȘ, **Camil Petrescu: Schițe
pentru un portret**, 2003, 150 p. 8 lei
- CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU,
F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa
2003, 128 p. 10 lei
- TRISTAN JANCO, **Memoriile Șoahului**,
2006, 84 p. 15 lei
- JACQUES JOUET, **Poeme de metrou**
traducere de LETIȚIA ILEA, 2006, 164 p. 5 lei
- ION VARTIC, **Bulgakov și secretul lui
Koroviev: Interpretare figurală la
Maestru și Margareta**,
ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- ION VIANU, **Blestem și Binecuvântare**,
2007, 182 p. 19,95 lei
- ION VIANU, **Investigații mateine**,
2008, 112 p. 19,50 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
IRINA PETRAȘ
OANA MORUȘAN
CIPRIAN BOTA
Tehnoredactare:
FOGARASI EDITH

Vignetele revistei reprezintă
variațiuni grafice de Mihai Barbu
după desene de Franz Kafka.

ANA POP
(contabilitate)

EDITORI:

Uniunea Scriitorilor
din România
 Fundația Culturală Apostrof
Cont la BRD Cluj:
în lei: SV7853701300
în euro: SV6534401300

Revista apare cu sprijinul:

Fondului Cultural Național
 Consiliului Local și al Primăriei
Cluj-Napoca

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:
Revista Apostrof, CP 1095, OP 1,
Cluj-Napoca, 400750

• Revista APOSTROF figurează
în Lista-catalog a publicațiilor
interne, editată de RODIPET SA,
la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție
nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la OSIM
cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a
Asociației Revistelor, Imprimerii-
lor și Editorilor Literare (ARIEL),
asociație cu statut juridic, recu-
noscută de Ministerul Culturii
și Cultelor.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate a re-
vistei *Apostrof* este de a găzdui
opiniile, oricît de diverse, ale
colaboratorilor noștri. Respon-
sabilitatea pentru conținutul fi-
ecărui text aparține, în exclu-
sivitate, autorului.

Apostrof

Puteți comanda orice carte la adresa: Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro